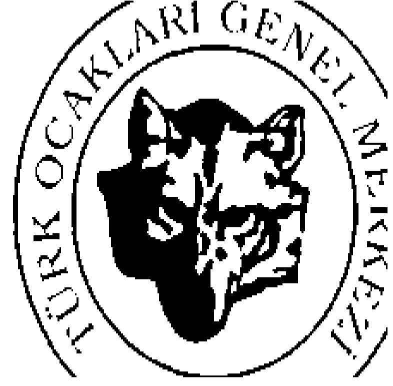

Ankara Ticaret Odası

* 91 *

27 Nisan 2002 Tarihinde Düzenlenmiş Olan Panelin
Bildirileri, Soruları ve Cevapları

TÜRKİYE EKONOMİSİ VE IMF PANELİ

SUNUŞ

Türkiye kritik bir süreçten geçiyor. Son iki yılda IMF ile mutabakat sağlanarak uygulamaya konulan iki ekonomik programdan birincisi çok talihsiz bir olayla noktalandı. Aslında Devlet'in zirvesindeki kitap fırlatma olayı yaşanmasaydı bile, bu programın yürütülebilme şansı kalmamıştı. Çünkü gerek hazırlanışında ve gerekse uygulanması sırasında çok büyük hatalar yapılmıştı. Özellikle programın Hükümet içerisinde etkili bir yönetimden mahrum olması, bütün sorumluluğun iki bürokrata bırakılmış olması, telafisi kabil olmayan tıkanıklıklara ve gecikmelere yol açtı, gerekli tedbirler zamanında alınmadı ve iki ay arayla arka arkaya gelen krizler programın sonunu hazırladı.

İkinci program çok daha zor şartlar altında hazırlandı. Sık sık ifade edilen şekilde Türkiye'de **"deniz bitmişti"** ve çok köklü tedbirler almaktan başka yol kalmamıştı. Türk toplumu büyük fedakârlıklara katlanarak programı uygulamaya, bu ağır krizden sıyrılmaya çalışıyor. Bunun kolay olmadığı, her şeyden önce ihtiyaç bulunan kararlı ve becerikli bir yönetim tarzının tam olarak kurulamadığı, özellikle Başbakan'in fizikî durumundan kaynaklanan kuşkuların giderek yoğunlaştığı ortadadır. Herşeyden önce krizlerin temel sebeplerinin başında gelen **"güven bunalımı"** sorunu çözümlenmedikçe imkân ve kaynakların kullanılmasının mümkün olamayacağının iyice anlaşılması gerekiyor.

Ankara Ticaret Odası ile Türk Ocakları Genel Merkezi'nin birlikte düzenledikleri bu toplantının amacı, Türkiye gündeminin en önemli meselesi üzerinde düşünmek, konuşmak ve çözüm yollan aramak suretiyle devletin yönetim sorumluluğunu taşıyanlara yardımcı olmaktır. Toplantıya tebliğler sunan değerli bilim adamları ve uzmanların görüş ve düşüncelerini kitap halinde yayımlamanın bu amacın sağlanmasını kolaylaştıracağına inanıyoruz.

Vecdet ŞENDİL
Ankara Ticaret Odası
Yönetim Kurulu Üyesi

İÇİNDEKİLER

III- İKİNCİ OTURUM

AÇIŞ KONUŞMALARI

1- Sinan AYGÜN
Ankara Ticaret Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

2- Nuri GÜRGÜR
Ankara Ticaret Odası Meclis Başkanı
Türk Ocakları Genel Başkanı

Sinan AYGÜN Ankara Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı

Sayın Bakanım, Değerli Türk Ocakları Genel Başkanım, değerli milletvekilleri, değerli konuklar;

Türk Ocakları ile Ankara Ticaret Odası'nın ortaklaşa düzenlemiş olduğu "Türkiye Ekonomisi ve IMF" Paneline hoş geldiniz diyorum.

Öncelikle, Türk ekonomisinin içinde bulunduğu durumu, Türkiye'nin niye bu duruma geldiğini, burada siz değerli konukların huzurunda, değerli uzmanlar tartışacaklar. Tabiî ki ben, buradaki hocalarım kadar bu konuda uzman bir kişi değilim, akademisyen de değilim; ama, bu işin merkezinde yaşayan, bu işin acısını çeken, bu işin ortasında yaşayan bir Türk vatandaşıyım.

Türk ekonomisi maalesef büyük bir kriz geçiriyor. Her ne kadar Sayın Kemal Derviş "kriz bitti, ülke kurtuldu" dese bile, tabiî ki Sayın Kemal Derviş'in gezmiş olduğu yerlerde kriz yok, Amerika'da kriz yok, Yunanistan'da kriz yok, Fransa'da yok, İngiltere'de yok, boğazlarda kriz yok, yalılarda kriz yok; ama, Türkiye'de gerçek bir kriz var, kriz hâlâ da bal gibi devam ediyor.

Neresindeyiz krizin; krizin ortasındayız şu anda. Her an yeni bir kriz olabilir mi diye insanlarda şüphe devam ediyor. Çünkü, bundan önceki programda da enflasyon düşmeye başlamış, borçlar azalmaya başlamış, faizler düşmeye başlamıştı; ama, ne oldu; işte o malum gün geldi, güya Cumhurbaşkanı Başbakan'a Anayasa'yı fırlattı diye ülkede kriz çıktı.

Tabiî ki, Türkiye IMF politikalarıyla yönetildiği müddetçe bu krizden kurtulması da mümkün değil; çünkü, gelişmekte olan 137 ülkeye uygulanan IMF politikalarının ve verilen borçların birçoğu artarak devam etmiştir. 89 ülkede uygulandı, 48'inde durum daha kötüleşti, 32 ülkede de tam olarak bozuldu. Bu gazete kupürü Los Angeles Time'den alınan bir yazı. Yine, ünlü ekonomist ve Dünya Bankası Başkan Yardımcısı 3 Şubat 2000 tarihinde aynen şöyle söylüyor: "IMF, halkların ve ulusların çıkarlarını düşünmüyor, temsil de etmiyor; o, yalnızca banka kesiminin çıkarlarını hesaplıyor; başlıca saplantısı ise, açılmış kredilerin ödeme güvenliği." Bu doğruluyor; IMF'den gelen 9 milyar dolann 6 milyar dolarlık kısmı, ne

hikmettir, ne anlamdır -burada hocalarımız var, onlar daha iyi cevap verirler- 2003, 2004 ve 2005 yıllarındaki dış borçların ödenmesine kullanıldı. Şu anda paraya ihtiyacımız olduğu bir günde bu ödemeyi yapmayı hiçbir akıl almaz, hiçbir tüccar da bunu yapmaz. Eğer sen bugün iflas etmişsen, evindeki buzdolabın, çamaşır makinen, televizyonun gidiyorsa, önce bunu kurtarma durumundasın, 2005 yılına yazmış olduğun çeki ödemek bize gayet anlamsız geliyor ve bu konuda da hâlâ bir açıklama yapılmıyor. Tabiî biz, çeşitli platformlarda, çeşitli televizyon kanallarında bunu çok dile getiriyoruz. Sayın Osman Altuğ Hocam burada; kayıtdışı ekonomi devam ettiği müddetçe, istediğimiz kadar reçete uygulayalım (-ki, Hocamın dediğine göre, bu pay yüzde 65 civarlarında; doğrudur, Hocamın söylediğine inanıyorum-) ülkenin düze çıkması mümkün değildir. Öncelikle, kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almak gerekir diye düşünüyorum.

Yine Dünya Bankası'nın 133 ülkede yaptığı araştırmaya göre gelir dağılımı bozuk 25 ülke içerisine giriyor Türkiye; bunun yanında, Tanzanya, Uganda, Ruanda gibi ülkeler bizden daha iyi durumda gözüküyor.

Tabiî ki, Türkiye bu hale nasıl getirildi; işte, Gümrük Birliği'yle getirildi, Avrupa Birliği söylemleriyle getirildi, IMF politikalarıyla getirildi diye düşünüyoruz; ama, bunun böyle olacağını, Ulu Önder birkaç kelimesiyle dile getirmişti. Yine Ulu Önder, halkın sorunlarını çözemeyen yöneticiler için aynen şunları söylüyor: "Bir ülkede yüzü gülmeyen insanlar çoğunlukta ise, o ülkenin yöneticilerini değiştirmek kaçınılmaz olmuştur." Yine Ulu Önder, 6 Mart 1922 günü Meclis konuşmasında "durumu düzeltmek için mutlaka Avrupa'dan öğüt almak, bütün işleri Avrupa'nın emellerine göre yürütmek, bütün dersleri Avrupa'dan almak gibi birtakım düşünceler belirdi. Oysa, hangi bağımsızlık vardır ki, yabancıların öğütleriyle, yabancıların planlarıyla yükselebilsin; tarih böyle bir olayı kaydetmemiştir. Yabancılardan öğüt alarak Türk ekonomisini düzeltmek, Türkiye'nin önünü açmak mümkün değil" söylemini dile getiriyor.

Yine, Amerikalı ekonomist Harry Mocklof aynen şöyle söylüyor: "Yoksul uluslara zengin uluslar tarafından empoze edilen disiplin, IMF'nin verdiği stablizasyon kredileriyle sağlanmaktadır. Burada artık, kalkınma projeleri, uzun vadeli kalkınma planlan üzerinde durulmaz. Kredi için IMF'ye başvuran ülke, müthiş bir darboğaz içinde değilse bile, böyle bir darboğazın eşiğine geldi demektir." Bunlar, yabancıların IMF hakkında söyledikleri sözler.

Ulu Önder Atatürk dış borçlar konusuna da değiniyor; yine Meclis konuşması: "Hükümetimiz, diğer uygar devletler gibi dış borç anlaşmaları yapabilir. Ancak, dışarıdan alman borç paralan, Babıâli'nin, Osmanlı Hükümetinin yaptığı biçimde ödemeye zorunlu değilmişiz gibi tüketmeye, üretici bir yatırıma yatırmaksızın boşu boşuna harcayarak devlet borçlarının yükünü artırmaya ve malî bağımsızlığımızı tehlikeye sokacak uygulamaya kesin olarak karşıyız. Biz, memlekette halkın refah seviyesini yükseltecek, iman ve üretimi artıracak, gelir kaynaklanmızı geliştirmeye yararlı olabilecek dış borçlanmadan yanayız." Şu anda da bunun tam tersi yapılıyor.

Yine bu arada Türkiye, IMF'den uyum kredisi alan 137 ülke arasında en çok borcu olan ülkeler arasında birinci sırada bulunuyor.

Yine, International Financial Revviev Dergisi: 'Türkiye en iyi koşullarda borç bulan ülke ödülünü kazanıyor." Ve Hazine Müsteşan Sayın Selçuk Demiralp ve Yardımcısı Sayın Aydın Karaöz, Londra'ya giderek bu ödülü alıyor!.. Utanç verici ödül!

Şimdi, tabiî ki bu süreç Osmanlı'dan beri devam ediyor. Ük borcumuz, 1854 yılında Osmanlı zamanında alındı. 22 yıl sonra, yani 1876 yılında borç miktan, bütçe giderinin yüzde 76,5'ine ulaştı -şu anda yüzde 55-60 civarında, yanılmıyorsam- ne oldu öyle olunca; borç faizlerini ödeyemez hale geldi; Tekel, gümrük gelirleri, balıkçılık, damga resmi gibi, devletin - kolay elde edilebilir gelir kaynaklanna el konularak, Osmanlı İmparatorluğu bir yan sömürge durumuna düşürüldü; yabancıların alacaklannı tahsil etmek üzere kurulan Düyunu Umumî İdaresi, devletin mahallî örgütlerinden daha güçlü hale geldi.

Yine, Sayıştay raporundan birkaç tane alıntı sunmak istiyorum -Sayıştay Başkanımız da burada- Türkiye borcun ne olduğunu daha bilmiyor ve yanılgı içerisinde. Sayıştay raporu aynen şöyle söylüyor: "Kamuoyuna açıklanan borç stokunda borçların tümü gösterilmemiş ve borçlann büyük bir bölümü saklanmıştır. IMF, devletin resmî borç verilerine güvenmeyip, kendi verilerini üretmiştir. Devletin borç stoku, 1999 yılında 15 katrilyon daha fazladır."

Kısacası, tabiî ki çok daha fazla derinlere girmek istemiyorum ama, bana bir açış konuşması verdiğiniz için değinmek istedim; buradaki akademisyenler bunu çok daha iyi dile getireceklerdir. Tabiî ki, hal böyle olunca, insanlarda feryat figan başlıyor; 224 bin esnaf kepenk indiriyor, 59

bin şirket kapanıyor, bir gecede fakirleşiyoruz ve Türkiye'de tarım sektörü olsun sanayi sektörü olsun esnaf sektörü olsun, bütün sektörlerden çığlıklar yükseliyor ve hâlâ da diyoruz ki, biz bu politikayla devam edeceğiz. Tabiî ki IMF'yle anlaşalım, borç alalım; ama, biz sunalım, onlar okeylesinler. Öyle hale geldik ki, biz 17 nci programda neyi yapmamıştık; yapmadığımız hiçbir şey yoktu, her şeyi yaptık; şu anda 18 inci program uygulanıyor, işte "15 günde 15 yasa" denildi, "Derviş yasaları" denildi, hepsi çıktı; Türkiye, hâlâ bugün, ocak ayında eksi 3,5, şubat ayında eksi 4,5 ufaldı, mart ayında da böyle ufalma çıkacak. Nerede hata yapıyoruz, neyi yapmıyoruz; her şeyi yapıyoruz, yapmadığımız hiçbir şey yok IMF'nin talimatıyla;

İşte, tepkiler böyle olunca, Sayın Sabancı çok güzel örnek veriyor ve "bir elimizde 200 milyar dolar var, bir elimizde de üçün biri var" diyerek, tepkisini gayet güzel bir şekilde dile getiriyor. Tabiî ki, Sayın Sabancı bu sözüyle, elimizde hiçbir şey kalmadı demek istedi. Türk kamuoyunda, Türk tabirlerinde bu gayet doğal bir ifade; elimiz boş demek istedi. Doğru ama, elimizde üçün biri var. Gayri safî millî hâsıla üçte bir küçüldü. Sayın Sabancı'nın dedikleri tutuyor; üç bin dolardan iki bin dolara geçtik. İç ve dış borçların toplamı üçte bir arttı, o da tutuyor. Üç fabrikadan biri kapandı, üç kişiden biri işsiz, üç sanayiciden biri yurt dışına gitti, ithalatımız üçte bir azaldı, üç kişiden biri Afrikalı standardında yaşıyor, çalışmaması gereken üç çocuktan biri çalışıyor okula gitmesi gerekirken, üç üniversiteliden biri işsiz geziyor. O yüzden, uygulanan bu politikalar böyle devam ettiği müddetçe -ki, öyle tahmin ediyorum- Türkiye'nin önünün açılması mümkün değil, açmaları mümkün değil; çünkü, gerçekten Türkiye, hem Avrupa için hem Ortadoğu için hem Kafkaslar için ciddî bir tehlike oluşturuyor; çok büyük ekonomisi olan, nüfus sayısı fazla olan, genç nüfusu fazla olan bir ülke konumunda. Bunu engellemek için, bir yandan Dünya Bankası bir yandan IMF bir yandan Avrupa Birliği, etrafımızı kuşatmış vaziyette. O yüzden, Türkiye'nin bu politikalarla nereye gideceğini çok iyi tartışmak lazım. Eğer IMF ile Türkiye'nin önü açılacaksa, 18 sefer açılması lazımdı, bu programı uygulayan 89 ülkenin kurtulması lazımdı; ama, bunların hiçbiri olmadı maalesef.

Türkiye'nin önünün açılması için, IMF'yle anlaşmaya tamam; ama ulusal politikalar uygulamamız lâzım, ulusal kaynaklarımızı harekete geçirmemiz lâzım diye düşünüyorum, borç alarak olmaz. Hadi bu sene borç aldık, seneye IMF'ye ödeyeceğimiz dış borç miktarı 27 milyar dolar, IMF'den gelecek para da 1 milyar dolar; 2003'te ne yapacağız. 2002 göreceli olarak rahatladı, dış borç ödememe sorunu kalktığı gibi, 2005 yılının borcunu ödedik; ama, bu böyle gitmeyecek. Şu anda yapılan tedbir,

pansuman tedbiridir, yangının alevi belki biraz aşağı indirilmiştir ama, için için yanmaya devam ediyordur. 2003, 2004, 2005'i, 2040 ve 2050'si de vardır Türkiye'nin. Bu politikalar devam ettiği müddetçe, Türkiye'nin önünün açılmasını mümkün görmüyorum.

Burada ev sahipliği yapmaktan, burada sizleri ağırlamaktan, misafir etmekten, hem Ankara Ticaret Odası olarak hem de Türk Ocakları Genel Merkezi olarak fazlasıyla mutluluk duyduğumuzu, mutlu olduğumuzu ve buradaki sivil toplum örgütlerine bu salonun her zaman açık olduğunu, bu tür panellerle, bu tür sempozyumlarla bu konulan dile getirmenin faydalı olacağına inanıyorum; çünkü, Türkiye'yi konuşa konuşa bir yere getireceğiz.

Geldiğiniz için tekrar hoş geldiniz diyorum, saygılar sunuyorum; sağ olun.

Nuri GÜRGÜR
Ankara Ticaret Odası Meclis Başkanı
Türk Ocakları Genel Başkanı

Sayın misafirler, sayın basın mensupları, üniversitelerimizin değerli mensupları, ilim adamlarımız, değerli konuklarımız; hepinize, Türk Ocakları Genel Merkezi, şahsım ve Ankara Ticaret Odası Meclisi adına saygılarımı sunuyorum.

Ekonomiyle ilgili meseleler şu anda Türkiye gündeminin en fazla konuşulan, tartışılan, üzerinde fikir ve tahminler yürütülen birinci maddesi durumunda. Ekonominin insanın günlük yaşayışının önemli bölümünü kapsadığını, tavır, davranış ve ilişkilerini geniş ölçüde etkilediği düşünüldüğünde bunu doğal karşılamak gerekir. Böyle kritik bir ortamda ülke ekonomisinin genel durumunu bilimsel bir çerçevede ele alıp incelemenin ve son zamanlarda yoğun tartışma konusu olan IMF'nin ekonomimiz üzerindeki etkilerini müzakere etmenin faydalı olacağı düşüncesiyle bu toplantıyı düzenlemiş bulunuyoruz. Panelimizin sonunda kamuoyumuzun, ilgili ve yetkili çevrelerin dikkatlerine sunulacak önemli görüş ve tesbitlerin çıkacağı inancıyla katılımcılara şimdiden şükranlarımızı sunuyoruz.

Türkiye 2000'li yıllarda sürüklendiği ağır şartlara, karamsar ortama birdenbire ve ani bir darbeyle gelmedi. Bu acılı dönem oldukça uzun bir süreçte, adeta sistematik tarzda ve ısrarla hazırlanan ve hatta olumsuz anlamda bir yapısal dönüşüm projesi şeklinde nitelendirilebilecek uygulamalann, tavırların eseridir. Başka bir ifadeyle ortalama on yıllık bir sürede izlenen son derece yanlış ekonomik politikaların sonuçta Şubat ve Kasım aylarındaki iki büyük şok dalgasına yol açması ve toplumu derinden sarsması kaçınılmaz olmuştur.

1990'lann başlarında dünyada siyasî, ekonomik ve sosyal alanlarda büyük yapısal değişmeler meydana geldiği, dengelerin kökünden değiştiği, demirperdenin yıkılıp uluslararası ilişkilerin yeniden kurulduğu ortamda, Türkiye önüne çıkan altın fırsatı ne yazık ki iyi kullanamadı. Oysa bir taraftan çevremizdeki ülkelerle ve bağımsızlığına kavuşan Türk Cumhuriyetleri ile diğer taraftan yeni bir düzene geçmenin acemiliklerini yaşayan Doğu Avrupa ve Rusya gibi ülkelerle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için çok önemli imkanlar do,qnuştu. Bunlardan yararlanarak üretim ve ihracatda tarihi bir atılım yapılması için sistemli, bilinçli ve yoğun

çabalar gerekirken, kendimizi gündelik siyasetin kısır çekişmelerine kilitledik. 1991 yılından itibaren başlayan koalisyonlar dönemlerinde siyasî istikrar bir türlü sağlanamadı. Yasama ve Yürütme organlarının çalışma tempoları giderek düştü, etkili ve seri kararlar almak, uygulamaya koymak hayal oldu. Politikacılar objektif hesaba dayalı olması gereken ekonomik konulan siyasî çıkar ölçüleriyle karıştırdılar. Ancak nitelikli insanlar elinde başarılı sonuçlar alınabilecek bu hassas alan çoğu kere konulara yabancı, beceriksiz ve ehliyetsiz ellere bırakıldı. Ekonomiye kendi kuralları yerine liderlerin ve politikacıların çıkar hesaplan, seçim hedefleri hâkim kılındı. Yaşadığımız olaylar ve bunlann ortaya koyduğu rakamsal tablolar ortada iken, bu dönemin sorumluluğunu taşımış olanlar ne yazık ki ciddî ve objektif **"özeleştiri"** yapmaktan ısrarla kaçınıyorlar. Dahası ülkenin yönetimi konusunda taleplerini sürdürebiliyorlar; inatla ve ısrarla yerlerini, makamlanm, sıfatlarını korumaya çalışıyorlar.

Bugünlerde Türkiye'nin bu ağır bunalımdan nasıl kurtulabileceğine ilişkin sorunun cevabı aranırken, öncelikle geçmişin ciddî ve samimi bir muhasebesini yapmak, geçmiş on iki yılın yönetim tarzım iyi değerlendirmek mecburiyetindeyiz. Siyasetçi ve genel anlamıyla siyaset kurumu özeleştiri yapma gereğini duymadığı sürece, ne bugün ne de yakın gelecekte sağlıklı çıkış yollan bulmamız mümkün olmaz. Kendimize örnek aldığımız gelişmiş batılı ülkelerde siyasî hayatla ilgili temel parametreler vardır; bunlar her durumda geçerli kılınırlar. İşte bunun son örneği Fransa'da yaşanıyor. Son seçimlerde Devlet Başkanlığı seçimlerinde basan sağlayamayan aday, sonuçların alındığının ertesi günü hiç vakit geçirmeden politikadan çekildiğini açıkladı. Bu tavır seçimi kazanamayan partinin derlenip toparlanması için bir fırsat olarak değerlendirildiğinden çok doğal karşılandı. Çünkü batılı demokrasilerin aksamadan işlemesi, siyasetin sürekli şekilde kendini yenileyerek, saygınlığım ve etkinliğini koruması bu ilkelerden kaynaklanıyor. Ülkemizde ise yıllardan beri tam tersi bir tablo sergileniyor. Her seçimde başında bulunduğu parti muntazam bir küçülme trendi yaşamasına rağmen, genel başkanlar makamlarından aynlmayı akıllarından bile geçilmiyorlar. Üstelik onlara bunun gereğini hatırlatabilecek parti içi demokrasi anlayışı kesinlikle söz konusu değil. Bu durumda demokrasilerin vazgeçilmez unsurlannın başında gelen siyasî partilerimizde fiili bir saltanat rejimi kurulmuş oluyor.

Türkiye'nin 1990'lardan itibaren giderek yoğunlaşan gerileme ve çözülme tablosunda kötü yönetimin doğrudan etkileri açıkça görülmektedir. Dünyada millî geliri 200 milyar dolar civannda olmasına rağmen 10 yılda 175 milyar dolar faiz ödemesi yapan, asıl borcu olduğu gibi duran ve bu

duruma rağmen ekonomisini düzlüğe çıkarabilen bir ülke hiç görülmemiştir. Sadece geçen yıl ödemek zorunda kaldığımız faiz toplamı 32 milyar dolardır. Buna mukabil aynı dönemde kalkınmaya ayırabildiğimiz miktar 4 milyar dolan geçemedi. Geçen yılki bütçemizin 66 milyar, bu yıl 88 milyar olduğunu düşünürsek bu derece olumsuz bir tablonun ne şekilde oluştuğu net şekilde ortaya çıkar. Bu faiz kıskacı altında hareket kabiliyetini kaybeden, borcunun ana gövdesinin nefes kesen ağırlığını bütün şiddetiyle hisseden bir ülkenin ekonomisi ölümcül bir hastalıkla karşı karşıya demektir.

1990'lardan itibaren başlayan süreçte, hem finansal kesim hem de kamusal kesim çöktü. Bugün Türkiye'de Sosyal Sigortalar sistemi kurumsal olarak kelimenin tam anlamıyla iflas etmiştir. 2000 yılında Türkiye'de malûllük, hastalık, yaşlılık gibi alanlarda devletin toplamış olduğu prim miktarı 3,6 katrilyon; buna mukabil aynı yılda, Türkiye'nin malûllük, yaşlılık ve hastalık dolayısıyla Sosyal Sigortalar kapsamında ödemek durumunda bulunduğu miktar 20.3 katrilyon; yani, arada 12 milyar dolar civarında bir açık var ve Türkiye bu açığı 1990'lardan itibaren sırtında taşıya taşıya bugünlere getirmiş bulunuyor.

Türkiye'nin 1990'lardan daha önce bankacılık kesiminde çok ciddî problemlerle karşı karşıya bulunduğu ortadaydı. Bu durumla ilgili dünya finans çevrelerinden ciddî uyanlar alıyordu. Ancak, hem devlet, hem bankacılık kesimi ve hem de onlara kredi sağlayan dış kaynaklar ortaya çıkan ve giderek derinleşen pozisyondan son derece mutluydular. Çünkü bu üçlü arasında bir saadet zinciri kurulmuştu. Dışandan devlet teminatı altında kredi sağlanıyor, Türkiye'ye getiriliyor, Türkiye'de devletin bono ve tahvilleri satın alınıyor; böylece devlet, kamusal açıklannı bu yolla finanse etme imkânını buluyor, Merkez Bankası gırtlağına kadar dövizle dolup taşıyordu. Aracılık yapan özel bankalann ise mutluluktan uçuyorlardı. Çünkü büyük paralar kazanıyorlar ve hiç yorulmadan, sadece oluşan enflasyon ve yüksek faizin meydana getirdiği bir rant ekonomisinin getirişinden yararlanıyorlardı. Sonuçta özel bankalann giderek artan pozisyon açıklan ve Kasım krizinde taşınamaz hâle gelen büyük zararlann mevduata garanti vermiş olan Türkiye Devleti'nin boynuna 20 milyar dolar civannda bir yükü asmakla noktalandı. Buna bir de kamu bankalannm doğrudan devletin örtülü finansal alanı şeklinde kullanılmasından ve kaynaklannın yöneticiler tarafından adeta ısrarla ve sistematik şekilde yağmalanmasından meydana gelen açıklan eklediğiniz zaman, Türkiye'nin finansal alanda büyük bir çıkmazla ve çok feci bir borç kıskacıyla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olur. Bu kara tablo yıllar boyunca oluşup

yoğunlaşırken, bankacılık kesiminde ciddî bir denetleme yapılmadı. Hatta bazı denetim elemanlarının konuya ilişkin uyan ve talepleri sumen altında bekletildi. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ancak 2000'li yıllarda IMF'nin zorlamasıyla ve aceleye getirildiğinden ciddî eksikliklerle kurulabildi. Şimdi ilgili ve yetkililere sormak gerekir; on yıl süresince bu seyir izlenirken bankacılıkla ilgili kanun zamanında neden çıkarılmadı, çağdaş ekonomilerin mihveri anlamına gelen finansal kesim neden disiplin altına alınmadı? Türkiye Devleti'ni, halkımızın ödemiş olduğu vergilerden oluşan hazinemizi böylesine taşınması çok zor bir yükle karşı karşıya bırakan yetkililer şimdi neredeler?

Bu gibi soruların cevaplarını vermekten kaçınan, özeleştiri yapmayan ve on yıllık süreçte emsalinden çok yüksek faizlerle sağlanan borçların nasıl kullanıldığının, nerelere harcandığının hesabını veremeyen insanların bugün politikanın aktörleri olmaları Türk toplumuna karşı çok büyük bir haksızlık ve saygısızlıktır. Çünkü bu süreçte sadece malî alanda değil, genel yönetim ve devlet hayatında da büyük bir disiplinsizlik ve başıboşluk hakim oldu; ülke ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda adeta felç oldu, harabeye döndü.

Bir ülke düşünün ki inşa ettiği havaalanlarını üç dört yıl sonra kullanılamaz halde olduğunu görüyor; bunları bir an önce kapatmanın daha yararlı olduğu sonucuna varıyor. Peki, bu havaalanlarına harcanan kaynaklan kim temin etti; o gün bunlan çeşitli siyasî hesaplar ve popülist münazaralarla sağlamış olan siyasetçiler şimdi neredeler, millette bir özür borçlan olduğunu düşünüyorlar mı?

Balıkçı barınaklarına tahsisatı kimler sağladı, otoyolları kimler plânsız ve programsız şekilde, verimlilik ve tasarruf ilkeleri düşünülmeden inşa ettiler. Mesela Ayaş-Arifıye arasında bir türlü bitmeyen ve Türkiye'deki savurgan ekonominin hazin bir hikayesi olarak karşımızda duran tünelin sorumlusu kimlerdir? Türkiye ekonomisine çeki düzen verebilmek için bu sorulann cevaplannın artık ciddî şekilde verilmesi gerekir.

Eskişehir Yolu boyunca 20 km.lik bir alanda hudutsuz ve bilinçsiz bir savurganlık çok net şekilde gözlemlenebilir. Bu bölgede ABD hazinesinin bile inşa etmeye cesaret edemeyeceği büyüklükte, lükste ve konforda binalann her biri Türkiye hazinesinin şuursuz şekilde tüketilmesinin ve sonuçta yağmalanmasının tipik örnekleridir.

Son iki programla Türkiye'nin IMF'ye ve uluslararası sisteme entegre olması ve onlardan gelen öneriler çerçevesinde bir takım değişikliklere yönelmesi, yaşanan bu irrasyonel sürecin oluşturduğu tabii bir sonuçtur. JMF'nin katı ve baskıcı tavırlarına kilitlenip yakınmaktan ziyade esas bu sonuca yol açan faktörlerin üzerinde durmamız ve yeniden benzer hataların yapılmaması için gerekli dersleri çıkarmamız düşünülmelidir.

Bugün geldiğimiz noktada bize önerilen ve 17.ve 18 programlarda benimsemiş olduğumuz ana çerçevede dört temel hedef benimsenmiştir: Birincisi borcun çevrilebilmesi; ikincisi enflasyonun düşürülmesi, üçüncüsü yapısal reformların sağlanması ve dördüncüsü büyüme...

Borcun çevrilmesi Türkiye'nin iflastan kurtulması veya iflasını dünya çapında ilan etmemesi anlamına geliyor. Borcun çevrilmesi ülkemiz için bir onur meselesiydi, bunu halletmek gerekiyordu. Geçen bir yıllık sürede bu konuda basan sağlandığı IMF'den alınan kaynaklar kullanılarak konsalidasyon tehlikesinin aşıldığı görülmektedir. Maliyeti ne olursa olsun bu sonucu başarılı olarak zikretmek gerekir.

Enflasyonun düşürülmesi de Türkiye için 25 yıllık bir mecburiyetti. Dünyada yönetim ciddiyetine sahip hiçbir ülke yoktur ki 25 yıl süresince çift rakamlı enflasyonlarda seyretsin; bunun meydana getirdiği sosyal ve ekonomik krizlerle içice yaşasın. Yüksek enflasyonun bünyemizdeki ağır tahribatını göre göre daha fazla seyirci kalınamazdı. Bu açıdan enflasyon rakamlarının düşmekte olduğunu gösteren rakamlar sevindiricidir. Ancak bu sürecin sağlıklı bir gelişmenin işareti sayılabilmesi için başka verilere ve özellikle üretimde ciddi artışların meydana geldiğini gösteren gelişmelere ihtiyaç vardır. Başka bir ifadeyle programın dördüncü ayağı henüz boşluktadır, büyümeye geçildiğine ilişkin ciddi işaretler görünmüyor. Önümüzdeki birkaç aylık zaman zarfında enflasyonu yeniden azdırmadan büyümenin sağlanması gerekmektedir. Toplum olarak büyük fedakârlıklarla yürütülmeye çalışılan programın başarısının temel şartı sağlıklı bir büyüme trendinin yakalanmasıdır.

Yapısal reformlar ise Türkiye'de aslında son derece geciktirilmiş adımlardır. Bugün büyük bir telaş içerisinde Meclis'den çıkarmak durumunda bulunduğumuz yapısal reformların hemen hepsini asgari on sene öncesinden düşünüp uygulamamız gerekiyordu. IMF'nin zorlaması olmadan yahut Avrupa Birliği'ne uyum mecburiyeti düşünülmeden, mesela Bayındırlık ihalelerinin pejmürde halini görmeli ve ihale yasasını çıkarmalıydık. Bankacılıktan tarıma, eğitimden sağlığa kadar çok geniş

alanlarda temel ihtiyaçlarımızı zamanında tesbit edemediğimizden şimdi çok dar bir alanda sıkışmış ve zamanla yansır bir durumdayız. Böyle bir ortamda acelecilikten kaynaklanan hata ve dikkatsizlikler çeşitli yanlışlıkların yapılmasını ve sonuçta kanunların daha çıkarken düzeltilme ihtiyacının gündeme getirilmesini kaçınılmaz kılıyor. Bazen de üst kurulların oluşumunda yaşadığımız şekilde devlet yapısıyla ciddi şekilde çelişen kurumların oluşumu yeni problemleri gündeme getiriyor.

Türkiye'de en az on iki yıllık bir süreçte çok ciddî bir yönetim boşluğu ve vizyon eksikliği yaşandı. Genellikle küçük meselelerle, günlük iddialarla uğraşıldı; popülizm politikanın temel -kuralı kılındı. Tavırlar temel millî meselelerimize ve hayatî önemdeki d*ş konulara da yansıdı. Mesela Gümrük Birliği'ne girmemiz Türkiye'ye büyük bir zafer olarak sunuldu. Ancak bugün Gümrük Birliği'nin ekonomimize getirdiği zararın bilançosunu bile tam olarak çıkarabilecek durumda değiliz.

Burada geçmişte yapılan trajik hataların, yanlışların üzerinde daha fazla durmak istemiyorum; ancak son olarak bir iki noktayı özellikle vurgulamak istiyorum.

Türkiye ekonomik meselelerine çözüm ararken, çareler düşünürken konunun iyi yönetim tarzıyla bağlantısını asla unutmamalıdır. Kötü yönetimlerle iyi bir ekonomik yapının oluşması mümkün değildir. Ülkemizde on iki yıllık yönetim tablosunda bir tarafta yöneticilerin, siyasetçilerin zihniyeti, vizyon eksikliği, ufuk darlığı yer alırken; diğer tarafta Türk siyasî sisteminde yenilenmesi, değiştirilmesi gereken yapısal ihtiyaçlar net şekilde ortaya çıkıyor. Geçmiş on iki yıllık kayıp dönemin temel sebeplerinin başında ülkenin koalisyonlar mecburiyetiyle karşı karşıya bulunması gelmektedir. Bu zaman zarfında sadece ekonomimiz çökmekle kalmadı, koalisyonlarla oluşturulan hükümetlerin zayıf ve yetersiz kalmaları sebebiyle sistem ciddi yaralar aldı. Siyasetçinin ve siyaset kurumunun saygınlığı giderek azaldı. Partilerin sürekli şekilde küçülmeleri sebebiyle en fazla ihtiyacımız olan güçlü iktidarların kurulması hayal haline geldi. Türkiye'nin içinde bulunduğu bu politik süreci siyaset bilimciler "yönetemeyen demokrasi" olarak tanımlıyorlar. Bu tablo karşısında siyasî hesap ve münazaralara sapmadan gerçekçi bir tesbit yapılırsa, Türkiye'de bu şekilde çok başlı hükümetlerle temel problemlerin çözülemeyeceği rasyonel bir sonuç olarak ortaya çıkar.

Avrupa ülkelerinde İtalya'nın dışında Türkiye benzeri bir siyasi atomizasyon ve yozlaşma görüntüsü söz konusu değildir. Bir zamanlar

Fransa gibi bizim bugün yaşadığımız problemlerle karşılaşan Avrupa ülkeleri bünyelerine uygun çözümler aramışlar ve neticede yıllarca önce istikrarsız yönetimleri ortadan kaldıran çözümler bulmuşlardır. Bu ülkelerin ekonomik kalkınmalarının temel nedeni uzun süreden beri siyasette istikrarsızlık ve tıkanıklık gibi meselelerle karşı karşıya bulunmamalarıdır.

Bizde ise bir yıl zarfında her insanın cebinden 750 dolar çıkmışken, toplumun her ferdi önemli ölçüde yoksullaşmışken, millî gelirimiz % 25 gibi yüksek bir oranda azalmışken siyasetçilerimiz hâlâ günlük düşünüyorlar, temel meseleleri çözmeye yanaşmıyorlar.

Türkiye önümüzdeki dönemde yeniden koalisyon ihtiyacıyla başbaşa kalırsa, yapılacak seçimlerde hükümet arabasının önünde tekrar bir kaç atın çekmesi gibi bir mecburiyet ortaya çıkarsa, hiç şüpheniz olmasın, gelecekte de bu problemleri konuşmakta ve yakınmakta devam edeceğiz. Kim olursa olsun, ama muktedir bir hükümet olsun, kim olursa olsun programını siyasal taviz ihtiyacı duymadan, parlamentoda oy hesaplarına düğümlenmeden uygulama imkânı bulabilsin.

Türkiye'nin önünde fazla bir zaman yok; seçim süreci giderek yaklaşıyor. Üç sene geride kaldı. Yani üç değerli yıl şimdiden kaybedildi. Eğer bu günlerde ihtiyacımız olan yapısal reformların en önemlisinin, hayatî olanının yönetimde istikrar ve işleyişi sağlayabilecek Seçim ve Siyasî Partiler Kanunu olduğunu algılayamadığımız ve gerekli adımlan atamadığımız takdirde sandığa bir kere daha hazırlıksız şekilde gitmek zorunda kalacağız. Bu durum problemleri büyük ölçüde arttıran güven bunalımının, karamsarlığın devamı anlamına gelir. Bazı politik çevrelerden yükselen bir an önce seçim isteklerinin esas ihtiyaçlarımızı görmemek ve yaşadığımız ortamı idrak edememek şeklinde yorumluyoruz. Ülkenin temel meselesinin seçimlerin zamanı değil sistemin çok ciddi ve köklü şekilde ıslahı mecburiyeti olduğunu politikacılarımız görüp anlamalıdırlar. Bu konuda sivil toplum örgütleri ve tüm vatandaşlarımız gerekli uyarıları yapmalı ve durumun ciddiyetini anlatmalıdırlar.

Türkiye 21.yüzyılda milletlerarası arenada acımasız bir şekilde cereyan eden yarışmada iflas etmiş bir ekonomiyle yer alamaz. Bugün dünya kadar iç ve dış meselelerimiz var. Varlığımızı sürdürmek, yaşadığımız coğrafyanın, jeopolitik ortamımızın hakkını vermek mecburiyetindeyiz. Avrupa Birliği ile müzakerelerimiz iki taraf arasında normal diplomatik görüşmeler olmaktan çıkarak bizi, üniter yapımızı ciddi şekilde tehdit edecek taleplerle karşı karşıya bırakıyor. Kıbrıs konusunda

köşeye sıkıştırılıyoruz; vaktiyle Girit'te olduğu gibi sonuçta Ada'yı Rumlar'a terketmeye zorlanıyoruz. Çevremizde kıyametler kopuyor, Irak'ta, Filistin'de, Kafkasya'da cereyan eden olaylar Türkiye'nin doğrudan ilgilenmesini ve etkili olmasını zarurî kılıyor. Oysa ekonomik durumumuz elimizi kolumuzu bağlıyor; siyasetin ufuksuz ve vizyonsuz üslûbu tarihî, siyasî ve kültürel mecburiyetlerimizi karşılamamızı imkânsız hâle getiriyor. Bu şartlar altında Türkiye Dünya ülkeleri arasındaki yarışmada geri kalmakta devam ederse, geçen yüzyılın başlarında sanayi devrimini ıskaladığımız gibi, bilgi çağının dışına düşersek bırakın 21.yüzyılın bir Türk yüzyılı olmasını, Batı Türklüğü'nün bekası bile ciddi şekilde tehlikeye girer. Bu gerçekleri görerek esas problemin sandık konusu olmadığını anlayarak, siyasî çıkar ve hesap mülehazalanm bir kenara bırakarak çözümler aramak zorundayız. Çocuklarımıza, torunlarımıza bu yüzyılda saygın ve onurlu bir yer sağlamanın başka yolu yoktur.

Bu gibi toplantılarla temel problemlerimize ilişkin görüş ve teshillerin yapılacağını, çözümler aranacağını ve bunların yönetim sorumluluğunu taşıyan çevrelere sunulacağını umuyorum.

Hepinize tekrar saygılar, sevgiler sunuyorum.

BİRİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Kâmil TURAN
G.Ü. Hukuk Fak. Dekanı

Tebliğciler :

1-Prof. Dr. Orhan MORGİL H.Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fak. "Türk ekonomisinde büyüme ve yapısal değişim"

2-Prof. Dr. Şükrü KIZILOT G.Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fak. "Türkiye'de malî politikalar ve bankacılık sektörü"

3-Nihat ÖZDEMİR Türkiye Müteahhitler Birliği Başkanı "Türk reel sektörünün sorunlan ve çözüm çareleri"

4-Prof. Dr. Esfender KORKMAZ İ.Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fak. "Enflasyon hedeflemesi ve istikrar üzerindeki etkileri"

—o—

OTURUM BAŞKANI -Prof.Dr. Kâmil TURAN*

Değerli Bakanım, değerli Milletvekilleri, Ankara Ticaret Odası'nın Değerli Başkanı, Türk Ocaklan'nın Kıymetli-Başkanı, değerli ilim adanılan, yöneticiler ve kıymetli misafirler;

Türk Ocakları ve Ankara Ticaret Odası'nın ortaklaşa hazırladıktan "Türkiye Ekonomisi ve IMF" isimli panele hepiniz hoş geldiniz, şeref verdiniz.

Değerli misafirlerimiz, ben giriş mahiyetinde birkaç noktaya temas etmeden önce, halkımız için bu kadar hayatî bir önemi haiz olan bu konunun burada tartışılması imkânını veren kuruluşlann başkan ve yöneticilerine teşekkür ediyorum. Çünkü, halkımız, yıllardan beri IMF, Dünya Bankası gibi milletlerarası kuruluşlann temsilciliği, gölgesi altında Türkiye'de vuku bulan olaylan bilmek hakkına sahiptir. Bu milletten bu gerçekleri gizlemek mümkün değildir ve ilim adamlanmızm, sivil kuruluşlann temsilcilerinin, bu gerçeğin üzerine gitmeleri gerekmektedir. Gelecekteki selametimiz için bu kaçınılmazdır.

İkinci önemli bir nokta, istediğimiz kadar Türkiye'de olup bitenleri dünyanın gözünden saklamaya çalışalım, istediğimiz kadar olaylan farklı anlatalım, başımıza gelen felâketleri, gelecek felâketleri, ümit halesiyle süsleyelim, dünya Türkiye'de olup biten gerçekleri bilmektedir ve bugün dünya ekonomik hayatında büyük skandal, büyük panik yaratan Enron'un iflası, Arjantin'in kıyamete yakışır çöküşü yanında, Türkiye'deki malî kriz de bütün kalemler tarafından ifade edilmektedir. Dolayısıyla, dünyanın bildiği birtakım gerçekleri halkımızdan saklamanın hiçbir yaran yoktur..

Ben eminim ki, gerek bu sabah oturumunda gerekse öğleden sonra yapılacak oturumda söz alacak kıymetli konuşmacılar, Türkiye ekonomisinin IMF karşısındaki durumunu bütün açıklığıyla ortaya koyacaklardır.

Prof.Dr. Kâmil TURAN; Gazi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dekanı

Ben bu kısa açış konuşmasında fikrimi açıklamak istemiyorum; söylemek istediklerimi, oturumun kapanışında kısa bir süre içinde ifade edeceğim. Yalnız, öyle sanıyorum ki, değerli konuşmacılar dört veya beş önemli noktaya ağırlık vereceklerdir. Bunlardan birisi şudur: IMF'nin veyahut da IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü dediğimiz bu "üçlü bela ekseninin" Türkiye'de yapmak istediği nedir, buna bir açıklık getirmek lâzım. Bu üçlü bela ekseni, Türkiye'de birtakım önemli dolaplar çeviriyor. Beş yıldızlı otellerde, insanlarımızın işsiz kalmasına, sefalete düşmesine, banka düzenimizin bozulmasına, iktisadî hayatımızın anarşi içerisine girmesine aldırmadan, bunlar, kendi yarattıktan bu bela ekseninin bürokratlarıyla birtakım şeyler yapmaktadırlar. Bunu, eminim ki konuşmacı arkadaşlarımız dile getireceklerdir. Çünkü, masum yönüyle meseleye baktığınız zaman, IMF'nin görevi, dünyada malî istikran yaratmaktır. Dünya Bankası'nın görevi, fakirliğe karşı savaşmaktır; Dünya Ticaret Örgütü'nün göreviyse, bütün manialan kaldırarak en yüksek seviyede dünya ticaret akımının işlemesini gerçekleştirmektir. Bu ana ilkeler istikametinde meseleye baktığımız zaman, bunları görmüyoruz. Ben, Türkiye'de IMF politikasını uygulamakla görevli olan Düyun-u Umumiye müfettiş ve muavinlerinin yatınmdan bahsettiklerini hiç duymadım, ihracattan bahsettiklerini hiç duymadım. Peki, o zaman bunlar fakirliği ortadan nasıl kaldıracak? Birinci aydınlanması gereken nokta budur.

İkinci bir nokta; bugüne kadar bu üçlü bela ekseninin dünyada yaptığı çalışmalardan hangisinden sonuç alınmıştır; Endonezya mı kurtulmuştur, Etiopya mı kurtulmuştur, Arjantin mi kurtulmuştur, Brezilya mı kurtulmuştur, Kenya mı kurtulmuştur? Diğer küçük ülkeleri saymıyorum. Neler yapmışlardır, bu konuda bizi aydınlatsınlar.

Üçüncü önemli nokta; Türkiye'de ne olup bitiyor? Bütün iktisatçılar bilir, IMF'nin her şeyden önce enflasyonla mücadele etmesi lâzım. Bunu yapmıyor; "enflasyon olsun, ama kontrol altında bulunsun; yeter ki borç taksitleri vaktinde ödensin" diyon Türkiye'de ne yapmak istiyor bu üçlü bela ekseni? Buna lütfen parmak bassınlar.

Bir başka husus; bu kuruluşlar, halkın ekonomik ve sosyal zaruretlerine ne kadar çok eğiliyorlar? İşsizlik, üretim, istihdam, ihracat, hayat seviyesinin yükselmesi, eğitim, sağlık, kültür; bunlara hiç aldırmıyorlar. Joseph Stiglitz'in 16 Nisan'da Fransa'da "Büyük Hayal Kınklığı" adı altında bir kitabı yayınlandı, Fransız basını geniş özetler verdi. Orada Stiglitz diyor ki: "onbeş bin metre yukarıda şehirleri bombalayan bombardıman uçağının pilotu, bomba yağdırdığı aşağıdaki şehirde

oturanların nasıl bir cehennem içerisine girdiklerini görmez ve görmek de istemez." İşte üçlü bela da, beş yıldızlı otellerde otururken, halkın iktisadî ve sosyal ihtiyaçlarına aldırmadan benzer tutumlarla birtakım kararlar almaktadırlar. Bu kararların ve bu politikaların hikmeti nedir?

Ben, değerli konuşmacıların vakitlerini almamak için, teşrifinizden ötürü hepinize tekrar teşekkür ediyorum.

Bir küçük fikir alışverişi oldu bu anda Divanda "hangi konuşmacımıza söz vereceğiz" konusu üzerinde; ben sanıyorum ki en adil yöntem, programda isimlerin yazılış sırasından hareket ederek çalışmamızı başlatmak olacaktır.

Ben, değerli konuşmacıları size tanıtmaya hiç gerek görmüyorum; hepsi, bildiğimiz, tanıdığımız, gerek konuşmalarını gerek yazılarını ye eserlerini saygıyla takip ettiğimiz insanlanmızdır. Bu değerli arkadaşlarımıza programdaki sıraya göre söz vermek istiyorum.

TÜRK EKONOMİSİNDE BÜYÜME VE YAPISAL DEĞİŞİM

Prof.Dr.Orhan MORGİL*

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; sözlerime başlarken, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben, Türkiye'nin büyüme süreci konusuna değineceğim. Tabiî, makro iktisat politikaları ile büyüme politikaları birbirinden farklı ama, karşılıklı etkileşimi var ve bir ölçüde de geriye giderek, Türkiye'de çeşitli dönemlerde uygulanan büyüme politikalarına ve alınan sonuçlara da değineceğim; çünkü, günümüzde en çok tartıştığımız şey, Türkiye büyümeye nasıl geçmeli, hangi politikaları uygulamalı konusu. Yalnız, konuya girmeden önce, Başkanın ifade ettiği bir iki noktayı çok kısa belirtmek istiyorum.

Şimdi, bir ülkenin iktisadî gelişmesi, hiçbir şekilde bir başka ülke veya uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanmaz. Kemal Atatürk'ün bir sözünü hatırlatayım: "Türkiye'nin kurtuluşu, milletin azim ve kararına bağlıdır." Yani, bizim gelişmemiz, büyümemiz, bizimle ilgilidir, bizim kendi gayretimizle veya uygulayacağımız programlarla olabilir; birinci nokta bu.

İkinci nokta; tabiî, IMF dediğimiz Uluslararası Para Fonu, hiçbir ülkeye kendisi gelip "illa şu politikaları uygulayacaksınız" demez. Siz ekonominizi doğru dürüst yönetirseniz -açılış konuşmasında Türk Ocakları Genel Başkanı da belirtti- IMF'yle bir ilişkiniz olmaz. Bugün ekonomisini düzgün yöneten hiçbir ülkenin IMF'yle hiçbir anlaşması, pogramı yoktur. Dolayısıyla, kendiniz çağırırsanız ve ondan da para dilenirseniz, para veren düdüğü çaldığı için, size belli şeyleri empoze ederler. Onun için, burada biraz dikkatli olalım. Biz kendi ekonomimizi kendi insanlarımızla düzgün yönetirsek, kaynaklarımızı düzgün kullanırsak, IMF'yle, Dünya Bankası'yla bir ilişkimiz olmaz. Yani, onlar zorla gelip bize bir program empoze etmiyor; biz onlara gidiyoruz, o zaman tabiî talep ettiğiniz zaman, size belli

*Prof.Dr.Orhan MorgiljHacettepe Üniversitesi, İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi

şeyleri empoze ederler. Siz hiç gördünüz mü, gelişmiş ülkelerin IMF'yle stand-by anlaşması imzaladığını? Bir tek, yanlış yönetim ve sendikaların yanlış tutumu yüzünden İngiltere ekonomisi büyük bir krize girmiştir Theatcher'den önce ve ilk defa İngiltere IMF'yle stand-by anlaşması yaparak onu davet etmiştir ve IMF ona belli şeyleri empoze etmiştir; ama, süratle ondan çıkmıştır, bir daha o duruma düşmemiştir.

O açıdan, biraz, analizlerimizi yaparken, karan verenin biz olduğumuzu, bu tip kuruluşları bizim çağırdığımızı unutmamamız lazım. Demek ki, görev bize düşüyor Türk ekonomisiyle ilgili, toplumun bütün kesimlerine düşüyor.

Şimdi, büyüme ve yapısal değişim konusunu ben 1950'den itibaren almak istiyorum. Bakın, o dönemden sonra uygulanan üç tane büyüme stratejisi var: 1950-1960 arasında, 1961-1980 ve 1980-2000 arasında uygulanan değişik büyüme stratejileri var; çok kısa bahsedeceğim.

Şimdi, 1950 yılında Türk ekonomisine bakıyorsunuz; istihdamın yüzde 82'si tarımda, millî gelirin yüzde 55'i tarımdan geliyor. Şimdi, bu süreç içinde iktisadî büyüme sonucunda -hemen söyleyeyim- yapısal değişim açısından baktığımızda, bugün geldiğimiz noktada tanmın millî gelir içindeki payı yüzde 14'e düşmüştür, sanayinin o zaman yüzde 6'larda olan payı şu anda yüzde 28'e çıkmıştır, o zaman aşağı yukan yüzde 25-30'larda olan hizmet sektörünün payı da yüzde 58'e çıkmıştır; yani, çok önemli bir dönüşüm yapmıştır Türkiye. Tabiî biz kendimizi değerlendirirken, potansiyelleri tam geliştirmediğimiz için, tabiî birtakım tepkilerimiz var; ama, başardığımız işleri de biraz ortaya koymamız lazım.

Şimdi, 1950-1960 arasındaki büyüme sürecine bakarsak, burada iki temel unsur görüyoruz: Birincisi, altyapı yatınmlanna ve tarım sektörüne devlet çok büyük ölçüde yatınm kaynaklannı aktarmıştır; yani, 1950-1960 döneminde devletin kaynaklannın hemen hemen çok büyük kısmının bu iki sektöre aktarıldığını görüyoruz; çünkü neden; Türkiye'nin altyapısının geliştirilmesi, hem piyasalan entegre edecek -yani, limanlar, yollar vesaire-hem de dışa açılma imkânını sağlayacak. Birinci önemli nokta .bu. Devlet yatınmlannm aşağı yukan yüzde 60'ı altyapıya gitmiştir, yine önemli bir kısmı tanma gitmiştir. Sanayi sektörü ve hizmet sektörü, temelde yerli ve yabancı özel sektörün yatınmlanyla geliştirilmek istenmiştir. Biliyorsunuz, bu dönemde, şu anda uygulamada olan Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası çıkmıştır ve önemli birtakım teşvikler özel sektöre getirilmiştir ve o dönemde bugünkü büyük holdinglerin de temellerinin atıldığını görüyoruz.

Şimdi, genel büyüme durumuna bakarsak; o dönemde yüzde 7,2 ortalama bir büyüme sağlamışız ekonomide, yüzde 9,5'lik ortalama bir enflasyonla. Ancak, bu büyümede, 1950, 1951, 1952, 1953 yıllarında yüzde 14'ler dolayında ortalama büyüme var. 1954'te yapısal bir enflasyon, yani tarım üretiminde büyük bir düşüş nedeniyle, ilk defa arz şoku nedeniyle bir enflasyon sürecinin başladığını görüyoruz ve o yıl yüzde 6'lık bir daralma var ekonomide. Fakat, bundan sonraki dönemde, hükümetin iki temel politikası yüzünden bir tıkanma noktasına gittik. Bir; sabit kur uygulandı enflasyona rağmen. İkincisi; belki doğru bir karardı, büyüme sürecine ağırlık verildi ve büyüme bazı enflasyonist kaynaklardan, yani Merkez Bankası kaynaklarından finanse edildi. Halbuki, 1950-1954 arasında reel kaynaklardan kalkınma finanse edilmişti. Ortalama enflasyon yüzde 2'ydi. 1958'e geldiğimizde, bu enflasyon ve döviz darboğazı bizi sıkıntıya soktu; ilk defa 1958'de IMF'yle stand-by anlaşması yaparak bir istikrar programı uygulamaya koyduk; ama, çok kısa sürede ekonomi dengeye geldi, ancak büyüme hızı yüzde 3'lere düştü. Bugün ulaşmak istediğimiz büyüme hızı, o dönemin en düşük büyüme hızı. Şimdi, bu dönemin tıkanma nedenini iki şeye bağlıyoruz: Bir; enflasyonla bir ölçüde, büyümeyi finanse etmek, enflasyonist kaynak kullanmak, iki; sabit kur uygulaması ve döviz darboğazına gelme. Bu bizi bunalıma düşürdü; ama, süratle bundan çıktık.

Şimdi, 1961-1980 arasında uygulanan büyüme politikasına bakarsak, bu dönemde karma ekonomi uygulanmıştır, gerek hizmet sektöründe gerek sanayi sektöründe kamunun ve özel sektörün birlikte yatırım yapması söz konusudur. Kamu, daha çok ara mallan sanayiine yatırım yapmıştır; özel sektör, tüketim mallan sanayiine yatınm yapmıştır.

İkinci olarak -plânlama dönemidir bu biliyorsunuz- Harrod-Domar büyüme modeline dayanan plânlar yapılmıştır. 1963-1977 arasında büyüme hızı yüzde 7 olarak alınmıştır, sürükleyici sektör olarak da sanayi alınmıştır ve ithal ikamesine dayanan bir sanayileşmedir. Sanayinin büyüme hızı yüzde 12 olarak alınmıştır.

Şimdi, böyle bir ithal ikamesine dayanan sanayileşme politikasını uygulamak için ne yapılmıştır; koruyucu dış ticaret politikalan, çok sert bir kambiyo kontrolü, düşük döviz kuru, düşük reel faiz politikalan ve genişletici para ve maliye politikalan uygulanmıştır; yani, iç piyasadaki talebi artırmak için -çünkü, dışa ihracat durumumuz yok, ürettiğimiz malı içe satacağız- bu politikalar uygulanmıştır.

Şimdi, bu dönemde de oldukça başarılı sonuçlar alınmıştır. Bu 19 yılın içinde 18 yılda ortalama büyüme hızı yüzde 6,5 olmuştur -oldukça önemli bir rakamdır- bu 19 yılda sanayide büyüme hızımız ise ortalama yüzde 9,5 olmuştur. Ancak, bu dönemin sonuna doğru yine iki durumla karşılaşıyoruz; bütçe açıklan giderek büyüyor -yani, enflasyonist finansman- aynı anda sabit döviz kuru.

1979'a geldiğimizde, yine ekonomi tıkanıyor. Niye tıkanıyor; bir yanda hızlı bir enflasyon, öbür yanda da döviz darboğazı.

Dikkat ederseniz, Türk ekonomisinde genelde döviz darboğazı mutlaka kriz yaratıyor. 1958'de de aynı şey oldu, 1979'da da. Türkiye enflasyonla yüksek büyümeyi sağlıyor. IMF ve OECD'nin raporlarına bakarsanız, hayretle diyorlar ki: "Türkiye bu kadar yüksek enflasyonla nasıl bu büyüme hızlarım sağlıyor?" Demek ki, işadamları çok hızlı biçimde enflasyona uyum yapabiliyor, firmalar yatırım yapabiliyor; ama, ne zaman döviz darboğazına düşersek, ekonomide kriz ortaya çıkıyor. Biliyorsunuz, enflasyonist süreç 1978'de başladı, yüzde 54'lük bir enflasyona ulaşıldı. 1980'e geldiğimizde, yüzde 120 enflasyon, büyüme hızı negatif oldu.

îşte, 1980'de yeni bir büyüme sürecine başladık; dışa açık, ihracata dönük bir sanayileşmeye dayanan bir büyüme sürecine girdik.

Şimdi, bu dönemde uygulanan büyüme politikalarına da bakarsak; kısaca bunları saymakta fayda olabilir: Kaynak dağılımında plânlama yerine veya karma ekonomi yerine fiyat mekanizmasına ağırlık verdik. Piyasa ekonomilerinde kaynak dağılımında fiyat mekanizması kullanılır. Piyasa ve fiyat mekanizmasına işlerlik kazandıracak çok ciddî kararlar alındı. Tasarrufların teşviki, para ve sermaye piyasalarının etkin işlemesi için kararlar alındı, uygulamaya konuldu. Gerçekçi kambiyo kuru politikası uygulandı. Bunun amacı neydi; ihracata dönük sanayilere yatırım yapılması ve ülkenin faktör donanımına uygun olarak, yani işsizliği de göz önüne alan bir yatırım politikası. Sanayinin dış rekabete açılması için serbest dış ticaret politikasına geçtik biliyorsunuz; Gümrük Birliği'yle de, sanayimizi bütünüyle dış rekabete açtık. Şimdi, Gümrük Birliği'ne rağmen, Türk ekonomisi, sanayi mallan ihracatını OECD ülkelerine artırmıştır. Bugün ihracatımızın yüzde 90'ı sanayi malıdır, yüzde 70'i OECD ülkelerine yapılıyor. Bu, Türk sanayiinin rekabet gücü olduğunu gösteriyor bize. Onun için çok kötümser olmamamız lâzım. Gümrük Birliği'nin dinamik etkisi bir ölçüde sanayinin rekabet gücünü artırmıştır. Tamamıyla serbest bir kambiyo sistemine geçtik. Gerçi bu 1989'da sağlandı ama, 1980'den itibaren

kademeli olarak bunu yaptık. Bugün Türkiye dünyanın en serbest kambiyo sistemine sahiptir; ama, bu sistemin faydalan yanında ciddî sıkıntıları var. 1994 krizinde ve 2001 krizinde bu kambiyo sisteminin, yani sıcak paranın girişinin çıkışının tamamen serbest olmasının önemli etkisi var; ona vaktim olursa birkaç cümleyle değineceğim. Ama, Türkiye parasını, hem carî işlemlerde hem sermaye işlerinde tamamen konvertibl hale getirdi; yani, bugün Türkiye, en serbest kambiyo rejimine sahip. Yatırım politikası bütünüyle değiştirildi. Devletin sadece altyapı yatırımı yapması, buna karşılık sanayi ve hizmetler sektörüne özel sektörün yatırım yapması şeklinde düzenlenmiştir.

Şimdi, bu yıllarda, bakıyoruz -bunu ben ikiye ayıracağım- 1981-1990 yıllan arasında yıllık ortalama büyüme yüzde 5,3; aynı yıllarda sanayinin büyümesi yüzde 7,1; yani, yine oldukça başarılı bir sonuç almışız. Gerçi basanda bir düşme var. Ancak, 1985'ten itibaren şunu görüyoruz: Giderek iç ve dış borçlara dayanan bir şekilde büyümeyi finanse etmeye başlamışız, tabiî bir miktar da Merkez Bankası kaynaklanna...

Şimdi tabiatıyla, reel kaynaklara dayanmadan yaptığımız bu finansman, daha sonra giderek enflasyonun hızlanmasına; dış kaynaklara dayanarak yaptığımız bu finansman da, zaman içinde özellikle faiz hadlerinin dünya piyasalannda yükselmesi noktalannda, ciddî dış faiz yükü getirmeye başladı.

Zannediyorum, 1990-2000 yıllan arasına bakarsak, Türk ekonomisinin en başansız döneminin bu yıllar olduğunu görüyoruz. Çünkü, bu yıllarda büyüme hızı ortalama yüzde 3,8'e düşüyor -fevkalâde düşük bir hız- ve ekonomide giderek artan bütçe açıklan -gayri safî millî hâsılanın yüzde 15'ine varan- bunlann önemli bir kısmı para basılarak Merkez Bankası kaynaklanndan finanse ediliyor -yüzde 80-90'lara varan enflasyonlar- bir kısmı iç borçlanmayla -reel fazin yükselmesi bunun sonucunda- finanse ediliyor.

1994'te yine gerçekçi kur politikasının uygulanmaması, aşın bütçe açıklanyla çok ciddî bir krize düştük. Yine IMF'yle bir anlaşma yaparak bundan hızla çıktık. 1995, 1996, 1997 yıllannda, Gümrük Birliği'nin de etkisiyle, ortalama büyüme hızının yüzde 7-8'lerde olduğunu görüyoruz; ama, ekonomide tıkanmalar ortaya çıktı, özellikle 1998'den itibaren dünya ekonomisinde çıkan kriz nedeniyle Türk ekonomisinin iyice tıkandığı noktaya geldik.

Şimdi, tekrar 1999'da yüzde eksi 6,1 daralma var, aynı şey 1994'te yaşandı. Bunun üzerine, kapsamlı bir istikrar programıyla enflasyonun ortadan kaldırılması konusunda bir görüş noktasına gelindi.

Şimdi ben burada şunu ifade etmek istiyorum: Ben aynı zamanda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İktisat Danışmanıyım. Biz, Hükümete verdiğimiz raporlarda, ekonominin giderek tıkanmaya gittiğini gördüğümüz için şunu söyledik, dedik ki: Artık Türk ekonomisi böyle gitmez, mutlaka kapsamlı bir istikrar programı yapıp uygulamaya koymamız gereklidir. Bu istikrar programında enflasyonu kontrol altına almak için, para, maliye ve yapısal düzenleme tedbirleri uygulamalıyız; ancak, döviz kuru politikasını hiçbir şekilde enflasyonun kontrolü için kullanmamamız lâzım; çünkü, döviz dengesini sağlayacak biçimde esnek ve gerçekçi kur politikası uygulanması lâzım; neden; çünkü, Türkiye'de döviz darboğazı olduğunda ekonomi krize giriyor. Buna rağmen, 2000 yılında kapsamlı bir istikrar programı uygulamaya konuldu IMF'yle anlaşma yapılarak; ama, ne yapıldı; bizim önerimize karşın, döviz kuru nominal çıpa olarak alındı, sabit döviz kuruna geçildi. Halbuki, Türkiye'de ne zaman sabit döviz kuru kullanılsa, Türkiye'nin krize girdiğini görüyoruz daha önce açıkladığım gibi. Yapılan çok ciddî bir hatadır. Türk özel sektörünün görüşlerine karşın hükümetin bunu nasıl kabul ettiğini bilemiyorum; ama, o program uygulanmaya konuldu, dikkat ederseniz, ekonomi niye krize düştü; yine döviz darboğazından. Devalüasyon beklentisiyle serbest kambiyo sistemi içinde sıcak paranın dışarı çıkması ve Şubat ayında kurun devalüe edilmesi sonucunda Türk ekonomisi yine bildiğiniz en büyük krizine girdi, yüzde 9,5 daralma oldu.

Şimdi Türkiye'nin bu geldiği noktada, IMF politikalarıyla bu süreçten çıkması mümkün değil; çünkü, IMF'nin para politikasına bakın, daraltıcı para politikası; maliye politikasına bakın, daraltıcı maliye politikası; kambiyo kuru politikası, ihracatı artıracak biçimde esnek ve gerçekçi kur politikası değil; dolayısıyla, büyümeye geçişi sağlayacak hiçbir şey yok. O zaman, Türkiye'nin biraz daha, geçmişteki stratejilerini de göz önüne alarak, büyüme politikalarına ağırlık veren, ancak istikran ihmal etmeyen politikalarla bu dönemi geçirmesi lâzım; aksi halde bu sıkıntılar devam eder. Ama, gelinen noktada IMF'den belli kaynaklan almadan da bir noktaya da gidemediğimiz için, gerçekten iyi yönetim yapan ciddî bir hükümetin, bu şekilde uygulanan programda düzeltme yaparak Türkiye'yi büyümeye doğru götürmesi lâzım; devletin altyapı yatınmlan yapması lâzım. Bakın, en hızlı büyüme dönemlerinin hepsinde, devletin hızlı altyapı yatınmlan var. Bunlar özelleştirme yoluyla finanse edilebilir.

Şimdi, yapısal düzenleme tedbirleri var; kısaca değinildi bunlara, detayına girmiyorum; ama, bu yapısal düzenleme tedbirleri, bir noktada ekonomide yine istikran sağlamaya dönük. Tabiî, bir ölçüde etkinliği artırmaya dönük yapısal düzenleme tedbirleri bu istikrar programının içinde var; ama, bunlar büyümenin sağlanmasında yeterli değil. Bu açıdan, zannediyorum programın giderek büyüme ayağını sağlayacak biçimde olaya yaklaşmamız lâzım.

Yine başlangıç sözüyle bitirmek istiyorum: Biz ekonomimizi ancak kendi karar ve azmimizle kurtarabiliriz, hiç kimse gelip sizin ekonominizi düzeltmez.

Teşekkür ederim.

TÜRKİYE'DE MALÎ POLİTİKALAR VE BANKACILIK SEKTÖRÜ

Prof. Dr. Şükrü KIZILOT*

Sayın Bakanım, değerli bilim adanılan, kıymetli izleyiciler; konuşmama başlamadan önce, bu paneli düzenleyen **"Ankara Ticaret Odası ve Türk Ocakları Genel Merkezi"ni** içtenlikle kutlamak istiyorum.

Panel konulan, Türkiye ekonomisi ve IMF üzerine inşa edilmiş. Yapılan konu dağılımına göre, ben de, bankalann üzerinde duracağım. Konuya, bankalan da yakından ilgilendiren bir IMF politikasıyla yaşadığımız bir olumsuzluktan başlayarak bir giriş yapmak istiyorum.

Biliyorsunuz, açış konuşmasında Ankara Ticaret Odası Başkam Sayın **Sinan Aygün,** Türkiye'de yaşanılan ekonomik krizin nedenlerini belirtirken meşhur Anayasa kitabını fırlatma olayından da söz ederek konuşmasına devam etti. Çoğunuzun da bildiği gibi, Türkiye'de yaşanılan Şubat krizinin kitap fırlatma olayıyla doğrudan bir ilgisi yok. Olayın ardında yine IMF var. Ne oldu, nasıl oldu; bir kısmınız biliyorsunuz; ama, bilmeyenler için açıklayarak, IMF'yle bağlantısını kurup konuya girmekte yarar var. Faiz oranlarındaki o bildiğimiz şok artış, Merkez Bankası'nın IMF tarafından önerilen performans kriterini tutturabilme çabasından başlamıştır; yani, IMF Merkez Bankası 'na belli kriterler verdi ve buna uyma zorunluluğunu getirdi.

Faizlerdeki Şok Artışın Nedeni

Faiz oranlanndaki şok artış, Merkez Bankası'nın, IMF'nin öngördüğü **"performans kriterini tutturma"** politikası ile yakından ilgili. Çok kişinin de bildiği gibi, IMF ile yapılan anlaşma, Merkez Bankası'nın piyasaya likit vermesine bazı sınırlamalar da getiren bir anlaşma. Örneğin;

* Prof.Dr. Şükrü KIZILOT; Gazi Üniversitesi, İktisadî ve îdarî Bilimler Fakültesi

IMF tarafından, 31 Ocak 2001 tarihine kadar, piyasaya en fazla 900 trilyon lira likit kaynak verilmesi öngörülmüş, Merkez Bankası'da bunu 600 trilyon lira olarak kullanmış. Şubat ayı içinde, piyasaya verilecek likit tutan ise, sıfır olarak belirlenmiş.

Merkez Bankası'da, bu performans kriterini tutturabilme çabası içinde, zor durumlarda dahi piyasaya likit kaynak vermedi. Böyle olunca da, örneğin kamu bankaları ihtiyaçlarını karşılayabilmek için piyasadaki faizi tetiklemek durumunda kaldılar. Sadece Halk Bankası'nm 6 katrilyon lirayı bulan likit açığı vardı... Kamu bankalarının likit kaynağa ihtiyaçları var, Merkez Bankası bu ihtiyacı karşılamıyor yani piyasayı boğuyor. Geriye yapacak tek şey kalıyor, ihtiyacı piyasadan karşılamak. Katrilyonluk tutarlar için piyasaya başvurunca da, faizler başlıyor tırmanmaya. Kamu bankasının, başka alternatifi yok, süre de kısıtlı ne yapacak üçüne beşine bakmadan, faiz ne olursa olsun likit kaynak bulacak. Parası olup borç verenlerce, bu ihtiyaç farkedilince de, faizler inanılmaz bir hızla tırmandı. Likit de kalan yani nakit parası olan özel bankalar da, borç vermek suretiyle yüzde 7.500'e kadar ulaşabilen bir faiz elde ederek, inanılmaz kazançlar sağladılar. Bu noktada, **yüksek faizle borçlanmak zorunda kalan Kamu bankalan da, piyasadaki faizi tetiklemiş oldular.** İşte, olayın özeti bu. Yoksa, Anayasa kitabı fırlatıldı diye bu kriz çıkmadı.

Siyasî kriz olmasa da, son ekonomik kriz yaşanacaktı. Ancak siyasî kriz, olayın boyutlarını biraz daha büyüttü.

Kamu bankalan, öteden beri ekonomide ciddî bir sorun. Kamu bankalannı da acilen masanın üzerine yatınp, ameliyata almayı da ihmal etmemek gerekiyor. Örneğin ilk etapta; Ziraat ve Emlak Bank'ta yapılan operasyon devam ettirilip Halk Bankası'nm fon yönetimi aynı çatıda birleştirilebilir.

Son kriz, bankacılık sistemini güçlendirmeden ve reel sektöre yönelik politikalar olmadan, enflasyonla mücadeleye girmenin ne kadar riskli olduğunu da bir kez daha ortaya koymuştur...

Şimdi IMF, Türkiye'ye -son düzenlemelerde de gözünüze çarpmıştır- vergilerle ilgili de sık sık müdahalede bulunuyor. Örneğin, halkın neredeyse tamamı koro halinde "vergi oranlan indirilsin; dünyanın tüm ülkelerinde oranlar indirilirken, sadece Türkiye'de vergi oranlan yükseltiliyor; o nedenle oranlar insin; oran arttıkça kayıtdışılık artar, bu da vergi gelirlerini olumsuz yönde etkiler" demesine rağmen, yetkililer "IMF vergi oranlannda indirime karşı; o nedenle oranlara dokunmayız. Evet, haklısınız; Türkiye'de oranlar yüksek, vergi kayıp ve kaçağına neden oluyor, kayıtdışını olumsuz yönde etkiliyor; ama, IMF böyle dediği için yapamayız" deniliyor. Buradan da şu anlam çıkıyor: Yani, doğru olan olaylan dahi, IMF istiyor diye yapamıyoruz ya da gidip IMF'ye anlatamıyoruz.

Şimdi yakında bir malî milat olayı başlayacak biliyorsunuz. Ortada 1998 yılında yaşanılan olumsuzluklar var; o olumsuzluklardan da edinilecek tecrübeyle, geçiş döneminde kesinlikle yasayla geriye dönük bir güvence verilmesi gerekiyor. Aksi takdirde, o dönemde olduğu gibi paralann yurt dışına gitmesi, yastık altına gitmesi, ekonominin daralması gibi durumlar söz konusu olabilecek. Bu aşamada birtakım önlemler alınması lâzım. Örneğin, gecikmiş, ödenmemiş borçlar, ihtilaflı alacaklar, stoklarda gözüktüğü halde belgesi olmayan mallar, geriye dönük güvence verilmesi ile bağlantılı **"matrah artınını"** kayıtlı ekonomiye geçişte bunlan mutlaka belgelendirmek... Aksi takdirde, adamın elinde şu masanın faturası yoksa, mecburdur bunu faturasız satmaya, fatura kesemez buna. Yine burada da yetkililer, diyorlar ki: **"Acaba IMF buna ne diyecek."** Böyle diyenlerin içerisinde hükümet ortağı siyasî parti liderleri dahi var, bazılan, "buna IMF ne der acaba; ikidebir gündeme geliyor." Tabiî, böyle olunca, biraz önce anlattığım sadece faizleri tetiklettiren olayı ve Merkez Bankası'nın performans kriterini tutturabilme çabasından dolayı Türkiye'de bir anda şemsiye tersine döndü ve dengeler altüst oldu. Sadece o dönemlerdeki yüksek faizle borçlanmanın da büyük ölçüdeki etkisinden dolayı, bakıyoruz, geçen yılın, yani 2001 yılının ilk üç ayında 4,8 katrilyon lira faiz ödemişiz, bu yılın ilk üç ayında 16,5 katrilyon lira ödemişiz; yani, geçen yıl 4,8, bu yıl 16,5 katrilyon lira, inanılmayacak bir olay ve faiz geçen yıl düşmeye başlamıştı, vergi gelirlerinin yüzde 68'i faize gidiyordu; bu yılın ilk üç ayında, topladığımız vergilerin yüzde 141'i faize gitti ve Cumhuriyet tarihinde ilk kez, devletin bütün gelirleri faiz ödemelerini karşılayamadı. Bir Osmanlı döneminde Abdülmecit zamanında olmuş. Gelirlerimiz geçen yıla kıyasla yüzde 42 artmış durumda. Buna karşılık ilk üç ayda, giderlerimizdeki artış yüzde 160. Geçen sene bütçe açığımız, ilk üç ayda

sadece 90 trilyon liraydı, bu sene ilk üç ayda 12 katrilyon 635 trilyon lira. Kıyasladığımızda, arada inanılmaz bir uçurum olduğu ortaya çıkıyor.

Faiz ve Kur Politikasının Olumsuz Etkisi

Uygulanan faiz ve kur politikası, bankacılık ve reel yapısını da, özel sektör yapısını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bir yandan yüksek nominal faizler nedeniyle özel sektöre aktarılan kaynaklar kamuya aktarılmaya başlanılmıştır. **Özel sektör ve bankalar, kur riskinden dolayı ciddî sıkıntılarla karşı karşıya kaldılar.** Bankalar, kur istikrarına güvenerek, düşük faizli krediler verdiler, özellikle kamu kâğıtları aldılar düşük faizle veya tüketici kredileri verdiler; tüketici kredilerine plase ettikleri bu düşük faizli olan tutarlardan dolayı kurdaki ani fırlamadan dolayı ciddî bir sıkıntıyla karşı karşıya kaldılar.

Temel Sorunlar

Bugün itibariyle bankacılık sektörünün çok sayıda sorunu var; ama, temel sorunlarını iki başlık altında toplamamız mümkün. Bunlardan bir tanesi, kaynak maliyetinin yüksek olması ve ikincisi de, aktif kalitesinin bozuk olmasıdır. Kaynak maliyetinin yüksek olması, Türkiye ekonomisi açısından son derece önemli. Bunun iki nedeni var: **Birincisi, faiz oranları yüksek, ondan dolayı kaynak maliyeti yüksek. İkincisi de, düşmüş olmasına rağmen, mevduatlardan kesilen kanunî karşılıkların -ki, bunlar şu anda yüzde 10'u buluyor- yüksek olmasından kaynaklanıyor.** Aktif kalitesinin düşük olmasından söz ettim ikinci olarak. Aktif kalitesinin düşük olmasının temel nedeni, kamu borçlanma politikasından kaynaklanıyor. 2001 yılında bankalara bakıyoruz, menkul kıymetler cüzdanında yüzde 244'lük bir artış olmuş; yani, bankaların kamu kâğıdı almaları olayında, geçmiş yıla kıyasla 2001 yılında yüzde 244'lük bir artış var. Buna karşılık, kredi plasmanlanndaki artış sadece yüzde 40; yani 7 birimin 6 birimini devlete kamu kâğıdı alarak vermişler, 1 birimini de kredi plasmanında kullanmışlar. Bu da diğer bir sorun. Dolayısıyla, reel sektöre kaynak aktarılmıyor burada. Kamu bankalarının fonlarına yönelik talep devam ettiği için oluyor bu olay. Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması bu aşamada son derece önemli.

Bankaların tabi oldukları birtakım yükümlülükler var, riskler var, fonlar var; size dağıtılmış olan listede yer alıyor, bunu hazırladım. Sadece vergisel yükler olarak 19 ayrı vergi yükü var. Bunlar şu şekilde;

I- BANKALARIN TABi OLDUKLARI FİSKAL VE PARAFİSKAL YÜKLER & YÜKÜMLÜLÜKLER

A) Vergisel Yük & Yükümlülükler

1- Kurumlar Vergisi
2- Gelir Vergisi Stopajı
3- Bankalann Stopaj Yükümlülükleri
4- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
5- Damga Vergisi
6- Katma Değer Vergisi
7- Emlak Vergisi
8- İlan ve Reklam Vergisi
9- Çevre Temizlik Vergisi
10- Motorlu Taşıtlar Vergisi
11- Taşıt Alım Vergisi
12- Ek Taşıt Alım Vergisi
13- Harçlar
14- Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
15- Fon Payı
16- Sivil Savunma Fonu
17- Tüketiciyi Koruma Fonu
18- Eğitime Katkı Payı
19- Özel İşlem Vergisi

B) İşveren Olarak Bankalann Mali Yük & Yükümlülükleri

1- Gelir Vergisi ve Damga Vergisi
2- Sosyal Sigortalar Kurumu Primleri
3- İşsizlik Sigortası
4- Kıdem Tazminatı
5- İhbar Tazminatı

C) Bankacılık ve Sermaye Piyasası Mevzua tından Kaynaklanan Yük & Yükümlülükler

1- Tasarruf Mevduatı Sigorta Primleri

2- TBB Masraf İştirak Payı

3- Umumi Disponibilite

4- Zorunlu Karşılıklar

5- Kredi Karşılıkları

6- BDDK Katılma Payı

7- Sisteme Giriş Payı

8- Tahvil ve Tescil Ücretleri

9- Tahvil Bono Piyasası Borsa Payı

10- Menkul Kıymetler Tanzim Fonu

11- Yatırımcıyı Koruma Fonu

II- BANKALARIN KAYNAK SAĞLAMA VE KULLANMA MALİYETLERİ

A) Bankaların Kaynak Sağlama Maliyetleri

1- Mevduat

2-Alınan Krediler

3- Diğer Borçlar

4- Sermaye

5-Kanuni Yedekler

6-Kâr

B) Bankalann Kaynak Kullanma Maliyetleri

1- Döner Değerler

2- Krediler

3- Bağlı Değerler ve Diğer Aktifler

Görüldüğü gibi, vergisel yük ve yükümlülüklerin yanısıra, işveren olarak bankaların malî yükümlülükleri 5 ayrı kalemde toplanmış. Bu da size dağıtılacak listede var.

Bankacılık ve sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan yükleri ve yükümlülükleri 11 ayrı başlıkta toplanmış.

Bankaların kaynak sağlama ve kullanma maliyetlerine gelince; bankaların kaynak sağlama maliyetleri 6 başlık altında toplanıyor, kaynak kullanma maliyetleri de yine 3 ayrı başlık altında açıklanıyor.

Vergisel Avantajlar

Bankaların malî yapısının güçlenmesi için son zamanlarda birtakım önlemler alındı. Kurumlar Vergisi Kanunu'na 4605 sayılı Kanunun yedinci maddesiyle, geçici 29 uncu madde eklendi. 30 Kasım 2000 tarihinden itibaren bu maddeye göre; Türkiye'deki bir bankanın Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'ndan izin alması ve bu izin tarihinden itibaren de üç ay içerisinde olayı gerçekleştirmesi koşuluyla bir başka bankayla birleşmesi olayı Kurumlar Vergisi'nden istisna edilerek, bu olay teşvik edildi. Bu düzenleme ile malî yapılarının kuvvetlendirilmesi amaçlandı. Ayrıca, devir alınan bankanın geçmiş yıl zararı varsa, beş yıl süreyle de bunu mahsup etmesine bir olanak sağlandı. Ayrıca, bankaların gayrimenkullerini ve iştirak hisselerini satmaları halinde, buradan doğan kazancı sermayeye eklemelerine bağlı olarak Kurumlar Vergisi istisnası tanındı; bu da önemli bir olay.

Bu arada, mevduatın vade yapısını uzatmak amacıyla, stopaj oram, 18 Ağustos 2001'den itibaren vade yapısı düşürüldükçe aşağı çekildi. Örneğin, yüzde 16 olarak uygulanan stopaj oranı; altı aya kadar vadeli hesaplarda yüzde 14'e, l yıla kadar olan vadeli hesaplarda yüzde 10'a, bir yıl ve bir yıldan daha uzun vadeli mevduatlarda yüzde 6'ya kadar indirildi.

Bu arada, bankaları ilgilendiren bir diğer olay -hepiniz biliyorsunuz- Vergi Usul Kanunu'nun 279. maddesi var, değerlemeyle ilgili olay.

Ne Yapılabilir?

Son birkaç dakikam kaldı; orada da, neler yapılabileceği konusunda bankalarla ilgili birkaç noktaya değinmek istiyorum.

Kredi karşılıkları tebliğleri, bankaları likidite açısından çok ciddî bir sıkıntıya sokmaktadır. O nedenle, bu tebliğin yumuşatılması gerekiyor.

İkincisi; bankacılık sektöründe **sermaye yetersizliği** önemli bir sorun. Bir önce belirttiğim önlemlere ilave olarak düşünülenlerden bir tanesi de, yurt dışından getirilecek ve sermaye artırımında kullanılacak olan kaynaklara yönelik "nereden buldun" şeklinde bir araştırmaya gidilmemesi olayı söz konusu.

Bu arada **kur artışları,** bankaların sermayesini reel anlamda azaltan önemli bir faktör. **Enflasyon muhasebesine** geçilmesiyle bunun önüne geçilebilir.

Sektörde 2002 yılında bir **büyüme** beklenilmiyor; çünkü, millî gelirdeki düşüş ve tasarruflar dolayısıyla burada olumsuz etkilerin ortaya çıkması söz konusu.

Özel sektörün **alternatif finansman kaynaklan** oluşturmasını sağlamak amacıyla, hem sermaye piyasasına hem de bankacılık kesimine ilişkin birtakım kolaylıklar sağlanması ve düzenlemeler yapılmasında yarar var. Bu bağlamda da, küçük işletmelere yönelik, örneğin finansal kiralama ve özellikle risk sermayesi finansman şirketlerine bazı vergisel avantajlar getirilmesi de bir diğer çözüm olarak düşünülebilir.

Sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılar sunarım.

TÜRK REEL SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÇARELERİ

Nihat ÖZDEMİR*

Değerli katılımcılar, konuşmama başlamadan evvel, bu güzide paneli tertipleyen Ankara Ticaret Odası ve Türk Ocakları Genel Merkezi'ne, Türkiye ekonomisi ve halkımız adına teşekkürü bir borç bilirim. Hakikaten şu anda Türkiye'nin gündeminin en önemli konularına burada sayın hocalarımızla birlikte parmak basmaya çalışacağız.

Ben sözlerime, Türkiye'nin güllük gülistanlık, her şeyi tozpembe gördüğümüz, hükümetimiz, ekonomi bürokratları, sivil toplum örgütleri, hepsi dahil, çok iyi gördüğümüz 2000 yılının bir özetiyle başlamak istiyorum.

2000 yılı; Türkiye'nin ekonomisinin üstünde bürokratlar, bununla ilgili politikacılar, Türkiye'de önemli boyutlar çiziyorlar: "Türkiye enflasyonu yenecektir. İşte biz 2000 yılında yüzde 30 civarında bir enflasyon yaşayacağız ve Türkiye'nin başının belası olan dövizdeki sıkıntıdan hepinizi kurtaracağız, bir döviz çıpası ilân ediyoruz -ki o, l dolar + 0,77 marktır- ve biz bunu, 2001 Haziran'ına kadar, yıllık yüzde 10 değer kaybı olarak plânladık. Herkes işini, hesabını, plânını programını buna göre yapsın." Yalnız Türkiye'ye değil, bunu bütün dünyaya ilân ettik. Tüm dünyadaki para kaynaklan, biz yatırımcılar, yani reel sektör, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne güvenerek, ekonomik politikalarımızı da bunlara göre plânladık ve 2000 yılına başladık. Her şey iyi gidiyor gözüküyor, özelleştirme yapıyoruz, hakikaten birkaç tane önemli özelleştirme yaptık, işte Telekom'un özelleştirilmesi gibi -Sayın Bakanımızın da büyük emeğinin geçtiğini biliyoruz- İş Bankası'yla birlikte büyük bir para geldi Türkiye'ye, 3 milyar dolar civarında bir para geldi. Arkasından Petrol Ofısi'ni özelleştirdik, iyi bir para geldi. Nereden bakarsanız bakın, 5 milyar dolarlık bir özelleştirme yaptık. Fakat, tabiî bu rakamların, bizim Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin giderlerini karşılaması mümkün değil. Devlet yutuyor, ne gelirse yutuyor, ne verirsek yutuyor; dibi olmayan bir kuyu, ne atarsak götürüyor. Öyle enteresan ki, ülke bürokratları, bilhassa maliyeciler ve diğerleri, Türkiye'nin bütçesini iyi göstermek için, bütçedeki sarf

»Nihat ÖZDEMİR; Türkiye Müteahhitler Birliği Başkanı

noktalanna çok dikkat ediyorlar ve bütçe disiplinine çok iyi bir şekilde sahipler ve gözüken ayna, Türk ekonomisi iyi gibi. Fakat bunun yanında, devletin tüketimi durmuyor, ha bire borçlanmaya devam ediyor, iç borç hızla büyüyor; bunun yanında bazı harcamalarını da devletin bankalarından .yapıyor, özellikle Ziraat Bankası'nı kullanıyor, Halk Bankası'nı kullanıyor, Emlak Bankası gibi bankaları kullanıyor ve neticede, biraz evvel sayın hocamızın da ifade ettiği gibi, Ekim ayında, Türkiye'nin en büyük özel sektör temsilcileri, özel sektör kurucuları, TOBB, devletimiz, politikacılarımız, IMF ve Dünya Bankası yetkilileri "Türkiye ekonomisi çok iyi" diyorlar. Ekim'in 10'unda, 12'sinde, 15'inde bu beyanatları var; açın o günkü basına bakın, bunları görürsünüz.

Türkiye aniden bir Kasım ayı krizi yaşıyor. Kasım ayı krizini yaşamasının tek sebebi, sayın hocamızın da biraz evvel ifade ettiği gibi, Türkiye'nin iki tane büyük devlet bankasını, Ziraat Bankası ve Halk Bankası'nı Merkez Bankası fonlamamaya başlıyor; çünkü, büyük bir açık var, çekini ödeyemiyor, senedini ödeyemiyor, akreditif var, açamıyor, Türk Lirası bulamıyor. Bunun üzerine piyasalara giriyor ve kendisine lâzım olan bu parayı, çok büyük maliyetlerle topluyor, yüzde 7 bine, yüzde 9 bine varan owernight'larla, yani halk deyimiyle gecelik repolarla bu paralan toplamaya başlıyor ve Türk ekonomisi ilk sallantısını geçiriyor.

Maalesef, politikacılarımız, orada alınan birkaç günlük tedbirle "biz bu sıkıntıyı geçirdik" deyip yollarına devam ediyorlar. Türkiye'de hiçbir şey değişmiyor, herkes harcamalarına yine devam ediyor. O günlerde, Kasım ayında devlet eğer uyansaydı, gerekli tedbirleri alsaydı, yakın zamanda gelecek olan Şubat krizini biz bu kadar acı yaşamazdık. Yine diyorlar ki: "Döviz çıpası devam ediyor."

Yanlışlığa devam ediyorlar ve bu sefer geliyoruz Şubat ayına, 19 Şubat'a. Artık buna dayanılamayacağına karar veriliyor ve herkes birden, özel sektör, devlet, IMF, devletimizin politikacıları, devletimizin Başbakanı "bu sistem yanlışmış, Türkiye bu sistemle duvara doğru tosladı, bizim bunu değiştirmemiz lâzım, dalgalı kura geçmemiz lâzım" diye ilân ediyorlar. O gün "devalüasyon yaptık" diyemiyorlar, "dalgalı kura geçtik" diyorlar; Türk Lirası yüzde 100'ün üzerinde değer kaybediyor. Herkes şaşkın, devletine güvenen özel sektör, yatırımcılar, reel sektör perişan, hesaplar kitaplar hepsi şaştı, hepsi bankalann kucağında... Uygulanan faizler yüzde 4 binler, 5 binler, 7 binler, 8 binler... İnsanların bunların altından kalkması mümkün değil. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na alınan banka sayısı 19'a ulaşıyor. Türkiye'de her şey altüst. Bunun faturası üç kişiye çıkıyor; Hazine

Müsteşarımız, Merkez Bankası Başkanımız istifa etmek zorunda kalıyorlar, ekonomiden sorumlu bir Devlet Bakammız'ın da sadece yeri değiştiriliyor, ve herkes, birbuçuk seneye yakın yapılan bu uygulamanın yanlış olduğunu ifade ediyor; hiç kimse, uygulanan o ekonomik politikalara sahip çıkmıyor. Zaten IMF'nin kucağındaydık, bu sefer tam oturmaya başladık. Bankalar battı. Reel sektör, bankalar olmadan hiçbir şey yapamaz. Çünkü, ticaret, cebinizdeki parayla olduğu gibi, bir miktarı cebinizdeki parayla, bir miktarı bankalardan, fmans dünyasından sağladığınız olanaklarla ancak devam edebilir. Dünyada hiçbir yatırımcı, cebindeki parayla yatırım yapmaz; ilgili fınans kuruluşlarından gerekli finansmanı sağlar, belli oranlarda ödenebilecek faizlerle bu finansmanı sağlar ve bu finansmanı sağladıktan sonra yatırımını yapar, üretime geçtikten sonra da bunu öder. Türkiye ekonomisi veya başka bir ekonomi de, bundan, istihdam yönünden, katmadeğer yönünden, vergi yönünden, her yönden de istifade eder.

Biz inşaat sektörü olarak, tüm sektörlerden girdi sağlamamızdan dolayı, gayri safi millî hâsılanın yüzde 30'undan fazlasına tesir ederiz. Eğer benim sektörüm durursa, hepiniz durursunuz, tüm özel sektör durur, sanayici durur, tüccar durur, borsacı durur. Dolayısıyla, benim sektörüm durduğu anda, herkes durmuş olur.

Bizim sektörümüz, 2001 yılında durma noktasına gelmiştir;' çalışmıyoruz, iç piyasada çalışmıyoruz, dış piyasada da çalışmıyoruz. Türk müteahhitliği, dış piyasadan senede 5 milyar dolar civarında iş alma kapasitesine sahiptir ve dünyada da bu kadar iş var; çünkü, her sene dünyada 110 milyar dolar civarında yatırım yapılır, yeni ihalelere başlanır. Türk müteahhitleri, Türk inşaat sektörü, bu piyasadan yüzde 5 civarında bir pay alır. Gerçek kapasitesi yüzde 10'un üzerinde; ama, yüzde 5 alır. Bu da 5 milyar dolardır. Burada bizim elimiz kolumuz bağlı, bir yere gidemiyoruz; çünkü neden; 19 banka batmış, Türk müteahhitleriyle bu bankalar içerisinde 12 tanesi direkt ilişkili. Emlak Bankası diye bir banka var, benim sektörümü her zaman büyük oranda desteklemiş; bu banka yok, 19 banka da yok. Türk müteahhitleri yurt dışına çıkarken, teminat mektubu bulamıyorlar. Ayrıca, buldukları mektuplar da bugün dünyada kabul edilmiyor. Dolayısıyla, orada benim sektörümün önü kapalı. İçeriye bakınca, Türkiye'nin başladığı projelerin sayısı 5 binin üzerinde, 5 bin projeye başlamış. Doğru mu yapılmış; tamamen yanlış yapılmış. Siyasetçilerin, politikacıların temel atma hevesleri yüzünden, ekonomik olmayan birçok projeye Türkiye başlamış ve bu projelerin bugünkü tutarları 166 katrilyon. Bugüne kadar biz bunların ancak 66 katrilyonluk kısmını yapabilmişiz, daha önümüzde yapılacak 100

katrilyonluk proje var. Türkiye Devleti, ancak ve ancak bu projelere 10 katrilyon para harcıyor; yani, gerekli olanın onda l 'ini harcıyor.

Şunu söyleyeyim: Türkiye bugün artık başladığı projeleri onbeş yılda bitirirse, çok hızlı bitirdiğini kabul ediyor. Bugün yirmi yıla varan altyapı projeleri hâlâ bitirilmemiş durumdadır. Yola başlamışız, yirmi yıldır devam ediyoruz; sulama barajına başlamışız, onbeş yıldır devam ediyoruz. Yani, projenin ekonomisi, yapım süresinde gelmiş ekonomisini yemiş bitirmiş, boşuna yatırmışız tabiata bu paralan. Kim müsaade etmiyor bu paraların harcanmasına; DvlF. Diyor ki: "Yapmayacaksın, yatırıma para harcamayacaksın, yatırımları durduracaksın."

Bakın, size şunu ifade edeyim: Türkiye, bugün IMF'nin talimatıyla, yürüyen projelerden 600 tanesini yatınm programından çıkarmıştır. Benim müteahhit arkadaşlanm devletine güvenmişlerdir, ihaleleri almışlardır, masraflarını yapmışlardır, şantiyelerini kurmuşlardır; fakat, yine devlet gerekli ödeneği vermediği için IMF'nin isteği doğrultusunda, bu projelerin birçoğu bugün yatmmdan kaldınlmış, yatınm programından çıkanlmıştır. Bu, Türkiye için çok büyük yanlıştır. Türk Devleti, bir an önce, başladığı bu projeleri bitirmelidir. Başladığı bu projelere, ihalesini yaptığı tüm bu projelere gerekli finansmanı ya kendi bulmalıdır ya da kredili hale getirmelidir ya da özel sektör-devlet ortaklığıyla bu projelerin bir an önce başlanılması, hızlandırılması ve bitirilmesi lâzımdır. Bu projeler bitirilmeden Türk ekonomisinin canlanması söz konusu değildir. Ben çalışmadığım zaman, benim sektörüm çalışmadığı zaman, Türkiye'nin kalkınmasının pozitif rakamlarla ifade edilmesi mümkün değildir.

2002 yılında dört ay geçmesine rağmen, ben hâlâ, bizim sektörde kıpırdama göremiyorum; pozitif bir kalkınma hızı olan yüzde 2,5 veya 3 gibi bir kalkınma hızını nasıl yakalayacağımızı bir türlü anlayamıyorum. Bu sektörün ve özel sektörün, üreten sektörün, reel sektörün önünün açılması için, önünde çok önemli handikaplar vardır ve bunların başta en önemli birinci faktörü, maalesef IMF talimatlanyla, Maliye Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanhğı'ndan gelmektedir. Bugün Türkiye'nin, Maliye Bakanlığı'nın yürüttüğü politikalar yüzünden, önemli ölçüde eli kolu bağlanmaktadır. Benim sektörümün zaten her tarafını bağlamış durumdadır; fakat, diğer bütün sektörlerin de önünü bağlamış durumdadır.

Türkiye'de uygulanan yüksek miktardaki Katma Değer Vergisi, büyük oranlardaki Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi'yle bu özel sektörün

ayağa kalkması mümkün değildir. Mutlak surette bu politikaların gözden geçirilmesi lâzımdır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, mutlak surette politikalarını ciddî ölçüde gözden geçirmelidir. Bugün Avrupa Birliği'ne girmek için büyük mücadeleler veriyoruz. Avrupa Birliği'ndeki 15 üye ülkenin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından uygulanan kriterler ile bizim Türkiye'de uygulanan kriterleri karşı karşıya getirdiğimiz zaman, Türkiye'de bu rakamların altından kalkmanın mümkün olmadığını biliyorsunuz. Bu Bakanlığımız yeniden bizim başımıza büyük belalar açacak olan yeni bir İş Güvenliği Yasa Tasansı'nı gündeme getirmek için büyük çaba sarf etmektedir. Bunun mutlak surette önlenmesi gerekmektedir.

Bunun yanında, Türk Devleti'nin çeşitli kuruluşları arasında büyük bir koordinasyonsuzluk vardır. Kimdir bunlar; Türkiye Cumhuriyeti'nin Hazine'sinin, Maliye Bakanlığı'nın, Devlet Plânlama Teşkilatı'nm ve yatırımcı kuruluşların arasında herhangi bir koordinasyon yoktur, birbirleriyle hiçbir haberleşmeleri yoktur ve bunların birisinin yaptığı hareketi diğeri mutlak surette önlemek için elinden gelen her türlü çabayı göstermektedir. Türkiye'ye, bütün bunların koordinasyonunu sağlayacak bir baş gerekmektedir; önemli bir insan gelecek, bunları koordine edecek, Türk özel sektörünü, Türk halkını, Türk köylüsünü, Türk Milletini motive edecek, önemli bir hedefi işaret ederek oraya hepimizi motive edecek bir işarete ihtiyacı vardır Türkiye'nin; yoksa, bunların olması mümkün değildir.

Bakın değerli dinleyicilerim, bugün yurt dışından binbir zorlukla bulup getirdiğimiz krediler, faizlerini ödememize rağmen, sadece Türkiye'nin Hazine'si, Devlet Plânlama Teşkilatı, Maliye ve yatırımcı kuruluşlar arasında git gel ile sekiz ayda ancak kullanılabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti bizim gayretimizle bunu getiriyor, ancak en iyimser süre ile sekiz ayda kullanılabiliyor. Onun için, Türkiye'nin bütün bu yatırımcı kuruluşlar, Hazine, Maliye ve Devlet Plânlama Teşkilatı arasındaki koordinasyonun sağlanması şarttır.

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

ENFLASYON HEDEFLEMESİ VE İSTİKRAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Prof.Dr.Esfender KORKMAZ*

Değerli katılımcılar, saygılar sunuyorum.

Benim konum, enflasyon hedeflemesi. IMF ile yapılan 18. Stand-by düzenlemesinde, kısa vadeli politikalar olarak, enflasyon hedeflemesi dalgalı veya serbest kur rejimi ve faiz dışı fazla uygulanmaktadır.

Enflasyon hedeflemesi henüz uygulanmıyor. **"Örtük enflasyon hedeflemesi"** adı altında bir uygulama var. Doğru mu olur, yanlış mı olur? MB açıklamasına göre, enflasyon hedeflemesine şartlar uygun olduğu takdirde geçilecek, biz eğer enflasyon hedeflemesini tartışırsak, kamuoyu olarak, olumlu veya olumsuz bir neticeye vannz. Ben gelecekle ilgili bir konuyu bu nedenle seçtim. Çünkü tecrübelerim neticesinde şunu gördüm ki, artık biz Cumhuriyet tarihini tartışmayalım, tarihi hepimiz yaşadık.. Artık geleceği tartışalım, gelecekte uygulanacak politikalar doğru mu, yanlış mı? Bunlara biz engel olabilir miyiz? Biz akademisyenler, halk, toplum olarak daha çok bunlan tartışmalıyız.

Enflasyon hedeflemesi dünyada da yeni bir uygulamadır. 1989'da ilk defa Yeni Zelanda 'da uygulanmış. Para teorisi çerçevesinde fiyat istikrannı sağlamanın üç yolu var: Birisi, para miktan hedeflemesi, yani para miktan çapası. İkincisi, döviz kuru hedeflemesi, yani kur çapası. Üçüncüsü, enflasyon hedeflemesi, yani fiyat çapası.

Biz bunlann ikisini yaşadık. Para miktan hedeflemesi, 1989'da kamuoyuna ilân edilmeden gizli bir şekilde yapıldı, sonra 1993'de tekrar uygulanmaya başlandı ve terk edildi. Sonuçta para miktan hedeflemesi, Türkiye'yi içinde bulunduğu kronik enflasyondan ve yapısal sorunlardan çıkarmaya yetmedi.

* Prof.Dr.Esfender KORKMAZ; İ.Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Döviz kuru hedeflemesine gelince.. Nominal kur çapası uygulamasını hepiniz biliyorsunuz, 2000 yılında yapıldı ve enflasyon-kur makasının açılması neticesinde Türkiye krize girdi.

Para politikasının fiyat istikrarını sağlamak için kullanılan üçüncü aracı olan "enflasyon hedeflemesi" ne şartlar elverdiği takdirde geçilecek. Halen örtük enflasyon hedeflemesi uygulanıyor.

Enflasyon hedeflemesi şudur: Bir yıl içinde yahut da aylık olarak enflasyon hedefinin tespit edilmesi ve para politikasının bu hedefe göre belirlenmesidir. Bu hedef bir nokta hedef olabilir; meselâ yüzde 3. yüzde 5 gibi. İki ... Bir koridor (hedef aralığı) olabilir. Bir yıl için yüzde 8 ile yüzde 10 arasında bir hedef tespit edilmesi gibi. Üç...Tavan bir değer tespit edilebilir, maksimum enflasyon yüzde 6 gibi.

Şimdiye kadar enflasyon hedeflemesine giden ülkeler özellikle sanayileşmiş ülkeler veya üst düzey gelir grubunda olan ülkelerdir. Nokta hedef uygulayanlara, Finlandiya, İngiltere'yi örnek verebiliriz. Koridor hedef uygulayanlara Brezilya, İsveç, Avusturya'yı örnek verebiliriz. Tavan değer uygulayanlara, Brezilya, İsveç, Avusturya'yı örnek verebiliriz.

Her nedense IMF'nin bu şekilde slogan haline getirdiği uygulamalar var. İşte enflasyon hedeflemesi de IMF'nin son olarak üzerinde durduğu bir politikadır. Onun için de, Türkiye faiz dışı fazla ve kur rejimleri gibi bunu da uygulayacaktır. Hiç kaçınır tarafı yoktur. Enflasyon hedeflemesi uygulayan ülkelerde, enflasyon tek rakamlı olduktan sonra uygulanmıştır. Dünyada yalnız Polonya'da yüzde 20 enflasyon varken uygulanmıştır. Bu anlamda, enflasyon hedeflemesinin amacı, enflasyon tek rakama düştükten sonra, o noktadan daha aşağıya düşürmektir, tabii ki hiçbir zaman sıfır düzeyine değil. Bunun için enflasyon hedeflemesi uygulanmıştır. Şimdiye kadar uygulayan ülkeler de daha çok sanayileşmiş ülkelerdir; gelişmekte olan ülkeler var, bunlardan Brezilya, Şili, Polonya, Güney Afrika, Çek Cumhuriyeti ve İsrail. Bunlar da zaten, 118 tane gelişmekte olan ülkenin içerisinde fert başına gayri safi millî hasılası yüksek olan, üst sınırda olan ülkelerdir.

Bu anlamda baktığımız takdirde, Türkiye'de enflasyon hedeflemesi uygulanması için gerekli şartlar, gerekli altyapı henüz mevcut değildir. Daha gelişmiş olan ülkelerde enflasyon hedeflemesi neden uygulanmıyor? Bir defa kronik enflasyon var. Sadece para politikasıyla bu enflasyon önlenemez, aynı zamanda yapısal sorunları çözmek lazım. Bütçe

açıklan yüksek. Şimdiye kadar enflasyon hedeflemesi uygulayan ülkelerde, bütçe açıklarının GSMH'ya oranı yüzde 2 ile 3 arasındadır. Türkiye'de bu açık sürekli olarak yüzde 10'un üzerinde. Dolayısıyla Türkiye'de uygulanması bu açıdan da mümkün değildir. Türkiye'de iç borç yükü çok yüksektir. Malî baskı var.

Aslında gelişmekte olan ülkelerde genel anlamda Merkez Bankaları üzerine malî baskı var; bunun için de gelişmekte olan ülke koşullan, enflasyon hedeflemesi uygulanmasına uygun değil.

Bir başka sorun daha var. Bankacılık sistemleri çok kınlgandır. Gelişmekte olan ülkelerin sermaye mobilitesi yok, gelişmekte olan ülkelerde sermaye hareketli değil. Bunun için, gelişmekte olan ülkelerde pek fazla uygulanması başanlı olmuyor. Şimdiye kadar zaten bizim gibi bir ülkede uygulanmadı. Söylediğim gibi, gelişmekte olan üst gelir gruplannda uygulandı.

Türkiye'de 2001 yılı sonbaharında uygulanacaktı. Denildi ki: "2001 yılı sonbahannda aylık enflasyon yüzde 2've düşecek ve enflasyon hedeflemesine geçilecek" bu olmadı. "2002 yılında uygulanacak" denildi, 2002 yılında da olmadı. 2002 yılı geçiş dönemi olarak ilân edildi. Yalnızca para tabanı nominal çıpa olarak kullanılıyor ve "bu geçiş döneminde altyapı sağlanacak, ondan sonra uygulanacak" deniliyor. Para ve kur politikası; örtük enflasyon hedeflemesine göre düzenleniyor. Mamafih, niyet mektubunda enflasyon hedeflemesi yüzde 35, yüzde 3 de reel büyüme, toplam parasal taban yüzde 40 büyüyecek deniliyor. Dolayısıyla, niyet mektubunda örtük enflasyon hedeflemesi uygulamasının altyapısı da böylece ifade edilmiş oluyor.

Aynca örtük enflasyon hedeflemesi çerçevesinde ücretlerde geriye endekslenmenin kalkacağı ifade ediliyor. Yine diğer altyapı çalışmalannın da yapılacağı ifade ediliyor.

Şimdi, enflasyon hedeflemesinin Türkiye'de başanlı olabilmesi için, demin ifade ettiğim bazı şartların oluşması lâzımdır. Bir defa, Merkez Bankası'nın bağımsız olması lâzımdır. Merkez Bankası bağımsızdır. Gerçekten son Merkez Bankası Kanunu'na göre kamu kurumlanna avans ve kredi vermiyor, kamu kurumlanmn ihraç ettiği senetleri birinci piyasadan satın almıyor.' Dolayısıyla, Merkez Bankası dışındaki diğer şartlann oluşması lâzım, ama diğer şartlara bakıyoruz, maalesef malî disiplin yok, bütçe açığı yüksek. Devlet malî piyasalara adeta el koymuş, çünkü ihraç

edilen menkul kıymetlerin yüzde 85'ini devlet ihraç ediyor. Dolayısıyla, orada da tabii ki duruma hâkim olamaz, yani para politikasıyla, ve enflasyon hedeflemesi ile malî piyasalara hâkim olamaz.

Malî piyasalar sığ, derinliği yok. M2'nin Gayn Safi Millî Hasıla'ya oranı malî derinlik ölçüsüdür. Türkiye'de bu ölçü yüzde 27'dir. Oysaki enflasyon hedeflemesini ilk uygulayan Yeni Zelanda'da yüzde 75, İngiltere'de yüzde yüzdür. Ortalama enflasyon hedeflemesi uygulayan ülkelerde ise ortalama yüzde 75 dir. Demek ki Türkiye'de malî derinlik yoktur. Sığdır. Bu açıdan da enflasyon hedeflemesi uygulamak sorun olur.

Enflasyon düzeyinin de tek rakama inmesi lâzım. Şimdi yüzde 50'ler düzeyinde.

Finans sistemi istikrarlı değil. Sayın Kızılot'un ve Sayın Özdemir'in açıkladıklarına aynı şekilde katılıyorum ve dolayısıyla ben bunları açıklamıyorum, kendilerine teşekkür ediyorum. Finans sistemindeki bu sorunlar devam ettiği takdirde bir enflasyon hedeflemesi uygulamak mümkün değildir.

Enflasyon hedeflemesi için, istikrarlı bir enflasyon hedefi tesbit etmek lâzımdır. Diyelim ki, bir enflasyon hedefi tesbit ettik. Ama, örneğin selden dolayı birden bire tanm fiyatı 5 katına çıktı. Bu sene yaşadık. Birden bire fiyat değişiyor, yani tanm ürünlerinin fiyattan çok değişkendir. Bunlan enflasyonun hesap edildiği sepetten çıkarmak lâzım.

Aynca kamu mallan var, kamu sektörüne ait mallar var, yani kamunun ürettiği mallar var aynı enflasyon sepetinde. Şimdi, kamu isterse zam yapar isterse yapmaz; Bu şartlarda kesin bir hedef tesbit etmek Türkiye'de mümkün değildir. Metot olarak, enflasyonun hesaplanması metodu olarak da mümkün değil.

Nihayet, programa ve siyasete olan güvensizlikte fiyattan etkiliyor.

Döviz sorunu, bu çerçevede enflasyon hedeflemesini engelleyen başka bir engeldir. Çünkü Türkiye'de her ne kadar serbest döviz rejimi yahut da dalgalı rejim varsa da, Merkez Bankası, uyguladığı politikalarla, döviz fiyatlannı. kurlan adeta "gizli çapa" olarak kullanıyor. Nasıl kullanıyor? Merkez Bankası'nın görevi, fiyat istikrannı sağlamaktır. Ancak fiyat istikran denilince, sadece mal ve hizmet fiyattan anlaşılmaz. Mal ve

hizmet fiyatları enflasyonu oluşturan fiyatlardır ama kur da dövizin fiyatıdır. faiz de sermayenin fiyatıdır. Dolayısıyla, fiyat istikran denilince döviz, yani kur, faiz, mal ve hizmet fiyatları anlaşılır. Merkez Bankası, enflasyonu frenleyeceğim diye kurları sunî olarak düşük tutuyor. Nasıl düşük tutuyor, kurlara pasif müdahalede bulunuyor; Kasım ayından bugüne kadar kurlarda düşme var. Bunu Merkez Bankası'nın kendisi de ifade ediyor. Örneğin, Merkez Bankası red kur endeksini 1995 bazlı TÜFE endeksine göre hesaplamış. TÜFE endeksini almış, ayrıca Türkiye'nin en fazla ticaret yaptığı 5 ülkenin enflasyonunu almış, kendi hesabına göre 1995'de 100 olan endeks bugün Nisan sonunda 135 olmuş. Bu durum Türk Lirasfnın ne kadar değerlendiğini gösterir.

Ayrıca bizim yaptığımız ve çeşitli kurumların yaptığı hesaplara göre, 6 ayda TL yüzde 29 değerlendi. Şimdi demek ki, döviz üzerinde bir baskı var. Bu baskı nasıl oluşuyor; Merkez Bankası gecelik faizleri düşürmüyor, zamanında düşürmedi, Kasım'dan itibaren eflasyon kur makası açılmaya başladı. Ama Merkez Bankası gecelik faizleri biliyorsunuz daha bir iki ay önce düşürmeye başladı, o da kendisinin yaptığı anketlere göre beklenen enflasyon oranı yüzde 35'tir. Ancak beklenen enflasyona göre gecelik faizleri ayarlamıyor. Gecelik faiz yüzde 50 dolayında. Dolayısıyla, özellikle faizleri düşürmüyor ki, kurlar düşük kalsın enflasyonu frenleyeyim; ama, kurlar vasıtasıyla enflasyonu frenlemek, enflasyonu sunî olarak düşürür. Develüasyon baskısı oluşturur, spekülasyona yol açar, Develüasyon olduktan sonra enflasyon tekrar eski seviyesine gelir. Yani kurlar vasıtasıyla enflasyonu frenlemek sunî bir frenlemedir; kur baskısı kalktıktan sonra enflasyon yeniden eski seviyesine gelir.

Özetle enflasyon hedeflemesi, Türkiye'de birkaç yıl içinde uygulanacak bir sistem değildir, yanlıştır. Önce enflasyonu yüzde 10'lar düzeyine indirip, malî sistemi düzeltip sonra uygulamaya geçmek gerekir. Eğer şimdi uygulanırsa, faydadan çok zarar getirecektir, zira;

1- Makro dengeler daha çok bozulacaktır.
2- Durgunluk devam edecektir.

Teşekkür ederim.

SORU VE CEVAPLAR

Prof. Dr. Orhan MORGİL

Bana gelen sorulan cevaplamaya çalışacağım; belki bazı ilaveler de yapabilirim.

Bu sorulardan bir tanesi, son zamanlarda Türk sanayicilerinin özellikle Balkan ülkelerinde ve diğer bazı ülkelerde yatırıma yönelmesi, hatta tesislerini oraya taşımaları; yani, "bunu sadece ekonomik krize bağlayabilir miyiz" şeklinde. Tabiî, ekonomik krizin bunda bir etkisi var ama, esas olarak bunun yanında, sanayicileri dinlediğimizde, tabiî Türkiye'deki teşvik sisteminin yetersizliği, artı bürokratik engeller ve zaman zaman da işte yatırımlarla ilgili yolsuzluk diyebileceğimiz taleplere bağlanıyor. Bu açıdan tabiî, krizden çıkmadan içerideki yatırımları hızlandırmak zor bir olay.

Yalnız, burada ben şunu söylemek istiyorum; Türkiye tabiî, sermaye ihraç eden bir ülke aynı zamanda; yani, şu ana kadar Türk özel sektörünün işte Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Rusya Federasyonu, Balkanlar, hatta Doğu Almanya dahil, 5 milyar dolara yakın sanayi ve hizmet sektöründe yatırım yapıldığı ifade ediliyor. Bu tabiî, Türk ekonomisi için ve Türkiye'nin siyasî gücü için faydalı bir gelişim; yani, bizim dışarıda birtakım tesislere sahip olmamız, buradan elde ettiğimiz kârları Türkiye'ye transfer etmemiz ve oradaki ekonomik güç aslında Türkiye'ye birtakım siyasî güç de sağlıyor. Ben iktisatçı olarak, Türkiye'nin dışarıda yatırım yapmasını yanlış görmüyorum. Zaten bütün gelişmiş ülkelerin yaptığı olay bu. Yani, Türkiye böyle bir imkâna sahipse, bunun değerlendirilmesi gerekir.

Şimdi, kur politikasıyla ilgili bir soru var. Ben burada kur politikasıyla ilgili genel görüşümü belirtmek istiyorum.

Şimdi biliyorsunuz, üç tip kur politikası var: Sabit kur, dalgalı kur ve esnek ve gerçekçi kur. Şimdi Türkiye'nin enflasyon süreci içinde sabit kur uygulaması mümkün değil; döviz tıkanıklığı yapıyor; yani, döviz dengesi ve ekonomiyi krize getiriyor.

Dalgalı kur politikası da bana göre çok geçerli değil, hem istikran bozan yönü var hem de ihracatı istenilen biçimde teşvik etmeyen yönü var.

Benim söylediğim esnek ve gerçekçi kur; kur hem esnek olacak hem de enflasyona paralel, yani reel olarak değeri düşmeyecek. Bunun anlamı şudur: Türkiye dışa açık büyüme stratejisi uyguluyorsa, ihracat önemli bir unsur büyümede; dolayısıyla, ihracatı teşvik eden bir kur politikası uygulanması lâzım. Henüz Türkiye bu politikaya geçmedi. İşte son zamanlarda kur biraz düşünce, Merkez Bankası sınırlı bir müdahale yapıyor. Tabiî, böyle bir kur politikasının parasal hedeflemeyle bağlantısı var; ama ne yapabilir; Merkez Bankası döviz satın aldığı zaman, tabiî piyasaya para çıkıyor, bunun enflasyonist etkisi olabilir; ama, Merkez Bankası diğer aletleriyle bunu stabilize edebilir.

Benim kanaatimce, Türkiye'de büyüme sürecinde altyapı yatırımları fevkalâde önemli; çünkü, geçmişte altyapı yatırımlarının olduğu dönemlerde Türkiye çok yüksek büyüme hızı sağladı. Bunu Müteahhitler Birliği Başkanı'da söylüyor; çünkü, altyapı yatırımlarının ekonominin diğer sektörlerini de harekete geçirme etkisi var; ama, onun kadar önemli olan diğer bir husus da, ihracatın, yani dış talebin artırılarak ekonominin harekete geçirilmesi şeklinde düşünüyorum.

Şimdi burada büyüme tekrar başlarsa, 5 bin dolar seviyesine ne zaman ulaşırız konusu. Bakın, bu kriz, tabiî, Türk millî gelirini döviz kuruna göre 3 bin dolardan 2.200 dolarlara doğru düşürdü. Türkiye'nin satın alma gücü parkesine göre 6.500 civarında olan kişi başına gelirin de 5.800 dolara düştüğünü görüyoruz... Bunlar, OECD'nin hesapladığı rakamlardır, bunu Devlet İstatistik Enstitüsü'de hesaplamıyor. Ülkenin esas refah düzeyini de, satın alma gücüne göre hesaplanan kişi başına gelir gösterir.

Geçen gün Odalar Birliği'nde yapılan "IMF Politikaları" konusundaki toplantıda, Malezya Odalar Birliği Başkanı vardı, Kore Odalar Birliği Başkanı vardı. Bu iki ülke, iki değişik yöntem uyguladı. Kore, IMF politikalarını aynen uyguladı, iki yıl içinde krizden çıktı ve kriz öncesi kişi başına düşen gelirin üzerindeki noktaya geldi. Malezya ise tam tersini yaptı, IMF politikalarını uygulamaya başladı, kriz derinleşmeye başlayınca tamamıyla onu terk etti, onun dışında kendilerinin düzenlediği millî bir politikayla krizden yine çok kısa sürede çıktı ve kriz öncesinin çok üzerinde gelir düzeyine ulaştı, iki veya üç sene içerisinde. Malezya modeli enteresan; Başbakan'm başkanlığında, özel kesimden, işçi kesiminden ve kamu kesiminden bir komite kurmuşlar; bu, Pazartesi toplanıyor, uygulanacak

kararlan alıyor, Cumartesi tekrar 'toplanıyor, ne kadarının uygulandığını tespit ediyor. Tabiî, bunun için ekonomiyi çok iyi bilen bir Başbakan lâzım ve bu dinamik süreci iyi işletmek lâzım. Dolayısıyla, eğer doğru politikalar ve doğru yönetim biçimiyle ve halkın desteğiyle uygulanırsa başarılı olunuyor. Bakın, Kore'de değişik yöntemle şu anda üç sene sürmedi, kriz öncesi gelir düzeyine ulaştı. Dolayısıyla, Türkiye eğer doğru politikalar uygularsa, etkin bir yönetimle ve halk desteğiyle, zannediyorum bir iki sene içinde -öyle altı yedi sene değil veya sekiz sene değil- kriz öncesi gelir düzeyine çıkar ve o büyüme süreci işler. Ama, burada, dediğim gibi, uygulanacak politikalar ve uygulama biçimi fevkalâde önemli.

Şimdi bir arkadaşımız "Türkiye büyümeye, kalkınmaya geçmek için mutlaka dış borç almak zorunda mı" diye bir soru soruyor. Bu noktayı da bir açıklığa kavuşturmak lâzım. Şimdi, bir ülkenin kalkınması, temelde kendi millî kaynaklarını harekete geçirmekle yapılır. Kore ve Malezya gibi ülkelere bakarsanız, büyük ölçüde kendi millî kaynaklarıyla büyümeyi harekete geçirmişlerdir. Ama, orada, bakıyorsunuz, millî gelire göre tasarruf oranı yüzde 30 ilâ yüzde 35 dolayında. Türkiye'de bu yüzde 18 ilâ yüzde 20 dolayında. Yani, Türkiye'nin tasarruf oranını artırıp, bunları verimli yatırımlara dönüştürecek politikaları uygulaması lâzım. Elbette dış kaynak kullanılacak. Her ülke belli ölçüde dış kaynak kullanır; ama, bütün ülkelerin kalkınmalarım inceleyin, hiçbir ülkenin yabancı kaynaklarla kalkınmasını sağlaması mümkün değil. Onlar ek olarak birtakım noktalarda fayda sağlar. Onun için, Türkiye'nin geçmişte yaptığı hatalar, hele son on oniki yıldır yaptığı hatalar, sürekli olarak yabancı kaynaklar ve borçlanmaya dayanan bir finansman modeline gitmesi olmuştur. Bakın, Demokrat Parti dönemindeki beş yılı size söyledim, yüzde 15 ortalama büyüme; ama, finansmanın tamamı iç ve millî kaynaklardan; hem enflasyonist değil hem dışandan değil. Tabiî, burada Kore Harbi'nin getirdiği dış ticaret hadlerinin Türkiye lehine dönmesi gibi olaylar var ama, neticede şunu görüyoruz: Mutlaka iç kaynaklan harekete geçireceksiniz. Son yıllarda Türkiye'de kamu kesiminde çok ciddî biçimde kaynakların israfını görüyoruz, suiistimalleri görüyoruz. Özel sektör de, yeterli biçimde kaynak yaratma yönünden verimliliği ön plâna alamadı, daha çok teşviklere dönük kaynak yaratma eğilimine girdi. Bütün bunlar, Türkiye'de büyümenin hem finansmanının reel kaynaklara dayanmasını önledi hem de yeterli finansman kaynağı yaratılmasını önledi.

Şimdi, kısa dönemli makro politikalan tartışmıyorum ben. Biz iktisatta büyüme politikalannı tartışırken, tabiî, beş on yıllık perspektifleri, onbeş yıllık perspektifleri göz önüne alarak tartışınz. Onun için,

Türkiye'nin, büyüme stratejisini bugün kurarken, bu noktalan çok ciddî biçimde tartışması lâzım. Ben hiç tartışma görmüyorum. Verimliliği artırarak nasıl millî kaynak yaratırız, tasarrufları teşvik ederek nasıl millî kaynak yaratırız veya kamudaki israfları önleyerek; kamunun alt yapı yatırımları için nasıl kaynak yaratırız konularına ağırlık vermeliyiz. Bu konularda gerekli tedbirleri almalı ve etkin bir biçimde büyüme politikalarına yönelinmesi lâzım. IMF'in enflasyonu kontrol için önerdiği para ve maliye politikaları, enflasyonu önleme için kısa dönemde kullandığımız politikalar; ama, büyüme politikaları farklı ve uzun dönemli. Bunu bu vesileyle belirtmiş oluyorum.

Şimdi, Gümrük Birliği konusunda bir soru var. Tabiî, Türkiye eğer tam üyeliği gerçekleştirecekse, Gümrük Birliği'ne girmesi kaçınılmazdı. Burada da şunu ifade edeyim: Tabiî, bu konuda bazen tartışmalar yanlış noktalara gidiyor. Türkiye, 1973 yılında imzaladığı katma protokolle, 1996 yılında Gümrük Birliği'ne gireceğini taahhüt etti. Avrupa Birliği'de 1973'te, sanayi mallarında ve işlenmiş tarım mallarında bütün gümrükleri sıfırladı. Yani, onlar, onbeş yıl önce bize gümrüklerini sıfırladı, biz de gelişmekte olan bir ülke olarak, onbeş yıl sonra bunu yapacağımızı taahhüt ettik. Dolayısıyla, Gümrük Birliği'ne girmeme veya gümrüklerimizi sıfırlamama diye bir seçeneğimiz yoktu, bunu bilmek lâzım. Yani, 1996'da ya biz gümrüklerimizi sıfırlayacaktık veyahut da diyecektik ki, biz bu ilişkiden bütünüyle çıkıyoruz. Avrupa Birliği'de bize o zaman ne yapacaktı; sıfırladığı gümrükleri, onların ortak gümrük tarifesine uygun olarak uygulamaya başlayacaktı. Diyelim ki herhangi bir sanayi malında gümrük sıfırken, ortak gümrük tarifesi yüzde 10'sa, yüzde 10'u bize uygulayacaktı. Dünyanın hiçbir yerinde hiç kimse size tek taraflı sonsuz taviz vermez. Yani, burada bazı şeyleri tartışırken, geçmişte imzaladığımız ve taahhüt altına girdiğimiz konulan bilmemiz lâzım. 1996'da bizim Gümrük Birliği'ne girmeme diye bir seçeneğimiz yok ki, 1973'te bunu taahhüt etmişiz. Seçeneğimiz şöyle var: O zaman Avrupa Birliği'de bize, aynen üçüncü ülkelere yaptığı gibi ortak gümrük tarifesini uygulayacak. Bunu sanayiciler uygun bulmadığı için, rekabet gücünü ciddî biçimde azaltacağı için, genelde özel sektör, Gümrük Birliği'ne girilmesini destekledi. Ama, Gümrük Birliği daha iyi dizayn edilebilirdi, birtakım maddeler üzerinde tartışılabilir her zaman tabiatıyla.

Şimdi, bankacılıkla ilgili bir soru var ama, ben buna cevap vermek istemiyorum; zannediyorum bu konulara Sayın Kızılot cevap verecek. Yalnız şunu söyleyeyim: Yapısal düzenlemelere, vakit olmadı, giremedim. Bunlardan bir tanesi de, bankalara olan kredi borçlannın yeniden

yapılandınlmasıdır. Bu çok önemli reel sektörün harekete geçmesi için; çünkü, gerek faiz şoku gerek kur şoku nedeniyle firmalarımız biliyorsunuz finansman darboğazına düştü, üretim yapamıyor. Bunun bir şekilde aşılması lâzım. Şimdi, Kore, Malezya, Endonezya örneklerine baktığımızda, hepsinde bu yeniden yapılandırma veya varlık yönetim şirketiyle firmaların kredilerinin hem vadesi uzatıldı hem bir miktar taze para aktarılarak üretim tekrar harekete geçirildi. Çünkü, bir noktada bir hareket yapmanız lâzım. Şimdi burada, zannediyorum, IMF politikalarında yanlışlık bir noktada da şu: Büyüme sürecine girdiğiniz zaman, kendi kendini besleyen bir süreç oluyor; yani, vergisi de artıyor, diğer her şey kendiliğinden artıyor. Siz süreci başlatmadığınız sürece, bu durgunluk giderek derinleşebilir ve Arjantin'e dönebilir durum. Onun için, bu yapısal düzenleme olarak çok önemliydi. IMF ve Dünya Bankası buna 5 milyar dolar da tahsis etti. Bakın, Türkiye'de biz bunun teknik çalışmalarını yaptık -ben Odalar Birliği adına katıldım- neredeyse bir sene olacak, bizim o zamanki hedefimiz, bunu dört ay içinde yürürlüğe koymaktı, hâlâ sistem işlemiyor yasa çıkarıldığı halde. İşte söyledim, Malezya'da adam haftalık olarak uyguluyor. Hızlı uygulama olmadan bir yere gidemezsiniz; yani, burada tıkanmanın bir nedeni de, ekonomi yönetiminin veya siyasî yönetimin istenilen biçimde işlememesi.

Burada bir soru, askerî harcamaların büyüme ve krizlerde rolü nedir? Şimdi, bunu da iki şekilde cevaplayayım. Tabiî, Türkiye jeopolitik nedeniyle çok ciddî biçimde askerî harcama yapıyor. Burada belki birtakım azaltmalar yapılabilir ama, Türkiye'nin jeopolitik yapısı veya durumu nedeniyle buradaki hareket serbestimiz fazla değil. Ancak askerî ihalelerde öncelikle kendi sanayimizi değerlendirmeliyiz. Böylece hem kendi savunma sanayimizi geliştiririz ve hem de büyüme sürecine uygulamaya koymalıyız. Askeri harcamalar eğer silah sanayiini kurma şeklinde yönlendirilirse, büyümeye katkısı olur. İşte Amerikan ekonomisinde bunun çok net görüyoruz. Ama, cari harcamalar biçiminde ve sadece dışarıdan silah alma şeklinde yaparsanız, ekonominin verimli yatırıma gidecek kaynaklarını sınırlandırdığı için büyümeyi olumsuz etkiler. -Türkiye'de biraz bu yönü ağırlıklı- Bizim savunma sanayiini geliştirerek askerî harcama yapmamız ve dolayısıyla da büyümeye katkı yapacak biçimde hareket etmemiz gerekir.

"Alınan borçlan devlet nerede kullanıyor ve nasıl ödeniyor" diye bir soru var. Tabiî, bütçe açıklan iki şekilde finanse ediliyor: Biri, Merkez Bankası 'ndan para basılarak. Bu, doğrudan doğruya enflasyon yaratıyor. İkincisi, iç ve dış borçlarla. Burada önemli olan husus, alman borçlann yatınma tahsisi. Size bir örnek vereyim: 1950'li yıllarda bütçenin yüzde 30-35'i yatırımlara tahsis edilmiş. Bu, 1970'li yıllarda yüzde 25'ler düzeyinde.

Şimdi ise bu oran yüzde 5'lerde. Bu kadar düşük yatırım performansıyla büyüme olmaz. Yani, alınan borçlar carî harcamalara gidiyor. Demek ki, Türkiye'de çok ciddî biçimde carî harcamalarda israf var. Tabiî, borç yükü de arttığı için, son zamanlarda borcun faizini ödemeye gitme şeklinde bir durum var.

Şimdi burada enteresan bir soru var "Türkiye döviz darboğazına girdiğinde 20 milyar doların üzerinde döviz rezervi vardı, niçin böyle bir darboğaza girdi?" Bakın, 2000 yılında uygulanan ve benim özellikle itiraz ettiğim döviz çapası sonucunda, 10 milyar dolarlık bir carî açık ortaya çıktı. Tabiî, bunun finanse edilmesi lâzım; bir kısmı IMF kaynaklarından, bir kısmı da Merkez Bankası'ndaki döviz rezervlerinden finanse edildi ve döviz rezervleri aşağıya doğru gitmeye başladı; ama, esas sorun ne oldu; bunun yarattığı devalüasyon beklentisi nedeniyle kısa vadeli yabancı sermaye -aşağı yukarı 10 milyar dolara yakın- Türkiye'yi terk etti. Niye terk ediyor; çünkü, l dolan Türk parası olarak 600.000 liradan alacak; ama, devalüasyon olursa, 1.200.000 liradan alacak, yüzde 50'ye yakın kaybı olacak. Süratle çıkmaya çalıştı. Bunu Güneydoğu Asya krizlerinde de gördük. Dolayısıyla, serbest kambiyo rejiminiz de var. Malezya'nın yaptığı ne oldu; işte aynı sorunla karşılaşınca, döviz kontrolüne geçti, kısa vadeli sermayenin çıkışını yasakladı, dedi ki, ancak bir sene sonra çıkabilir. Bu tip tedbirler alınabilir. Şimdi benim gördüğüm, 2000 yılının sonuna doğru gelirken, hem dövizde çok ciddî devalüasyon beklentisi oldu hem de bir noktada sıcak para çıkışı oldu; yani, 20 milyar dolar dahi bunu karşılayamayacak noktalara geldi, yani güven bunalımı oldu.

Son bir noktayı söyleyeyim: Şimdi, 2000 yılı başında bizim uygulamaya koyduğumuz politika, yani döviz çapası noktasında hükümetin yaptığı bir hata var. Dikkat ederseniz, o dönemde IMF'le yaptığımız stand-by anlaşmasında, önce 3 milyar dolar, sonra 3,5 milyar dolarlık bir stand-by kredisi aldık. Dünyanın hiçbir yerinde, döviz çapasını esas alan istikrar programına bu kadar düşük destekle girilmez, bunun devalüasyon beklentisi yaratacağı belli. Eğer o zaman 10 veya 15 milyar dolarlık bir döviz desteğiyle girilseydi o programa, IMF'den bu talep edilebilirdi. Yani, burada ben IMF'yi itham ediyorum, Türk ekonomisini tanımamadan dolayı döviz çapasını bize önermesi fevkalâde yanlıştı. Onun için ben, 1950'den başlayarak her krizde dövizin tıkanıklığından Türk ekonomisinin krize düştüğünü söyledim veya bütçe açıklan da bunu destekliyor dedim. Ama, böyle bir programı IMF önerdiği zaman, bizim hükümetin de bu tecrübeleri bilerek, neyi talep etmesi lâzımdı en azından; 10-15 milyar dolarlık bir stand-by kredisi talep etmesi lazımdı. Dolayısıyla, burada IMF'nin bize

yanlış politikalar önerdiği doğru ama, nihaî sorumluluk hükümetindir veya kamu yönetiminindir; en azından ona uygun tarzda stand-by kredileri alması lâzımdı. Dolayısıyla, burada artık bunlar geçti tabiî ama, Türkiye'nin çok ciddî biçimde büyüme stratejisini tartışarak, geçmişteki tecrübeleri ışığında, bu IMF politikalarına büyüme stratejisini entegre etmesi lâzım. Bu konuda IMF ile görüşmek ve IMF'yi bu konuda ikna etme de mümkün olabilir. Diğer taraftan giderek de biraz kendi politikalarımızı da uygulayabiliriz. Ben Türk ekonomisinin bu krizden ancak yeniden büyüme sürecine geçerek çıkabileceğini düşünüyorum. Elbette istikrar politikalarına önem vereceğiz. Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar yüksek enflasyon kalmadı. Ama, bu mümkün ve burada IMF'yle de belli uzlaşmalara varılabilir diye düşünüyorum.

- Prof. Dr. Esfender KORKMAZ

Teşekkür ederim.

İlk soru olan Teba Haber Ajansı'nın sorusuna cevap vereceğim. "Enflasyon hedeflemesinin istikrar üzerindeki etkileri nedir? Türk Lirası göreceli olarak son dönemde reel sektörü nasıl etkiler?" Türk Lirasındaki aşın değerlenme Türkiye'nin rekabet gücünü düşürür, üretimin daralmasına neden olur, büyüme oranı düşer, spekülasyona dönüşür, devalüasyon baskısı oluşur psikolojik olarak, kısa vadeli sermaye hareketleri artar, enflasyonda aldatıcı sunî bir düşme olur, bu politikaları yanıltır, döviz tevdiat faizi düşük olduğu için Türkiye'den faiz çıkışı olur.

İkincisi "iç borçlar çevrilebilir mi" diye bir soru var. Çevrilemez. Şimdiden sonra da çevrilemez. Şimdi bir erteleme var, bu erteleme geçicidir. Borçlar şu nedenlerden dolayı kalıcı bir şekilde çevrilemez: Bir defa, bütçede devlet harcayacak para bulamıyor, şimdiden sonra hiç bulamayacak, yollarda arabalarımız yürümeyecek, altyapı yok. Devlet reel harcama yapmadan, devlet çarkı da dönmez, ekonominin çarkı da dönmez. Onun için, borçlan üç beş yıla yaymak meseleyi çözmez, yirmi-otuz yıla yaymak lâzımdır, o da mümkün değildir. Ayrıca, faizler devam ediyor. Faizler, kamu hizmetlerinin maliyetinin artmasına neden oluyor, 100 liraya görülecek bir hizmet, faiziyle birlikte 180 veya 160 liraya görülüyor. Maliyet artışlan da, elbette ki fiyat artışlarına yansıyor. Piyasada da zaten rekabet piyasası yok. Dolayısıyla, vadeler en az on yıla çevrilmedikten sonra iç borçlar mümkün değil.

Bir başka soru: "tedavüldeki para yetersiz midir?" sorusudur.

"Tedavüldeki paranın gayri safî yurt içi hâsılaya oranının düşük olduğunu söyleyenler var" deniliyor. Düşüktür; eğer 2001 Mart sonu ile 2002 Mart aylarını karşılaştırırsak, 2001 Mart sonunda 5,8 katrilyon olan emisyon hacmi, 2002 Mart sonunda 8,2 katrilyona çıkmıştır. Artış oranı yüzde 41'dir ama, TÜFE oranı yüzde 65, TEFE oranı yüzde 77'dir. Demek ki, emisyon hacmi reel olarak düşük tutulmuştur.

Bir diğer soru "Örtülü enflasyon hedeflemesi su andaki durgunluğun nedeni midir?" Elbette nedenidir. Bir de uzun dönemli durgunluk yaratır; çünkü, likiditeyi çok fazla kısarsanız, özel sektöre fon bırakmazsanız, yatırım olmaz; yatırım olmayınca da, uzun vadeli bir durgunluk olur.

"Devalüasyon sürecine hızlı giriyor muyuz?" sorusuna gelince... Evet, doların şu anda 1.680.000 lira olması lâzım, hem Merkez Bankası'nın hesaplanna hem bizim hesaplarımıza göre. Eğer Merkez Bankası gecelik faizleri düşürürse, döviz satın alırsa, likiditeyi artınrsa ve pasif müdahaleden vazgeçerse, döviz fiyatları normal seyrine gelir.

- Prof. Dr. Şükrü KIZILOT

Bana gelen soruların birisi şu: "Maliyetin yüksek olması, faiz oranlarının yüksekliği, büyümemiz için gerekli büyük altyapı yatırımlarını nasıl etkiliyor?" Kuşkusuz olumsuz etkiliyor bir maliyet unsuru olduğu için.

"Bankaların kaynaklarını altyapı yatırımlarına nasıl yönlendirebiliriz?" Tabiî, bu altyapı yatırımları uzun vadeli yatırımlar olduğu için, Türkiye'deki bankalar özellikle çok özel birtakım uygulamalarla buna şu andaki mevcut durum karşısında giremiyorlar. Belki şu olabilir: Bankaların altyapı yatırımlarına, enerji yatırımlarına yönelik, Türkiye'nin kalkınmasında önem taşıyan bu yatırımlara yönelik kredilere isabet eden mevduatlarla ilgili olarak, örneğin kanunî karşılıklarda bir indirim yapması gibi düzenleme olabilir; ama -Nihat Bey zannederim daha ayrıntılı bilgi sahibi- dışarıdan getiriliyor bu tip altyapı yatırımlarıyla ilgili, altı yıl, yedi yıl, sekiz yıl gibi uzun vadeli olaylar. Yurt dışına kaymak gerekiyor. Zannediyorum biraz sonra ilave bazı açıklamaları Nihat Bey de yapacak.

Bir diğeri: "Kamu harcamalarında bu yıl ilk üç ayda yüzde 160'lık artış olduğunu ifade ettiniz. Hükümet hedeflediği tasarruf politikasını uygulamazsa, bunun yaptırımı nedir?" Yine benzeri bir soru: "Anlattığınız tablolar, Türkiye'de Cumhuriyet Devleti'nin iflasını mı çağrıştırıyor?" şeklinde. İkisini birlikte açıklayayım.

İflaslık bir durum söz konusu değil. Anlattığım sadece, Mart sonu itibariyle mevcut tablo idi; ama, şunu da hemen ardından belirteyim: Devletin 27,6 katrilyon liralık harcamasının ağırlıklı kısmını faiz ve personel giderleri tutuyor; ikisinin toplamı 21,7 katrilyon. Buralarda bir ödememe, bir tasarruf gibi bir olay söz konusu olamaz, personelin maaşını verecek veya taahhüt ettiği faizi ödeyecek ki tekrar borçlanabilsin. Ama, sevindirici bir olay şu: İç borç faizlerimiz, özellikle yılın ilk aylarına, örneğin üç ayına ağırlıklı olarak birikmiş durumda, kalan dokuz ayda aynı oranda bir artış söz konusu değil. 16,5 katrilyon civarında olan ilk üç aylık faizimiz bu şekilde devam etmeyecek, kalan dokuz ayda sanıyorum 26-27 katrilyon lira civarında bir faiz ödememiz gözüküyor. Öyle olursa eğer, bundan sonraki gelirler faiz ödemelerini karşılayabilecek; bu da olumlu bir görüntü tabiî.

Bunun dışında artış olarak göze çarpan -söylememiştim bunu- SSK'nın ödemesi var. Geçen sene ilk üç ayda 80 trilyon liraymış; 80 trilyondan 710 trilyona çıkmış SSK'nınki. Normaldir; çünkü, SSK'nın yaptığı işlere, SSK'yı idare edenlerin dahi aklı ermiyor. Bu rakamın bu şekliyle devam etmesi halinde, yaklaşık 3 katrilyon lira SSK'ya bir aktarma söz konusu. Toplam çalışanların yüzde 49,3'ü kayıtdışı istihdam. Buyurun, SSK'nın durumunu anlayın. Bu rakam, Sayın Hocamızla birlikte katıldığımız Ürgüp'teki **"Kayıtdışı İstihdam"** panelinde İş-Kur Genel Müdürü Sayın Necdet Kenar'ın konuşmasında belirttiği rakamdı. Buradaki SSK primi, stopaj kaybım göz önüne alın, 6-7 katrilyonluk bir rakam. SSK'nın, kayıtdışını kayıt içine alma konusunda bir çabası yok. Ayrıca, kanunda bir değişiklik yaptılar 4.10.2000 tarihinde, yani yaklaşık onsekiz ay oldu; SSK sigorta müfettişlerinin denetim yapma yetkisini kaldırdılar; olacak iş mi?! Yani, kayıtdışını denetleyecek olan müfettişlerin denetim yetkisi kaldırıldı ve bugün itibariyle yine aynı şekilde asgarî işçilik beyanı yönünden denetim yetkisi yok. Mahkemelerin yapılanları iptal etmesi olayı giderek yaygın. Bu şekilde iptal edilen primlerden dolayı SSK'nın kaybı, 1,5 katrilyon lira, yürekler acısı bir durum. Ama, aynı SSK, hiç çekinmeden "tıp doktoru müfettiş alınacaktır" diye ilân veriyor, sınav konularını da "vergi uygulamaları, ticarî muhasebe, borçlar hukuku, anayasa hukuku"

diye ilân edebiliyor!.. 70 milyar lira ilân parası vermiş. Bir tıp doktoru ne bilsin muhasebe, ne bilsin vergi uygulaması, ne bilsin borçlar hukuku ne bilsin Anayasa hukuku?! Sonuç -araştırdım- bir tek kişi başvuruda dahi bulunmamış. Maalesef SSK bir karadelik ülkemiz için.

Bir başka soru: "Petrol fiyatlarının yurt dışı piyasalarında artmasının Türkiye ekonomisine enflasyon konusundaki etkisi nedir?" Kuşkusuz, petrol bir maliyet unsuru, enflasyonu doğrudan etkileyen bir olay ve buna bağlı olarak alınan vergiler de petrol fiyatının yüzde 71'i civarında olduğu için, çok fazla aşağı çekilmesi söz konusu değil. Acıdır; dolar değer kaybederken dahi, petrol fiyatları ülkemizde belli aralarla yükseltildi.

"Ücretlilere vergi iadesi kaldırılacak. Bu, kayıtdışı ekonomiyi ve KDV tahsilatını olumsuz etkilemez mi?" Bir diğer soru: "IMF'nin vergi iadesinin kaldırılması talimatı, kayıtdışını kayıt altına almak adına çelişki değilmi? Vergi iadesinin genişletilmesi gerekmiyor mu?" Aslında soruların içinde yanıtlan da var. Evet, IMF'nin ta buraya kadar karışmaması lâzım; çünkü, Maliyenin 10.700 denetim elemanı var. 10.700 denetim elemanı kadrosunun yüzde 75'i boş, yıllardır Maliye doldurmuyor. Maliye'nin yaptığı denetimin oranı yüzde 1 sadece. Bunun da yüzde 90'ım, vergi denetmenleri, vergi dairesi müdürleri yapıyor; hesap uzmanı, müfettiş ve kontrolörlerin yaptıkları denetim oranı binde l, hatta binde l'in de altında. Dolayısıyla, ücretliler bu fişleri, faturaları alarak, bir anlamda denetim elemanı görevini yapıyorlar. Bunların IMF'ye verilen taahhüt çerçevesinde kaldırılması söz konusu. Bu da tabiî, belgesiz alışverişi yaygınlaştıracak bir olay. **Sayın Bahçeli'nin** geçtiğimiz hafta cumartesi günü Kızılcahamam'da yaptığı basın toplantısında bir açıklaması vardı; ilk kez bir siyasî parti lideri bunu telaffuz etti: **"Gider yazılabilecek harcamalann kapsamını genişleteceğiz"** dedi. Eğer reform niteliğindeki bu düzenleme yapılır da masraf yazılabilecek harcamalann kapsamı genişletilirse, o zaman belge alışverişi daha da yaygınlaşır.

Teşekkür ederim.

- Nihat ÖZDEMİR

Teşekkürler Sayın Başkan.

Evvela Sayın (Münevver Aykaç'ın bir sorusu var: "Türkiye insanının yabancı bankalardaki parası bizim dışarıdan binbir güçlükle topladığımız kredilerden az mıdır? Bana göre az değildir." Ben de tamamen kendisine iştirak ediyorum, az değildir. Türk insanının, Türk ekonomisinin ve Türk malî sisteminin korkusundan dışarıya götürdüğü çok büyük bir para vardır. Bu para Türkiye'ye gelirse, Türkiye birçok sıkıntısını aşar, ekonomi canlanır.

Şimdi, bu paraların Türkiye'ye dönmesi gerekmez mi; Türkiye'ye dönmesi gerekir. Her Türk insanına da bu yakışır ve bunu yapmalıdır; ama, Türkiye'de uygulanan bu malî sistemle değil. Bakın, 2003'te bir yeni malî milat yasası geliyor. Bu malî milat yasası çıkmadan evvel mutlak surette bir matrah artırımı yapılmalıdır. 1983 ve 1992'de olduğu gibi, stok ve servet affı yapılmalıdır, artı, enflasyon muhasebesine bir an önce geçilmelidir. Yoksa, bugün dışarıdan getirilen 1 milyon dolar paranız bankada dursun, beş yıl sonra bu para sıfır olmaktadır. Bunun için, bu paraların mutlaka enflasyondan arındırılması lâzım. Ankara Sanayi Odası'nda -Sayın Zekeriya Temizel dönemin Maliye Bakanı'ydı- bir konuşma yapmıştım, demiştim ki: Enflasyon muhasebesi getirilmelidir. Sayın Bakan bana verdiği cevabında neredeyse beni dövecekti! "Ne demek istiyorsun! Türkiye'de daha enflasyon mu olacak?!" dedi. Ben de şaşırdım, herhalde çok büyük hata yaptım diye. İşte, yaşadığımız yıllarda enflasyonu bir türlü yenemedik.

Sayın politikacılarımızı burada görmüşken bir şeyi ifade etmek istiyorum. Türkiye'de çıkan yasaların içi boş çıkıyor; yasa çıkarmak için yasa çıkarıyorsunuz. İki tane örnek vereceğim:

Birincisi, yatırım indirimi meselesi. Sanayici ağabeylerimiz, duayenlerimiz burada. Yatırım İndirimi Kanunu çıktı; okuduğunuz zaman, Türkiye'de bir yatırım yaparsanız, yaptığınız yatırım miktarı kadar kâr edinceye kadar herhangi bir vergi ödemeyecektiniz. İnsanlar bunlara güvendiler ve yatırım yaptılar. Maliye Bakanlığı sonradan yayınladığı bir genelgeyle, geçmişe tatbik edilmek üzere, insanlardan, yaptıkları yatınmm yüzde 19.8'i kadar vergi aldı. Türk adaletine gittik, hukuka gittik, Yargıtay'a gittik, hepsinde kaybettik. Ben hesabımı kitabımı ona göre yaptım yatırım yapmak için. Neden; bu kanunu okuduğunuz zaman böyle anlıyorsunuz; ama, kanunların içi boş çıkıyor.

Devlet İhale Yasası; aceleye geldi, IMF'nin emriyle çıkardınız. İçi boş bir çerçeve. Tamamen bürokrata bağlı. Bu kanun iyi de olur, kötü de olur. Halbuki devlet, kanun yaparken, yasayı yaparken, dört başı mamur

yapmalıdır. İçi boş yasa çıkarmakla Türkiye bir noktaya varamaz. İşte bu konulardan bir tanesi de budur.

"Devletin küçülmesi, ekonomideki rolünün azalması en çok kimleri etkiler? Buna en çok kim direnç gösterir?" Politikacılarımız ve bürokratlarımız gösterirler; çünkü, onlann işine gelmez. Bakın, bugün desteklediğimiz halde, fakat uygulaması kimi yerde doğru kimi yerde yanlış olan bir olay var: "Bölge müdürlüklerini kapatalım..." İyi çalışan bölge müdürlükleri var. İşte, Karayolları, 17 bölge müdürlüğüyle Türkiye'de hizmet görüyor. Türkiye'nin 40 bin kilometrekarede l'ine bir bölge müdürlüğü düşüyor. Avrupa'da, Amerika'da bu rakam 15 bin civarında. "Kapatalım" deniliyor. Niye dediğinizde, "giderlerde yüzde 4 indirim sağlayacağız" diyorlar. Peki, hiçbir memuru, işçiyi kapının önüne koydunuz mu, azalttınız mı; yok. Bölge müdürlüğünün sadece levhasını indirdiniz. Karayolları diyor ki şimdi: "Benden yüzde 4 indirim istiyorlar. Maaşlar azalmadı, insan da azalmadı; ne yapacağım; yatırımdan kısacağım. Giderlerden yüzde 4 kısmam için, yüzde 8 yatırımdan kısacağım." Zaten yatırım yok, zaten yürümüyor hiçbir iş. İdareler personeli azaltamadığı, giderleri kısamadığı için, yatırımlarını azaltıyor.

Bakın, çıkmış bir kanun, bir kararname; içi boş, nasıl tatbik edileceği belli değil. "Bölge müdürlüklerini azaltın." Nasıl azaltılsın?

Sayın Araş, yap-sat sisteminin Türkiye'de durduğunu, çöktüğünü söylüyor. Evet, çökmüştür. 2000 yılında Türkiye'de ayda yüzde 2 faizle konut kredileri veriliyordu; fakat, bu yok şu anda. Onun için, biz İstanbul yaklaşımını hararetle destekliyoruz. Türkiye'de yılda 10 milyar dolarlık konut yatırımı yapılmaktaydı; ama, bu şu anda yok denilecek kadar azdır. Bunun tekrar canlanması için, bankacılık sisteminin ayağa kalkması lâzım, bankaların kaynaklar bulması lâzım. Onun için, bu şu anda durmuş vaziyettedir.

"Bütünüyle devlet yutuyor" diye bir soru var bana benim ifademden: "Devlet gelirlerini reel sektör yatırımlarına nasıl yönlendireceksiniz?" Sadece reel sektöre devletin güvence vermesi malî politikalarla olacak; işte biraz evvel anlattığım hususlarda sadece güvence versin, yatırımcı yatırım plânını mevcut yasal düzenlemelere göre yapıyor, siz ise devlet olarak, olmadı, ben değiştirdim diyorsunuz, böyle olmaması halinde Türk insanı yatırım yapmaya, büyük yatırımlar yapmaya devam edecektir, durmayacaktır, yeter ki önü açılsın. Tamamen, devletin çıkaracağı ve teşvik edeceği yasalara, teşvik edeceği tebliğlere bağlıdır.

Türkiye'nin altyapıda çok büyük zenginlikleri vardır, çok büyük kaynaklan vardır; mutlak surette bu kaynaklarını canlandırmalıdır. Avukat Kürşat Karaca Bey'e ifade ediyorum cevap olarak.

"IMF'nin yerine devlet gibi bir devlet, yani millî devleti geçirmekte gecikmiyor muyuz?" Biraz evvel de hocalarımızın ifade ettikleri gibi, IMF'nin, sadece Türkiye Devleti'nin ortaya koyduğu veya Türkiye Devleti'nden istedikleri şeyi devletimiz yapmakla yükümlüdür; yani, IMF'nin her dediğini ben yapmak mecburiyetinde değilim. IMF'nin dediklerini, Türkiye ekonomisine, Türkiye insanına, Türkiye sanayisine uygun hale getirerek uygulamamız gerektiğine inanıyorum ben. Onun için burada devlete çok büyük görevler düşmektedir.

"Türkiye'deki İhale Yasası hakkında neler düşünüyorsunuz?" 2886 sayılı Kanun çökmüştü; dolayısıyla yeni bir kanun gerekmekteydi ve bu gereken yeni kanun, 4734 sayılı Kanunla yerine getirildi; fakat, biraz evvel de ifade ettiğim gibi, içi boş bir kanundur, bir çerçevedir. "Devlet İhale Kurulu" diye bir kurul var 10 üyesi var, yasal düzenlemeyi tamamen onlar yapacaklar. Yani, netice olarak kanun boş çıkmıştır; bürokratlar bunu yazacaktır; Allah sonumuzu hayır etsin! Onlara gerekli ikazları zaten yapmaktayız; inşallah iyi bir düzenleme çıkar. Yoksa, iki sene sonra yeni ihale kanunu yapmak için ortam ararız, bunun için de gerekli çalışmaları yaparız o zaman.

- Prof.Dr. Kâmil Turan - OTURUM BAŞKANI

Bana da iki soru geldi. Birincisi: "Borçlarımızı ödemezsek, bunun hukuku müeyyidesi nedir" diyor arkadaşlarımızdan birisi soruyor. Önce ahlakî bakımdan yanlış bir hareket olur tabiî. Hukukî bakımdan ahde vefa yapmadığımız için zor durumda kalırız ve daha kötüsü, dünyada bizi kara listeye alırlar. Dolayısıyla, çok çok mecbur olmadıkça, "Allah bana, ben size" dememiz mümkün değil gibi geliyor bana.

İkinci bir husus: "Türkiye'de bir adamı öldürdükleri zaman ceza veriliyor. Bir ülkenin iktisadî hayatını bozan, perişan eden kişilere nasıl takdirname veriliyor" diye soruyor arkadaşımız. Bu takdirnameyi verenleri görürsem, söz veriyorum, soracağım bu soruyu onlara.

Değerli arkadaşlarım, çok kıymetli dört konuşmacıyı dinledik ve çok güzel şeyler söylediler, hem IMF'nin dünya çapındaki politikaları hakkında ve daha yoğunluklu olarak da Türkiye ekonomisi açısından Türkiye-IMF ilişkileri konusunda çok güzel şeyler söylediler. Bu kadar güzel fikirleri, takdir edersiniz ki özetlemek biraz zor; ama, ben birkaç önemli noktayla bu sabah oturumunu noktalamak istiyorum.

Önce, 1990'h yıllarda küreselleşme sürecinin ortaya çıktığı zamanlarda -hatırlarsınız- Fukuyama'nın bir büyük makalesi yayınlanmıştı "Tarihin Sonu" diye. Bu adam, bunu niye yazdı diye düşünmüştüm o zaman. Bunun altında bir şeyler var. Çünkü, kitabın ana fikri, "geleceğin tek büyük gücü Amerika Birleşik Devletleri olacaktır" diyor ve kendisi Japon asıllı olduğu için Japonlara da bir prim veriyor "arkasından da Japonlar gelecek" diyordu.

Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında Cumhurbaşkanı Bush'un bir beyanatı oldu, bir terim lanse ettiği dünyaya "Yeni dünya düzeni". Yeni dünya düzeni kavramını incelediğiniz zaman, Fukuyama'nın Tarihin Sonu Kitabı'nda ileri sürdüğü fikirlerin daha elle tutulur hale getirildiğini gördük ve daha sonra 11 Eylül olaylarından sonra Afganistan olaylarında bu işin esrarı çözüldü; Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın yaşadığı küreselleşme sürecini istikametinden saptırıp, dünyayı Amerikanize etmek istiyor. Dünya ülkelerine, özellikle güçsüz ülkelere, iktisaden güçsüz ülkelere üç cepheden saldırılıyor: Birinci cephe, kültürel cephe; Hollywood, Coca Cola, Amerikan müziği, televizyon programlan, televizyon dizileri vesaire... ikinci taarruz cephesi, askerî cephe; durup dururken, Irak'ı, İran'ı ve Kuzey Kore'yi "kötülük ülkeleri" diye ilân ediyorlar ve Irak'a ne zaman saldıracağının plânlan yapılıyor dünyanın gözleri önünde. Üçüncü cephe, ekonomik cephe.

Ben birinci ve ikinci cepheler üzerinde durmak istemiyorum; çünkü, konumuzun dışında kalıyor; ama, ekonomik cephede, açılış konuşmamda da söylediğim gibi, milletlerarası üç kuruluş; Milletlerarası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü, bir üçlü bela ekseni şeklinde organize edilmiştir ve maalesef "bela" diyorum. İngilizler, Amerikalılar "kötülük" kelimesini kullanıyor; ama, ben "bela" diyorum; çünkü, kötülük, gelir, etkisini bırakır gider; bela gelirse, yakanızı bırakmaz, ilelebet bırakmaz; bunlar böyle bir bela.

Hükümetimiz yanlış bir politika izlemiştir. Arkadaşlanmızın konuşmasında en müsamahalı konuşmayı Sayın Morgil yaptı, dikkat ettiniz; ama, o bile dayanamıyordu, ikide bir "bunu yanlış yaptılar, şunu yanlış

yaptılar" demek zorunda kaldı; Neden?.. Bunun iki sebebi var: Önce, muktedir bir iktidar yok, muktedir bir başbakan yok. İkincisi, maalesef israfa, lüzumsuz masraflara hâlâ kapılarımızı kapatmadık ve bu yüzden de ülkeye,' millete güvenemiyorlar. Milletin güvenini elde etselerdi, IMF kapılarında dolaşmaya gerek kalmazdı; Nihat Beyi bütün kalbimle destekliyorum.

Türkiye'nin hali ahvali nedir; ben bir fıkrayla bunu noktalamak istiyorum:

Cehennemde bir Amerikalı, bir İngiliz, bir Türk arkadaşlık yapmışlar. Cep telefonu taşımak yasak olduğu için, evlerini arayamıyorlar. Cehennem PTT'sine gitmişler; oradaki zebani memura Amerikalı demiş ki "Ben New York'la görüşmek istiyorum." "Hayhay" demiş, bağlamış. Eşiyle konuşmuş, telefonu kapatmış; zebani demiş ki "100 dolar vereceksiniz." Sıra İngiliz'e gelmiş; İngiliz annesini aramış, o da biraz konuşmuş, kapatmış telefonu; zebani ondan da 70 dolar istemiş. Sıra Türk'e gelmiş; Türk açmış telefonu, anası, babası, eşi, çocukları, yedi sülalesiyle dakikalar boyu konuşmuş, telefonu kapatmış; zebani demiş ki "15 dolar." Amerikalı ile İngiliz bunu duyunca son derece sinirlenmişler "bu adaletsizliktir" demişler, memur zebaniyle çatışmaya başlamışlar. Hemen başzebaniye haber verilmiş, başzebani gelmiş, önce biraz memuruyla konuşmuş, sonra Amerikalı, İngiliz ve Türk'ü çağırmış "nedir davanız" demiş. Amerikalı ile İngiliz demişler ki "haksızlık yapılıyor burada; biz 1 dakika konuştuk, birimiz 100 dolar, birimiz 70 dolar ödedik; bu Türk dakikalar boyu konuştu, 15 dolar alıyorsunuz; bu adalet mi?" Başzebani diyor ki "hiçbir adaletsizlik yok; sizde bilgi noksanlığı var. Biz geçenlerde Türkiye'yi kendi idarî taksimatımız içine aldık; bu yüzden siz uluslararası tarifeye tabi oldunuz, o mahallî tarifeye tabi oldu."

Arkadaşlarım, bence Türkiye'nin durumu bu; ama, yine bu ülkeyi kurtaracak bizleriz. Ben, bu güzel toplantıyı organize eden kuruluş başkanlarımıza, yöneticilerine ve çok güzel konuşmalarıyla bizi aydınlatan arkadaşlarımıza ve bu güzel tatil gününde bu salonda bizi dinleme sabnnı gösteren sizlere teşekkür eder, saygılarımı sunarım efendim.

İKİNCİ OTURUM

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Rasih DEMİRCİ
G.Ü. Meslekî Eğitim Fak. Dekanı

Tebliğciler :

1-Prpf. Dr. Yahya Sezai TEZEL A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. "Türkiye ekonomisinin yönetimi ve son 20 yılı"

2-Mustafa MUTLU Star Gazetesi Köşe Yazarı "IMF programlarının yapısı ve Türkiye'de etkinliği"

3-Prof. Dr. Osman ALTUĞ M.Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fak. 'Türkiye'de uygulanan istikrar programı ve başarı şansı"

4-Prof. Dr. Rıdvan KARLUK Anadolu Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fak. "IMF programının Türkiye AB ilişkilerine etkisi"

—o—

OTURUM BAŞKANI - Prof.Dr.Rasih DEMİRCİ*

Sayın milletvekilleri, sayın ilim adamları, değerli Türk Ocaklılar, değerli misafirler; oturumumuz başlamadan önce hepinizi hürmetle selamlıyoruz.

"Türkiye ekonomisi ve IMF" Panelinin öğleden sonraki oturumunu açıyoruz.

Bundan önceki oturumda, Türk ekonomisinde büyüme ve yapısal değişim, Türkiye'deki malî politikalar, Türk reel sektörünün sorunları ve enflasyon hedeflemesi ve istikrar üzerine konuşmalar yapıldı ve sorular cevaplandırıldı; yani, genellikle Türk ekonomisi üzerine ve Türk ekonomisinin durumu üzerine tespitler yapıldı ve Türk ekonomisinin çözümüyle ilgili fikirler ileri sürüldü.

Bu oturumda biz, Türk ekonomisinin yönetimini, özellikle son yirmi yılını gözden geçireceğiz ve bu son yıllarda Türkiye ekonomisine damgasını vuran IMF'nin yapısı ve Türkiye üzerindeki etkinliği ve bu çerçeve içerisinde de Türkiye'de uygulanan istikrar programının basan şansı ve yine daha önce bu salonlarda geniş bir şekilde tartıştığımız Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği'nin IMF programlan çerçevesindeki ilişkilerimizin IMF programlanna etkisi veyahut da IMF programının Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine etkisini konuşacağız ve tartışacağız.

Dünya süratle değişim içerisinde, gelişmekte ve teknolojik gelişmeler dolayısıyla hiçbir ülke demir kapılar arasında kalmak durumunda değil, dışa açılmak ve dünya milletler ailesi içerisinde yerini almak durumunda. Hâl böyle olunca, Türkiye kaynaklarını, ülke kaynaklannı iyi şekilde kullanmak suretiyle dünya milletleri arasında şerefli bir yer almak tabiî ki bizim de hakkımız ve bunu için gayret göstermeliyiz.

Şüphesiz, bir milletin ekonomik bakımdan çöküntü yaşadığı yıllar, dönemler olabilir; ama, kaynaklar verimli bir şekilde kullanılır ise, akkılhca kullanılır ise, bu durumdan çıkmak da mümkündür.

'Prof.Dr.Rasih DEMİRCİ; G.Ü. Meslekî Eğitim Fakültesi Dekanı

Türkiye üzerinde şüphesiz bazılarının emelleri olabilir; ama, Türkiye, özellikle çalışmalarını çok iyi düzenleyebilirse ve tedbirler zamanında alınabilirse ve tedbir üretebilirse, Türkiye gerçekten, tarih içerisinde olduğu gibi, bütün dünya milletleri içerisinde saygın bir yer kazanabilir.

Şimdi, özellikle Türkiye'nin içine düşmüş olduğu bir ekonomik çöküntü ve IMF programlarını uygulaması dolayısıyla içinde bulunduğu bir ekonomik buhran dönemi var; bunun bir an önce aşılması lâzım. Şimdi konuşmacılar, ilim ışığı altında bu konuya değinerek, Türkiye'nin son yönetimini ve IMF ışığı altında buradan, bu çöküntü, bu buhran durumundan kurtuluş çarelerini bize getirecekler.

TÜRKİYE EKONOMİSİNİN YÖNETİMİ VE SON 20 YILI

Prof. Dr. Yahya Sezai TEZEL *

Önce, size hitap etme fırsatını bana verdikleri için Ankara Ticaret Odası'na teşekkür ederim.

Bana, bu toplantıya katılma daveti yapıldığında ben bir süre önce Oxford'daki, yine, Türkiye ve Brezilya kriziyle ilgili bir toplantıya çalışma yaptığımı, bunun başı ve sonu olduğunu, eğer bunu başı ve sonuyla anlatmam için yeterli süre bana verilirse memnuniyetle katılabileceğimi söyledim. Özetlenecek bir çalışma değil. Adaletsizlik de talep etmiyorum. Herkesle eşit bir şekilde, bu öğleden sonraki zamanda bana düşen payı kullanma çalışacağım; ama, geçebilirim. Yani, eğer, keserseniz de meramım hâsıl olmaz; çünkü, bir analitik kurgusu olan bir şey. Zaman kaybetmeden hemen başlayayım.

Ben, şu ana noktalan, tespitleri size, kişisel sanılanım, emprosyonlanmı aşan bir iktisat tarihçisi tekniğiyle yaptığım bir araştırmanın sonucunda vardığım tespitler olarak arz etmeye çalışacağım. Tespitlerim şunlar:

1- Türkiye'de yaşanmakta olan iktisadî bunalım, Türkiye ekonomisinin çok uzun bir dönemden beri çok kötü yönetilmesinin sonucudur. Ekonominin hükümetler tarafından kötü yönetilmesinin altında ise, siyasî kültürümüzün zaaflan yatmaktadır.

2- Kamusal alanın oluştuıulması ve düzenlenmesi ve kamusal alanda yaşamamızla ilgili en önemli siyasî kültürel zaafımız, gerçeklikle ilişkimizi kurmamızdadır. 1950 den beri süren masalcı popülist -ben bu deyimi teknik bir deyim olarak kullanıyorum- siyaset tecrübemiz, siyasî kültürümüzün realiteyle ilişki kurma zaafını pekiştirmiştir.

3- Bu zaafırr.z, yakın tarihimizde, hazır olmadığımız, neler getireceğini neler göt .ireceğini enine boyuna düşünmeden aldığımız iki temel karan almamıza sonuçlanmıştır. Bunlar, 1987'de Avrupa Birliği'ne

*Prof.Dr.Yahya Se2ii TEZEL; A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

tam üyelik müracaatı yapmamız ve bunun kabul edilebilirlilik şansını artırmak için hızla Gümrük Birliği'ne yönelik hazırlığımızı tamamlamamız, ikincisi ise, 1989'da ödemeler dengesi sermaye hesabını serbestleştirmemizdir. Bu iki karar, siyasî kültürümüzün realiteyle ilişki kurmaktaki ontolojik varoluşsal zaafının sonucudur.

4- Bu iki kararın hedeflediği Türkiye ve dünya eklemleşmesi esasta yanlış değildir benim kişisel kanaatime göre; ama, Türkiye, bu kararların, yani, Avrupa Birliği'ne üyelik karan ve finansal piyasalan serbestleştirme kararının neler gerektirdiğini ve Türkiye tecrübesinde neleri değiştirmemiz gerektirdiğini ve sosyal ve iktisadî kültürel maliyetlerinin ve getirilerinin ne olacağını meşru siyasî platformlarda tartışmadan bu temel kararlan almıştır ve bu kararlan izleyen bugünkü siyasî ve iktisadî tıkanıklık manzarası biçimindeki sonuç ise, sanki, başımıza gelmiş bir doğal afet gibi algılanmakta, gösterilmektedir.

5- Türkiye'nin şu anda içinde bulunduğu iktisadî bunalım başımıza gelen bir doğal afet değildir. Bu bunalımın sebebi, toplumsal konsensüsünü bir toplum olarak, bir ulus olarak, bir millet olarak gerekli müzakeresini yapıp, gerekli kabulleri ve kararlılıktan bir toplumsal siyaset zemininde almadan, hazır olmadığımız iki karann macerasının içine kendimizi atmamızdan kaynaklanmaktadır.

. Masalcı popülizm deyimini, bir siyaset bilimi ve iktisatçılık kavramı olarak açmak ihtiyacım var; bir de, Türkiye'deki bu son yirmi yılı neye göre değerlendireceğiz. Bir şeyi değerlendirmek için arka plânda bir değerlendirme referans matriksine, çerçevesine ihtiyacımız var.

Popülizm, temel kararlann fırsat maliyetleri olduğu gerçeğini inkâr etmektir. Aldığımız temel kararlan, maliyeti olmayan, sadece kazanç getirebilecek kararlar gibi olduğunu düşünmektir. Bununla ilgili çok çarpıcı benim kişisel zannım, ben Halk Partisi geleneğinden geliyorum, o zaman benim Genel Başkanım olan Bülent Ecevit, 1970'li yıllarda yaptığı bir televizyon canlı yayınında şunu söylemiştir: "Biz hükümetteyken buğdayın destek fiyatını artırdık, hem köylüden yanayız hem işçiden yanayız; ama, kentlerdeki ekmek fiyatlannı artırmadık" dedi. Doğruydu, iktidarken, gerçekten, buğdayın destek fiyatını artırdı, kentlerdeki ekmek için sübvansiyon verdi ve bunun sonucunda, köylülerimiz ve buğday üreticilerimiz, kentlerden aldıklan, kasabalardan aldıkları ekmekleri hayvanlanna yedirdiler ve besicilik yaptılar.

İktisat politikası kararlarının trade offu olmadığı, maliyeti olmadığına dair bir temel yanılsamadır popülizm. Ben bugünkü sunuşumda buna bir masalcı terimini yine karikatür olsun diye değil bir siyaset bilimi deyimi olarak eklemek istiyorum. Popülizm, aynı zamanda, büyüseldir, büyücülüğe benzer. Büyücülük, bir şeyi söyleyerek, retorikle, abraka dabraka gibi bir şeyi söyleyerek gerçekliği değiştirebileceğimize dair bir varsayım içinde yaşayan bir insan kültürünü sergiler. Bir şey söylersiniz "Merkez Bankası bağımsız ol" dersiniz ve Merkez Bankası'nı gerçekten bağımsız yaptığınızı düşünürsünüz ya da "Türkiye insan haklarına riayetkar ol" dersiniz ve öyle bakarsınız.

Bu iki özellik her popülizmde vardır. Türkiye'nin popülizminin bir üçüncü ve bize özgü özelliği ise kendimizin dünya içinde sahip olduğumuz önemlilikle ilgili bir yanılsamadır. Bu da, bir zamanlar bir dünya gücü olduğuna inandığımız Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığıyla, şu anda kendi varlığımız arasında, ruhlarımızda, zihinlerimizde bir geçişlilik yapmamızdan kaynaklanır. Türkiye'de yaşayanlar; Türkler'in çoğu, ben de dahil, Osmanlı İmparatorluğu'nu bir dünya gücü, dünya ölçeğinde önemli olan bir vakıa gibi düşünmeye şartlanmışız, öyle düşünürüz. Osmanlı İmparatorluğu'nun bir dünya gücü olup olmadığı tartışılabilir; ama, buradan giderek, yani ruhlarınızda bir devamlılık hissettiğiniz için, yani, mademki Osmanlı İmparatorluğu bir dünya gücüydü, öyleyse Türkiye de bir dünya gücüdür biçimindeki sıçramamız bir popülist yanılsamadır; çünkü, Osmanlı İmparatorluğu belki bir dünya gücüydü; ama, Türkiye bir dünya gücü değildir. Bu, Türkiye'nin dünya ekonomisi, dünya siyaseti içindeki önemliliğinin dışarıdan görüldüğü derecesiyle, içeriden görüldüğü derecesi arasında ciddî bir popülist yanılsamaya yol açar.

Şimdi, bir de, bizim, başımıza gelen hadiseleri, işte, iyi yönetildi Türkiye ya da kötü yönetildi Türkiye diyebilmemiz için bir referans sistemine, referans çerçevesine ihtiyacımız var. Neye göre değerlendireceğiz dersek, üç aşağı beş yukarı, herhalde üstünde mutabık kalacağımız bir piyasa ekonomisi olarak kendi içinde işleyen ve dünyayla bütünleşen bir ekonomi olma iddiamız var, onun kuralları, onun aksiyonları, onun işleyiş yapılarına göre Türkiye'ye bakmamız gerekir, ben onu yapacağım. Yani, son yirmi yılı, Türkiye'de anlamlı piyasa ekonomisi oluşturmaya yönelik bir şey yaptık mı yapmadık mı diye değerlendireceğiz. Onun için, ben, piyasa ekonomisini tanımlamak zorundayım vakit kazanmak için, metni okumayacağım, hızlı gideceğim. Piyasa ekonomisi, vahşi kapitalizm tasarımının çizdiği gibi, bireysel kaprislerin, ihtirasların, özel çıkarların peşinde sınırsızca koşabildikleri bir iktisadî ortam değildir. Piyasa

ekonomisi, olağanüstü güçlü, olağanüstü etkili ve bireysel kaprislerin, bireysel çıkarların peşinde koşmamızı terbiye eden bir iktisadî hukuk, rekabet hukuku ve genel anlamda, bir hukuk ortamı gerektirir. Türkiye, 1980'ler öncesinde de bir piyasa ekonomisi değildi; ama, 1980'ler sonrasında da bir piyasa ekonomisi olmaya yönelik ciddî bir şeyler yapılmadı Türkiye'de. 1980'ler sonrasında, piyasa ekonomisinin temel, tarihî, kültürel, hukukî, felsefî aksiyonlannm inşa edilmesi için hiçbir şey yapılmadan Türkiye'de bir piyasa ekonomisi oluşturuyoruz masalı ürettik.

Şimdi, başta, 1980'de Demirel'in ilân ettiği istikrar politikasını uygulamasının, askerî hükümet sırasında 83'e kadar başarıyla uygulandığını görüyoruz, enflasyon haddinde ciddî düşüş var ve Türkiye'de reel hâsılattaki düşme şiddetli değil ve Türkiye fiyat istikran içinde sürdürülebilir bir iktisadî büyüme sürecini yakalıyor gibi görünüyor 83 seçimlerinde. Şimdi, burada, şunu bir kere tespit etmemiz lâzım. Dünyada fiyatların yüzde 50, yüzde 80, yüzde 100, yüzde 120, yüzde 150 gittiği, faiz hadlerinin yüzde 80, yüzde 90, yüzde 100, yüzde 120 gittiği ve bütün makro iktisadî parametrelerin bir salıncak gibi bir indiği bir çıktığı bir piyasa ekonomisi yoktur. Yani, piyasa dediğimiz vakit kastettiğimiz şey, fiyat istikran ortamıdır. Türkiye son yirmi yılda, ihracat ve ithalat kapasitesini, millî ekonomiye göre artıran, yani ticaretini serbestleştiren bir performans göstermiştir.

Anavatan Partisi Hükümeti'nin 83'ten itibaren fiyat istikrarını koruyarak bir büyümeyi sağlama konusunda çok fazla bir hassasiyeti olmadığını tespit ediyoruz; ama, 87'ye kadar, 80'de başlatılan fiyat istikran içinde sürdürülebilir büyüme modelinin mantığı içinde kalmaya çalıştığını; ama, 87 seçimlerinin rekabet ortamına, Demirel ile Özal arasındaki, ANAP'lılan gasıp gibi gören Demirel arasındaki siyasî mücadelenin sıcak ortamı içinde tekrar hızlı bir şekilde popülist politikalara Anavatan'ın 87 seçimleri arifesi ve sonrasında döndüğünü görüyoruz. 1987 seçimlerinde tekrar genişletici açık finansmanı politikalanyla popülist iktisat politikalanna dönülmüş, 88 ve 89'da bir toparlanma çabası, 91 seçimlerinin ortamında terk edilmiş, 91 seçimlerinde kamu kesimi finansman açığının gayri safî millî hâsılaya oranı tekrar yüzde 10'un üzerine çıkmıştır. 91 seçiminde, Demirel'in "onlar ne verirse ürününüze ben 5 bin lira daha fazlasını vereceğim" sözü, 91 seçimlerini damgalayan bu söz, oynanan oyunun, yani, sanki Tann bir kaynak tahsisi kanalı bağlamış ahretten Türkiye'ye ve oradan aldığını köylüye dağıtacakmış gibi, onlar ne verirlerse, 10 verirlerse 15 bin, 20 verirlerse 25 bin vereceğim sözü,

Türkiye'deki masalcı popülizm siyasî kültürünün damgası, alameti farikası haline gelmiştir.

Şimdi, 87 ve 89'da iki temel karan, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik müracaatı ve sermaye hesabının serbestleştirilmesi kararlarını Türkiye düşünmeden, müzakeresi yapılmadan aldı. Sermaye hesabının serbestleştirilmesi, iktisadî ortamı tamamen değiştirir. Sermaye hesabının serbestleştirilmediği bir ekonomide, ben aslında sermaye hesabının serbestleştirilmesini isteyen biriyim; ama, sermaye hesabını serbestleştirebilecek iktisadî bir ortam yaratıldıktan sonra. Yani, kumar oynamayan, bütün hesaplan sahte olmayan bir bankacı gibi bankacılık sistemi kurulduktan sonra ve iktisat politikalannda masalcı popülist "onlar ne verirse 5 bin lira fazlasını vereceğim" oyununu oynamaktan vazgeçtikten sonra, bu koşullan yerine getirmiş bir ekonomi, bir siyasî sistem, sermaye hesabım serbestleştirebilir. Ama, bütün hesaplan, bakın, temizlemeye çalışıyoruz hesaplanmızı, bankacılık sisteminin hesaplarını şeffaflaştırmak için muazzam bir çaba sarf ediliyor ve yeterli desteği alabilmeleri için hesaplannın uluslararası standartlara göre yapılıp bilançolannın yayımlanması gerekiyor, yayımlamakta zorluk çekiyorlar, ne olacağı belli değil. Bunu yapmamış, kumarbaz gibi, mevduatlara ağzı sulanan kaynak kullanıcılarının tasallutuna açık bir kumarbaz bankacılık sistemi, artı, sosyalist bir bürokrasi geleneği, artı, siyaseti "verdimse verdim, aldımsa aldım, ne oldu" gibi gören bir siyasî kültür olan yerde sermaye hesabını serbestleştirirseniz, işte sonunda başımıza, başımıza gelen şeyler gibi şeyler geliyor.

Şimdi, sermaye hesabının serbestleştirilmesi, döviz alışverişlerini reel ekonomik akımlardan bağımsızlaştınr. Zaman zaman iktisat teorisi, iktisat bilgisi terimlerini teknik olarak kullanmak zorunda kalacağım, beni bağışlayın; ama, sermaye hesabının serbestleştirilmediği ekonomilerde reel akımlarla sınırlı kalan fınansal aset piyasalarındaki hareketler, yani, TL ve döviz asetleri arasındaki serbest alışverişler, sermaye hesabının serbestleştirildiği ortamlarda reel akımlardan bağımsızlaştınr. Hiçbir reel akım ihtiyacı olmaksızın da, fınansal piyasalardaki aktörler, TL ve döviz asetleri arasında, varlıklan arasında istedikleri gibi hareketlere, istedikleri gibi oyunlara yönelebilirler.

Şimdi, fınansal aset piyasalannın serbestleştirilmesi Türkiye'de devlet sistemi içinde oynanan masalcı popülist iktisat politikası oyununun, borçlanmanın maliyetini hafifletmek için tercih ettiği bir karardır. Sermaye hesabını niye serbestleştirdi Türkiye diye düşündüğümüzde, bunun

arkasında yatan temel kaygının, kümülatif bir şekilde düzenlediği bir kaynak kullanıyormuş gibi, fırsat maliyetleri olduğunu inkâr eden bir siyaset geleneğinin, bu borçlanmasının maliyetini azaltmak ve borçlanmasının sınırlarını genişletmek için bir imkân gibi görmesi olmuştur. Türkiye'deki finansal piyasalar içinde, bankaların dışarıdan aldığı kredileri TL'ye çevirip bunlarla yüksek hazine kâğıtları üzerinde, bazı yıllarda yüzde 20, bazı yıllarda yüzde 30 dolarla reel getiri elde ettikleri bir oyunu oynamasına açmıştır Türkiye'yi finansal piyasaların serbestleştirilmesi.

Türkiye, 1988-2001 yılı içinde Türk hükümet sistemi 69 milyar dolar ilave kaynağı içeriden borçlanarak kullanmış. Bunun üstünde, deflate edilmiş faiz değeri olarak, yani, ödenen faizlerin anaparadaki enflasyondan ötürü olan kaybı düzeltmek için, ödenen faizleri enflasyona göre azalttıktan sonra hesaplanmış faizlerle 69 milyar dolarlık bir ilave kaynak kullanmak için 108 milyar dolar faiz ödemiş içerideki borçlar üstünde. Aynı dönemde, dışarıdan 29 milyar dolar ilave kaynak kullanmış, bunun da üstünde 38 milyar dolar; toplam olarak, 98 milyar dolar ilave kaynak kullanmak için, Türk hükümet sistemi, bu onüç yıl içinde 146 milyar dolar faiz ödemiş. Bizim, ekonomiyi ve iktisatçılığı bırakıp siyasî kültürümüzü konuşmamız gerekir. Oynanan bu oyunun, iktisatçılıkla, maliye politikalarıyla, para politikalarıyla hiçbir alâkası yoktur. Bu oynanan oyun, hepimizin oynadığı bir oyundur. Bu iktidarlar gökten gelmiyor, biz bunlara oy veriyoruz, bunları Meclis'te biz iktidar haline getiriyoruz. Oynanan bu oyun, hokus pokus yaparak, dövizle oynayarak, sunî bir şekilde TL'yi değerlendirerek, Türkiye'de üretmediğimiz bir refahı tüketeceğimiz, sonra da bunun hesabının önümüze konulmayacağına dair bir masal popülist Türk hezeyanının oyunudur.

Teşekkür ederim.

IMF PROGRAMLARININ YAPISI VE TÜRKİYE'DE ETKİNLİĞİ

Mustafa MUTLU*

IMF programlarının yapısına ve Türkiye'deki etkinliğine girmeden önce, dünyaca ünlü spekülatörlerden Stive Forbes'in IMF hakkındaki değerlendirmelerini anımsatmak istiyorum.

"IMF bir uluslararası cinayet fonudur...Bu cinayetleri de, kendisine kaderlerini bağlayan ülkeleri istikrarsızlığa iterek işler. Elindeki tek silah, büyüme karşıtı ekonomik reçetelerdir. Ama, sorarım size, Washington'da tek bir kişi Amerikan ekonomisinin düzeltilmesi için vergilerin büyük miktarda artırılmasını isteyebilir mi? Ya da, enflasyonu körükleyerek, refah yaratacağını iddia eden salak bir ekonomist var mıdır?

İyi de, o zaman, IMF neden Arjantin'de, Türkiye'de ve diğer talihsiz kurban ülkelerde hep bu akılsız devalüasyon politikalarını sahneye koyuyor."

Bunlar Stive Forbes'in sözleriydi.

Yine, yakın geçmişten bir örnek vermek istiyorum. Bili Clinton'ın eski danışmanlarından Dick Morris'in, meşhur sözleri bunlar:

"IMF, Türkiye'yi bizim için satın aldı."

Şimdi gelelim konumuza.

Önce, IMF'nin kuruluş amacına bir bakalım. Kendini kuran ortaklan carî açık sıkıntısına düştüğünde, onlara, iştirakleriyle orantılı miktarda kredi kullandırmaktır IMF'nin amacı. Ya da, bir başka deyişle, kendisine üye ülkelerin birbirlerine yapacakları ödemelerin aksamaması için gerektiğinde kredi kullandırmaktır. Doğal olarak, ekonomisi gelişmiş ülkeler bu tip sıkıntılar yaşamayacakları için, IMF'nin amacını özetle **"az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere olan borçlarını zamanında ve faiziyle ödemelerini sağlamak"** olarak tanımlayabiliriz.

»Mustafa MUTLU; Star Gazetesi Köşe Yazarı

Yani IMF, bir tür sigortadır.

Temel fonksiyonu **"gelişmiş ülkelerin sırtlarını dayadıkları finansal sistemin çökmemesi" olan bir "sigorta..."**

IMF vereceği kredilerle, çökme belirtisi gösteren ülkeleri ayakta tutmaya çalışır... Böylece, **"ödeme güçlüğü"** olarak özetleyebileceğimiz hastalık bütün sisteme yayılmaz. Sorun,. IMF'nin vereceği kredilerle **"dondurulur."**

"Dondurulur" diyorum; çünkü, IMF'nin verdiği krediler karşısında dayattığı şartlar öylesine ağırdır ki, basit bir "ödeme krizi", sırf bu yanlış politikalar yüzünden "ateşli hastalıklara" yani ağır krizlere dönüşebilir.

İşte, IMF'nin verdiği krediler karşısında dayattığı bu ağır şartlara, ne hikmetse, "istikrar programı" adı verilir. Bu programlann özü ise, yıllardır hiç ama hiç değişmez. **Bütçe açıklarını azaltmak için kamu harcamalarını kısıp, kamu gelirlerini artırmak;** İşte, bu bir cümle, IMF ile program uygulayan ülkelerde yaşayan milyonlarca insanın idam fermanıdır.

IMF, bizim hükümetlerimizin karşısına tam 18 kez bu programla geldi. Mantık hiç değişmedi. **Bütçe açıklarını azalt, bunun için kamu harcamalannı kıs, kamu gelirlerini de artır.** Eğer, bu ağır şartlar toplumun tüm kesimleri arasında adaletli olarak paylaştınlsaydı belki kabul edilebilirdi, sindirilebilirdi; ancak, ne ilginçtir ki, IMF anlaşmalarının faturaları hep **"vatandaş ekonomisine"** kesildi. Oysa, hasta olan **"devlet ekonomisiydi";** ama, onu kurtarmak için **"vatandaş ekonomisinin"** cam bile çıkarılabilirdi. Sadece IMF'yle bu yılın başında imzalandığımız son stand-by anlaşmasında yer alan hükümler bile, **"vatandaş ekonomisine"** çıkarılan faturanın ne kadar ağır olduğunu göstermeye yeter. Son niyet mektubunda, devlet ekonomisi için neler öngörülmüyor ki?

- Enflasyon düşürülecek,
- KiT'ler özelleştirilecek,
- Devletin borç yükü hafifletilecek,

Faiz dışı fazla artırılacak,

Eksi 9 olan büyüme hızı, artı 3'e çevrilecek.

Yani, bütün hastalıklar bir kalemde iyileştirilecek. İyi de nasıl? Basit; 48 maddelik niyet mektubunun 35 maddesinde faturayı **"vatandaş ekonomisi"** nin aktörlerine; yani işçiye, işverene, esnafa, çiftçiye sanayiciye, tüccara, memura çıkarırsanız, hatta, Fak-Fuk-Fon olarak bilinen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonuna aktarılan paralara bile göz dikerseniz amacınıza ulaşabilirsiniz. Yani **"devlet ekonomisini"** rahatlatırsınız. Ama ne yazık ki geride ne **"vatandaş"** kalır ne de **"vatandaş ekonomisi..."**

Peki neden? Devlet, IMF'nin iki temel şartından biri olan **"kamu giderlerini azalt"** talimatını hayata geçirmek için asla **"iğneyi kendine"** batırmaz.

Örneğin hep söylenir ama nedense kamu lojmanları hiç satılmaz...
Hazine arazileri kargalara teslim edilir de bir türlü nakde çevrilmez... - Makam arabalarındaki tasarruf göstermelik kalır...
Telefon yasağı, sadece küçük memurların elini kolunu bağlar ve devlet dairelerinde işleri içinden çıkılmaz hale getirir...
Okullara, hastanelere, kimsesiz çocuk yurtlarına yollanan tasarruf genelgeleriyle bu kurumların alacakları bir ampul bile engellenir...

Ama; **vergi gelirlerinin tamamından daha fazlasını götüren faiz giderlerine bir önlem aranmaz....** Çünkü, faiz giderlerini azaltmaya çalışmak, fincancı katırlarım ürkütmektir, devlet bunu göze alamaz. Bir örnek vermek gerekirse, şu anda iç borçlarımızın toplamı 120 katrilyon lira. Bunun yüzde 62'sinde alacaklı kim biliyor musunuz? Yine kamu kesimi. Hazinenin en büyük alacaklısı da 26,4 katrilyon lirayla Merkez Bankası. Bu ne demektir biliyor musunuz? Devlet, bir cebindeki parayı öbürüne aktarıyor, bunun için de, bugünkü rakamlarla, ortalama yüzde 70 faiz uyguluyor. Yani, **"borçlanma gereği yüksek gösterilip",** özel bankalardan ve rantiye kesiminden alınan iç borcun faizinin yüksek olması sağlanıyor. Kısacası, biz, bir yandan devletin bir cebinden çıkarıp öbürüne giren bu paranın faizine yetişmek için vergi ödüyoruz; bir yandan da bu anlamsız iç borç politikası yüzünden ekstra faiz alan sıcak para spekülatörlerini beslemek zorunda kalıyoruz.

IMF'nin devlete dayattığı iki şarttan biri **"kamu giderini azalf'sa,** diğeri de **"kamu gelirlerini artır"dır.** Devlet; kamu giderlerini azaltmak konusunda gösterdiği **"gelişmemiş zeka örneklerini",** gelir yaratırken de sergiler. Vergi oranlarını düşürüp mükellef sayısını artırmak ve kayıtdışı ekonomiyi yok etmek varken; o bunu yapmaz. **"En kolay vergi, dolaylı vergidir"** deyip buna yüklenir. Bunun için de, Osman Altuğ Hoca'nın deyimiyle **"namert vergisi"** olan Akaryakıt Tüketim Vergisi (ATV)'ne sarılır. İnanmayacaksınız ama 2002 bütçesinde 58 katrilyon lira olan vergi hedefinin tam 10,6 katrilyon lirası, yani neredeyse altıda l'i ATV'dir, bir o kadarı da KDV'dir. Bu yüzden, Türkiye'de uygulanan programlara IMF programı demek aslında yanlıştır. Bu programlar olsa olsa **"ATV ve KDV programı"** dır. Bu iki vergi, maliye ve ekonomi yönetimi için **"yumurtlayan tavuk"** vergisidir. IMF, **"Faiz dışı fazlayı iki puan artır"** diye talimat mı verdi? Kolay... ATV'yi iki puan arttınverirsin olur biter. Ama bu arada faizden, ranttan, kara para ve kayıt dışı ekonomiden trilyonları vuranlar, beş kuruş vergi ödemedikleri için, gelir dağılımı bozulurmuş...Fak-Fuk-Fon'dan yardım kullanan insan sayısı 10 milyona çıkarmış, önemli mi, IMF'nin şartlarını yerine getir, gerisini boşver.

"Kamu giderlerinin azaltılması, bunun karşılığında gelirlerin artırılması" esasına dayanan EMF politikaları, ülkede yaratılan tüm ekonomik değerlerin Hazine tarafından yutulması anlamına gelir. Finans kesiminin en büyük müşterisi devlettir. Vatandaştan toplanan mevduat devlete satılır. Devlet, iç borçlanma ihaleleri aracılığıyla topladığı bu paralarla, sadece, borcunu çevirir, yani büyütür. Bankalar ise tüm kaynaklarını devlete kullandırdıktan için ne **"yatırım" ne de "tüketim"** kredisi vermeye yanaşırlar. Bir yandan da, kemer sıkma politikalarıyla vatandaşın geliri azaltıldığı için, ülkede talep durma noktasına varır. Bu da, büyüme hızını eksiye çevirir. Büyüme hızının eksiye dönüşmesi, bir **"yumurta mı tavuktan tavuk mu yumurtadan çıkar"** kısır döngüsünün başlangıcı olur. Yani, işsizlik artar, ücretler reel olarak geriler. Bu, talebin, dolaylı olarak da üretimin daha da kısılması anlamına gelir. Böyle olunca da, işsizlere yeni işsizler eklenir ve bu oyun böyle sürer gider.

IMF programlarında bir ekonomik terimin kullanılması özellikle yasaktır. Konsolidasyon! Yani borçların dondurulması. Çünkü bu, IMF'nin yukarıda anlattığım varoluş esasına aykırıdır.

Oysa, IMF programlarını reddederek kendi yağıyla kavrulmaya çalışan ülkelerin ilk yaptıkları operasyon, ya konsolidasyon ya da moratoryum ilân etmek olmuştur; böylece borçlar uzun vadeye yayılmış ve

ekonomi nefes alma olanağına kavuşturulmuştur. Bizde bu iki kavramdan korkan sadece IMF değildir. Kaderini bu ülkedeki yüksek faizin yarattığı ranta bağlayan sıcak paranın da korkulu rüyasıdır bu kavramlar.

Son sözü söylemek gerekirse...

IMF programlan, kredi verilen ülkelerle imzalanan kredi sözleşmelerine benzer. Bu sözleşme gereği, ülkenin ekonomi yönetimi bir anlamda IMF uzmanlarına devredilir; ama, bundan amaçlanan, ülkenin ekonomik krizden çıkarılmasından daha çok, kamu kesimi ekonomisinin rahatlatılmasıdır. Vatandaş ekonomisinin dibe vurması, ekonominin küçülmesi, insanların yoksullaşmaları asla IMF'nin sorunu değildir. Çünkü, IMF sadece kamu ekonomisini ayağa kaldırarak, verdiği krediyi geri alabileceği şartlan yaratmaya bakar.

Kimileri, IMF tarafından ülkemizde uygulanan programlann başansızhğınm en önemli kanıtı olarak, bugün aynı programın 18'nci kez uygulanıyor oluşunu gösteriyor.

Oysa ben, IMF programlanmn başansız olduğu görüşüne katılmıyorum. Çünkü başlangıçta da belirttiğim gibi bu, IMF programlanna, ülke ekonomisini kurtarmak gibi bir misyon yüklemek demektir.

Oysa ne IMF'nin, ne de IMF programlannın böyle bir amacı vardır. Bu programlann tek amacı, zor durumdaki ülkelere açılan kredilerin geri ödenmesini sağlamaktır.

İşte IMF, Türkiye'yle 40 yılı aşkın bir süredir uyguladığı programlann hepsinde bu amacına ulaşmıştır.

Ne yazık ki, IMF'yle ilişkiler aslında bu kadar basittir?

TÜRKİYE'DE UYGULANAN İSTİKRAR PROGRAMI VE BAŞARI ŞANSI

Prof. Dr. Osman ALTUĞ*

Türkiye'nin evvela kalkınma modelinin ne olduğunu tespit etmemiz lâzım. Türkiye'nin kalkınma modeli, kayıtdışı ekonomiyle kalkınma modelidir. Türkiye, 24 Ocak'ta sözüm ona Serbest Pazar ekonomisiyle kalkınma modelini tercih etmiştir. Sözüm ona diyorum, çünkü Serbest Pazar ekonomisi iki ayaklıdır: Birinci ayak, serbest bırak... Kimi; müteşebbisi. Müteşebbis rahatça yatırım yapsın, üretim yapsın, istihdam sağlasın; böylece ülkenin geliri artsın, gelir dağılımında adalet nispî de olsa sağlansın, özellikle de işsizlik azalsın. Birinci ayak, serbest bırakma ayağıdır. Oldukça da başarılı olduk bu konuda. Ancak, Serbest Pazar ekonomisinin olmazsa olmaz ikinci ayağı, kontrol ayağıdır. Türkiye, 24 Ocak 1980 sonrasında ne kadar kontrol tedbiri varsa tümünü kaldırmıştır. Servet beyannamesi; müteşebbisin önünde engeldi, kalkması gerekiyordu, kalktı. Gider esasına göre kontrol; kalkması gerekiyordu, kalktı. Türk Parasının Kıymetinin Korunması Hakkında Kanun'da mevcut kambiyo ve döviz tahditleri işlemez hale getirildi; ama, gelin görün ki, kontrolü kaldırarak Serbest Pazar ekonomisini uygulamaya kalktınız, yani tek ayaklı bir serbest pazar ekonomisi. Tek ayaklı serbest pazar ekonomisine girdiğiniz zaman, kamu finansmanını vergiyle değil, borçlanarak karşılayacaksınız demektir; çünkü, kontrol yoksa, vergi yok. Vergi, âdeta gönüllü olarak insanların vermesi gereken bir hadise haline gelir; kaldırdınız çünkü kontrolü. O zaman kontrol kalkınca, ekonomide ne kadar denetim mekanizmaları varsa ortadan kalkınca, siz tek ayaklı bir serbest pazar ekonomisiyle uygulama sürecine girmişsiniz demektir. Bunun anlamı, kamu finansmanını borçlanma yoluyla karşılayacaksınız demektir; bunun anlamı, kayıtdışı ekonomiyle kalkınma modeli demektir; bunun anlamı, vergi alma borç al, vergi alma oy al politikası demektir; bunun anlamı, ekonomide kontrole yer yok, faturaya da gerek yok, vergiye de gerek yok, isteyen istediği gibi birbirini öper; çünkü, fatura yoksa, Tüketiciyi Koruma Kanunu da çalışmaz, Rekabeti Koruma Kanunu da çalışmaz ve böylece ekonomide ikili bir anlayış ortaya çıkmış olur; devlet üniter, ama, ekonomi ikili.

Prof.Dr.Osman ALTUĞ; M.Ü. İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi

Bir ülkede iki tane ekonomi olmaz. Türkiye'de iki tane ekonomi var. Bir, kayıtlı ekonomi, yani devletin koyduğu kanunlara itaat edenlerin ekonomisi; ikincisi de, devletin koyduğu kanunlara itaat etmeyenlerin ekonomisi, yani kayıtdışı ekonomi. Ekonomi faaliyet hacmi bir bütün; kayıtlı ekonomi ile kayıtdışı ekonominin toplamından oluşuyor. Bu toplamda faturalı yaşam küçülürse, kayıtdışı ekonomi büyür. Kayıtdışı ekonominin büyümesi, vergisizlik demektir. Vergisizlik, borçlanma demektir. Borçlanma, faiz demektir. Faiz, enflasyon demektir. Enflasyon, paradaki sıfırların artması demektir. Paradaki sıfırların artması, gelir dağılımında adaletin bozulması demektir. Gelir dağılımında adaletin bozulması, yeni rejim arayışları demektir. Ve Türkiye, kayıtdışı ekonomiyle kalkınma modeli tercihiyle bu noktaya gelmiştir. Hangi verileri esas alarak değerlendirme yapabiliriz? 24 Ocak 1980'de l dolar, yapılan devalüasyona rağmen sadece 70 lira, bugün l milyon 400 bin lira. Ama, dışa açık bir büyüme modeli uyguladık tezi var. Gerçekten o teze baktığınız zaman, ihracatımız 24 Ocak 1980'de 2,5 milyar dolar, ithalatımız 5 milyar dolar; şimdi yaklaşık 25 milyar dolar ihracatımız, 50 milyar dolar da ithalatımız var. Ülke 10 kat büyümüş; ama, paradaki değerler ne olmuş; 70 liradan l milyon 400 bin liraya gelmişsiniz; para değerinde 20 veya 25 bin kat aşınma var. En büyük kupürlü paramız sadece 1000 lira, bugün 20 milyon lira; 20 bin kat. Ama, bir başka şey daha var; ekonominin reel yanına baktığınızda, l milyon lirayla 24 Ocak 1980'de 4 ton et alıyorsunuz, bugün 400 gram et alamıyorsunuz.

Türkiye, tarımsal ağırlıklı bir kalkınma modelinden, endüstriyel ağırlıklı bir kalkınma modeline geçti. Tabiî bu da ayn bir tartışma konusu ama, canlıları iki açıdan sınıflandırabiliriz: Bir, et yiyenler; bir de, ot yiyenler. Et yiyen canlılar; aslan, kaplan, kurt, jaguar gibi aktif canlılar. Ot yiyenler de; küçük ve büyükbaş hayvanlar. O halde, insanlara ne kadar az et ne kadar çok ot yedirirseniz, insanları sürü haline getirirsiniz ve kayıtdışı ekonomiyi ancak insanları sürü haline getirerek tatbik edebilirsiniz. Türkiye böyle bir sürü sistemi içerisinde kalkınma modelini uygulama çabası içerisine girmiştir.

Peki, bu modelle nasıl kamu finansmanını sürdüreceksiniz; borçlanma yoluyla. Borcu kimden alacaksınız; parası olanlardan. Kimde para var; karapara sahiplerinde. O halde, af çıkaracaksınız, uyuşturucu kaçakçısına af, silah kaçakçısına af, beyazkadın tacirine af, tarihî eser kaçakçısına af; gel de, nasıl olursan gel... Adına da "karaparayı ekonomiye kazandırma" diyeceksiniz ve o görüntüde de niyetiniz onları fabrikacı yapma; yani "elindeki en büyük silahı bırak" diyorsunuz. Dolar, en büyük

silahtır. Hepimiz güzel konuşuruz ama, en güzel konuşan şey dolardır, hele cash ise çok daha iyi konuşur. Adama, silahını bırak, gel fabrikacı ol diyorsun, o da diyor ki; taşa, kayaya, makineye parayı bağlarsam silahım gider. Eh, oraya yatırmadın, gel bize borç ver diyorsunuz. O da diyor ki; tamam, borç vereyim; ama, benim isteklerim var. Ne istiyorsun?.. Bir; yüksek faiz isterim. Peki. İki; benden vergi istemeyeceksiniz. Ona da peki. Üç; benden hesap kitap sormayacaksınız. Ona da peki. Peki, bu üç tane kuşu hangi tek taşla vuracağız; ekonomi hamiline yazılı olacak ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kimden bire bir borç aldığını bilmez, kime bire bir faiz ödediğini de bilmez; çünkü, ekonomi hamiline yazılıdır, devlet iç borçlanma senetleri hamiline yazılıdır ve hamiline yazılı ekonomi, Türkiye'yi hamile bırakmaya başlar ve Türkiye hamiledir. Ama, neye hamiledir?!

Evet, demek ki, hamiline yazılı bir ekonomik model. Neye dayalı; borçlanmaya. Adam diyor ki; madem ki kamunun finansmanını borçlanma yoluyla ben yapıyorum, o zaman kamuyu yönetmek de benim hakkımdır. Ona da diyorsunuz ki, peki bunu nasıl halledeceğiz?.. Bunu da, siyasî partileri kayıtdışı tutarak. Siyasî partilerin finansmanını Türkiye'de halk mı yapıyor, seçmen mi yapıyor, delege mi yapıyor, kim yapıyor? Siyasî partilerin kampanyalarının finansmanını kim yapıyor? Siyasî partilerin yerel seçimlerde ve genel seçimlerde -bazı istisnalar olabilir ama- genellikle listeleri kim belirliyor; parası olanlar belirliyor. O zaman sizin rejiminizin adı, parakrasidir; yani, parası olanların demokrasisidir. O demokrasi de, parası olanlara çalışır; yani, affettiğiniz uyuşturucu kaçakçısına çalışır, affettiğiniz silah kaçakçısına çalışır, affettiğiniz beyazkadın tacirine çalışır, affettiğiniz kumarcıya çalışır; ama, halka çalışmaz. O halde, modeli iyi irdelememiz lazım.

Hele, bu modelin içerisine, borç verici olarak dış borç vericileri de koyarsanız, iş tam şenlikli hale gelir ve Türkiye'de hâkimiyet kayıtsız şartsız, borç vericilerindir; parayı kim veriyorsa, düdük ondadır. Efendim, parayı, IMF'nin temsil ettiği ülkelerden alıyoruz, tabiî ki düdük onlardadır ve Türkiye, sanıldığı gibi -iddia ediyorum- son yirmi yılda gerçek bir büyüme göstermemiştir. Bu, hormonlu büyümedir. Nedir bu hormonlu büyüme? Hormonlu büyümeyle ne kadar büyür çocuk? Türkiye hormonlu büyümeye, global ekonomi veya globalizasyon görüntüsü altında girmiştir. Herkes bu globalleşmeden söz eder; bir de ben globalleşmeyi kendi gözlüklerimle size sunayım:

Globalleşme: Bir, kültürel globalleşme; yani, Amerikan rüyasını dolarla satın alma. Evvela sinemadan girdi, damardan. Ne yiyor, ne içiyor,

ne giyiyor; onu bize damardan anlatmaya başladı, tüketim kalıplarımızı değiştirdi Amerikan sineması. Sonra, televizyon; yani, tüketim tercihlerinizi belirleyen unsur. Rusya'da bir tabir vardır "komünizmi Coca Cola yıktı" diye.

İkincisi, tecimsel globalleşme. Neyi yiyeceğinize, neyi giyeceğinize, neyi kullanacağınıza karar veriyor, sizi alıştırıyor, üste de milyarlarca dolar alıyor. Tecimsel globalleşme de, süpermarketler yoluyla geliyor sana giriyor ve onların teknolojisi öylesine ileri teknoloji ki, çağdaş görüş ne; çağdaş görüş, müşteri odaklı bir görüş; dostum olacağına ortağım ol, düşmanım olacağına müşterim ol... Onların fabrikalarının çalışması için alıcıya ihtiyacı var. Alıcı ne ister; üç şey ister: Uygun fiyat, uygun kalite, uygun teslim zamanı. Adamların finans sistemi tıkır tıkır çalışıyor, fabrikaları çalışıyor; özellikle gıda maddelerinde son kullanma tarihlerine yakın mallan atacağına, satacak. Hangisi iyi, atmak mı iyi, satmak mı iyi; tabiî ki satmak iyi. O halde, süpermarketler marifetiyle, aklınıza gelen her cins malı, hiç hayatınızda duymadığınız, görmediğiniz, hayal edemeyeceğiniz mallan tanıyorsunuz ve almaya başlıyorsunuz. Bu, tecimsel globalleşme.

Üçüncüsü, endüstriyel globalleşme. Bu tecimsel globalleşmeye, yani süpermarkete mal üretmesi lâzım, ucuz mal üretmesi; o zaman işi kesitlere ayır, yani fasonlaştır, bir televizyonu 14 ülkede üret, parça parça ucuza getir, sonra tecimsel globalleşme marifetiyle sat. Başka?.. Bir de, kendi teknolojini sürekli olarak yenile. Ne yapacaksın; eski teknolojiyi satacaksın, eski makineleri bizim gibi ülkelere vadeli falan aslanlar gibi satacaksın. Senin hükümetlerin de, ithal yaşının yüksekliğinde yanş edecekler. En büyük hükümet, eski makineyi, hurda makineyi on yaşına kadar ithal hakkı veren hükümet!.. Peki, nasıl rekabet edeceksin?! 2002 model bir arabayla 1972 model araba rekabet edebilir mi?! Makine rekabet edebilir mi?! Bakıyorsun, ithalat, ihracat dengesine; bu adamlar bize 1 milyar vermiyor, ama 50 milyar dolarlık vadeli mal satıyor. Ya, böyle hıyar bir ülke olur mu!., 1 milyarlık para vermiyor; ama, 50 milyarlık vadeli mal satıyor sana her yıl. Ondan sonra da oturuyoruz pazarlık ediyoruz, bu borcu nasıl ödeyeceğiz... Atacağı mallan soktu, yakacağı mallan, hurdaya çıkaracağı maKİneleri sana aslanlar gibi vadeli sattı, ondan sonra da bu borcu nasıl ödeyeceğiz diye IMF'cilerle pazarlığa giriyoruz... Demek ki, bu da endüstriyel globalleşme.

Tabiî bunun uzantısı, fınansal globalleşme. Dünyada en seri hareket eden şey ne; para. Halbuki, globalleşmede emeğin serbest dolaşımı,

malın serbest dolaşımı, her şeyin serbest dolaşımı derken, şimdi de dolarizasyon başladı. Bunun da altını ayrıca çiziyorum. Türkiye'de millî paranın değeri düştükçe yabancı paraya yöneldik. Dolar, yemyeşil, her kapıyı açıyor, üzerinde de "Allah" yazıyor!.. Peki, bu ne demek?.. Cebinizdeki dolar, sizin, Amerika Birleşik Devletleri'ne faizsiz olarak verdiğiniz borçtur; yani,. Amerika Birleşik Devletleri sizden borç para alıyor, faizsiz borç para alıyor. Türk Halkı, Amerika Birleşik Devletleri'ne faizsiz kredi açıyor; Türkiye Cumhuriyeti Devleti de, Amerika Birleşik Devletleri'nden, hele sıcak para ortamında, çok yüksek faizlerle borç alıyor. Yani, biz kime borç veriyoruz, kimden borç alıyoruz?! Aslında, kendi paramızı evvela Amerika'ya biz borç veriyoruz halk olarak, devletimiz ve kurumlarımız da Amerika Birleşik Devletleri'nden yüksek faizle borç alıyor.

İşte ben bu tip ekonominin adına, üçkâğıt ekonomisi derim. Niye üçkâğıt ekonomisi dedim: Ekonominin iki yanı var; bir üretim yanı var, reel yanı var, bir de parasal yanı var. Çok basit olarak izah edeyim:

Fiyat nedir, ekonominin kanunları nedir, doğanın kanunu nedir?.. Doğanın kanunu ne: Bir erkekle bir dişi bir araya gelmezse, velet zuhur etmez. Ekonominin kanunu ne: Arz ile talep bir araya gelmezse, fiyat oluşmaz. O halde, biraz önce "tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan çıkar" diye Sayın Mutlu dile getirdi. Hakikaten, o soruyu hep sormamız lâzım. 100 tane yumurta var, yumurta somut, para izafi, soyut; bu parayı yiyemezsin, hadi haşla da ye bakayım!.. Yiyemezsin; ama, yumurta somut. 100 tane yumurta var, 100 tane de lira basmışsın. Elindeki kalemle çok şey yaparsın, sevgiline mektup yazarsın, çek yazarsın, senet yazarsın, bir de paranın yanına sıfır koyarsın!.. Ama, yumurta somut. 100 tane yumurta var, 100 tane de lira var; 1 yumurta kaça gelir; 1 liraya gelir. Yumurta üretimini 200'e çıkarırsan, para sabitse ne olur; yumurtanın fiyatı 50 kuruşa düşer. Yumurta 100 üretimden 50'ye düşerse, yumurta fiyatı 2 liraya çıkar. O halde "tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan çıkar" diye sormuşlar sormuşlar, kimisi demiş ki "tavuk yumurtadan çıkar" kimisi de "yumurta tavuktan çıkar" demiş. En sonunda demişler ki; arkadaş, buyurun gidelim, en iyi kim bilir; ekonomiden sorumsuz Devlet Bakanı bilir, gidip ona soralım, tabiî her şeyi biliyor ya!.. Gitmişler sormuşlar, o da bakmış, düşünmüş taşınmış, danışmanlarıyla falan görüşmüş; tabiî, yerli danışmanlar yetmiyor, bir de yabancı danışman meseleleri var, onlara da sormuş; demişler ki "bu sorunun cevabını en iyi horoz bilir." Hep beraber horoza gitmişler; horoz şöyle bir gelenlere bakmış, horoz erkek ya!.. "Tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan çıkar" diye sormuşlar, bakmışlar

horozda tık yok; bir daha sormuşlar, horoz demiş ki "arkadaş, ben görevimi gereği gibi yaparım, öte yanına karışmam."

Evet, işte IMF de, ben öte yanına karışmam diyor... Öte yanı ne?.. Ülkede paranın bir tarihi varsa, tarihin de tekerrürden ibaret olması söz konusu. Hitler öncesi Almanya'da l ekmek l milyar marktı, Hitler "herkese iş, herkese aş" diye geldi; ama, geceden gündüze iş bulamazsınız. Fert başına düşen millî gelir neye eşit; toplam millî gelir, bolü, nüfus... Demek ki, bayağı kesirin payında toplam millî gelir, paydasında nüfus var. O halde, payı artırmanız lâzım. Payı artırmanız için, yatırım yapacaksınız, üretim yapacaksınız, daha az tüketeceksiniz, tasarruf yapacaksınız, yatırımlara yönlendireceksiniz, uzun hikâye... Aynı sonuca, nüfusu küçülterek gidebilirsiniz. O halde, Hitler, kısa, pratik, çok sağlam da bir çözüm bulmuş "Yahudiler'i kesersek, Almanlar'in fert başına düşen millî geliri artar" demiş, hemen Yahudi kesmek bir tavuk kesmek işine dönüşmüş ve Almanlar'in da fert başına düşen millî geliri aslanlar gibi artmaya başlamış; ama, komşular da etli butlu tatlı "şu komşuları da halledelim" demişler, onları da halletmeye gitmişler; böylece nüfusu küçülterek, fert başına düşen millî geliri artırmayı tercih etmişler. Bu işte, emperyalizm, yayılmacılık. Şimdi bu yayılmacılık karşımıza IMF olarak çıkıyor.

Peki, ekonominin kanunları acımasız, şartlar ne, Türkiye bu şartlardan nasıl istifade etmeli?.. IMFyi reddedemezsiniz, ticareti reddedemezsiniz, dışa açık büyümeyi reddedemezsiniz; çünkü, artık dünyada müşteri odaklı bir görüş var. Satabildiğin kadar adamsın, üretebildiğin kadar adamsın. Peki, biz ne yapıyoruz; üreticinin önüne, sanayicinin önüne, ne kadar engel varsa getiriyoruz; çünkü model, IMF modeli; çünkü model, kayıtdışı ekonomiyle kalkınma modeli. Bu modeli değiştirmedikçe olmaz. Türkiye'nin bu modeli değiştirmek için disipline ihtiyacı var, ekonomiyi kayıtdışıhktan çıkarmaya ihtiyacı var.

Gayri safî millî hâsıla rakamları... Ekonomin kayıtdışı senin, üçkâğıt ekonomisi. Üretimi boşver, ekonominin parasal yanıyla uğraş; yani, dolar, faiz ve borsa, üç tane kâğıt, üçkâğıt!.. Türkiye, üretim yanını boşvermiş, üç tane kâğıtla oynuyor, yani üçkâğıt ekonomisi. Bu üçkâğıt ekonomisinin de üç tane yalancı şahidi var: Bir tanesi, fert başına düşen millî gelir. Fert başına düşen millî gelir tabiî ki iktisadî analizlerle kullanılıyor; ama, gayri safî millî hâsılanız doğruysa. Kayıtdışı olduğuna göre, yalan. Peki, bunun yalancı şahidi ne; fert başına düşen millî gelir 3 bin dolar... Bizim hükümet çok başanlı oldu, bu 3 bin dolan 2 bin dolara düşürdü!.. Allah Allah, yahu harika, hakikaten de bizim hükümet çok

başarısız olmuş veya başanlı olmuş... Peki arkadaş, Türkiye'de gelir dağılıyor mu ki, fert başına düşen millî gelir 3 bin dolar diyorsun?! Senin asgarî ücretin 1000 dolar; 1000 dolardan iş bulabiliyor musun insanlara?! Adam gelse, ey benim güzel devletim, mademki 3 bin dolar fert başına düşen millî gelir, ver bakalım bizim şu 3 bin dolan dese, 5 tane nüfusla ver 15 bin dolar dese, ne yapacaksın?! Üçkâğıt ekonomisinin birinci yalancı şahidi, fert başına düşen millî gelir.

İkinci yalancı şahidi, asgarî ücret. Asgarî ücreti niye çıkanyorsun? Sen, asgarî ücretle iş bulabilecek, sanayicinin, yatırımcının önüne her çeşit engeli koyuyorsun, sonra da insanları işsiz bırakıyorsun; senin niyetin, nüfusu küçülterek fert başına düşen millî geliri artırmak mı?!

Sonra, üçüncü yalancı şahit, TEFE, TÜFE. Bu da yalancı şahit; niye yalancı şahit: İşsiz adamın enflasyonu kaç? Türkiye'de 10 milyon insan işsiz. 2012 yılına kadar 18 milyon insanı evlendirmek zorundayız. Bunlar öyle laf değil. İşsiz adamın enflasyonu kaç? İşi yok adamın zaten, kafadan yüzde 100. Bir de sen devlet olarak diyorsun ki, yüzde 50 de benden, yüzde 60 da benden; adamla dalga geçiyorsun. Devlet makamı, dalga geçme makamı değildir. Devleti yönetmeye soyunduysanız, işin ehli değilseniz soyunmayın; soyunduysanız, derhal terk edin.

İşçi iş istiyor, fabrikacı "fabrikam çalışsın" diyor ve sen, IMF'den, oradan buradan borç alıp tekrar ithalat yapıyorsun. Her gelen borç, ithalat olarak bize geri geliyor. Onların fabrikaları çalışıyor, bizim fabrikalarımız batıyor. Peki, sen kimin devletisin arkadaş?! Sen kimin yöneticisisin?! Vallahi billahi ben Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticisiyim... Yok öyle. İlahî nizam ne diyor; Yüce Rabbim, Kuran-ı Kerim'i Hz. Peygamber'e Cebrail'le vermiş, iş bölümüm böyle diyor; kendisi veremez mi doğrudan doğruya; verir. Canımızı kimle alıyor; Azraille; kendisi bizzat alamaz mı; alır. Ama, diyor ki: Benim iş bölümüm böyle. Her birimize de iki tane melek tayin etmiş; birisi günahımızı kaydediyor, birisi sevabımızı kaydediyor. O zaman ilahî düzen, kayıtlı bir düzendir. Her kim ki, hem İslâmım diyor hem de kayıtdışı ekonomiyi savunuyor, Amentübillahi'yi reddediyor demektir "ve melaiketühü" diyor orada çünkü...

Kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almadıkça, konuştuğumuz her şey hikâyedir; çünkü, bilmeden konuşuyoruz.

Teşekkür ediyorum.

IMF PROGRAMININ TÜRKİYE VE AB İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Prof.Dr. S.Rıdvan KARLUK *

Sayın Başkan, teşekkür ediyorum. Bu toplantıyı düzenleyen Ankara Ticaret Odası'na ve Türk Ocakları Genel Merkezi'ne, ilerleyen bu saatlerde beni dinleme lütfunda bulunan siz kıymetli dinleyicilere huzurlarınızda teşekkür etmek isterim.

Öncelikle, en son konuşmacı olmam dolayısıyla bazı dezavantajlanm var, özellikle Osman Hoca'nın ardından söz almak büyük bir dezavantajdır. Bu dezavantajlı konumda bir de ilerleyen saatlerde sizleri de fazla sıkmak istemiyorum. Bana tanınan süre içerisinde ben bildirimi sizlere özet olarak vermeye çalışacağım; sorularınız olursa, ayrıntıları o zaman değinmek isterim.

Konuya girmeden önce, yanlış anlaşılan birkaç nokta var, onları sabah ki konuşmalar da dahil olmak üzere açıklığa kavuşturmak istiyorum. Öncelikle, IMF tanımlanırken dikkat ettim, bir konuşmacı dışında herkes, IMF'yi bir öcü olarak gösteriyor. Bu doğru değildir. Objektif olmak lâzım, gerçekçi olmak lâzım. Bilimsel olarak IMF'nin ne olduğunu bilmez isek havanda su döveriz, dolayısıyla gerçeğe ulaşamayız.

İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra üç tane uluslararası ekonomik örgüt kurulmuştur: Bunlardan iki tanesi, Uluslararası Para Fonu ile Dünya Bankası'dır. Bunlar belli bir sermayeyle faaliyet gösterirler. Bu kuruluşlara önemli ölçüde sermaye katkısında bulunan ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. Dolayısıyla, Amerika Birleşik Devletleri'nin, gerek IMF'de ve gerekse Dünya Bankası'nda önemli bir etkinliği vardır. Sayın Mutlu'nun söylemiş olduğu gibi Dick Morris'in ifadesi ile **"IMF'nin Türkiye'ye vermiş olduğu katkılara Amerika Birleşik Devletleri destek oldu, dolayısıyla Amerika ne derse Türkiye onu yapar"** sözü bir derece doğrudur. Dick Morris gibi kendini bilmez bazı sorumsuzlar, bu kuruluşları kullanarak, ülkelere aba altından sopa bile göstermeye kalkışmaktadırlar. IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlara aşın borçlanmalar (şu anda Türkiye

Prof.Dr.S. Rıdvan KARLUK; Anadolu Üniversitesi, İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi

IMF'ye en borçlu ülkedir) bu iki önemli finansal kuruluşta büyük kotası (sermayesi) olan ABD'nin etkinliği bahane edilerek, ülkelere açıkça baskı bile yapılmaktadır. ABD eski Başkanı Bili Clinton'un uzun yıllar danışmanlığını yapan Fox Televizyonu siyaset analisti Dick Morris Türkiye hakkında şöyle diyebilmektedir: "Türkiye Irak operasyonuna destek verecek. Çünkü Türkiye'nin sahibi IMF'dir. IMF parasını verip Türkiye'yi satın aldı. (Sabah, 2 Nisan 2002). Açıkçası Morris, "IMF'ye aşın borçlu olan Türkiye, üslerini ABD'ye açacaktır. Çünkü bu kadar çok parayı IMF Türkiye'ye ABD'nin isteği ile vermiştir. Şimdi sıra Türkiye'dedir" diyebilmektedir.

Kıymetli katılımcılar, size kısaca Dick Morris kimdir açıklamak istiyorum. Fox Televizyonu'nda siyaset analisti olarak görev apan Morris, aynı zamanda The Hill adlı siyasî dergide köşe yazılan yazıyor. ABD eski Başkanı Bili Clinton'ın danışmanı olan Morris, 1992 ve 1996 da Clinton'un seçimi kazanmasında önemli rol oynamıştır. Morris'in Clinton'la geçirdiği yıllan kaleme aldığı anı kitabı ABD'de yayınlanmıştır. Arkansas Valiliği döneminden beri yanında bulunduğu Clinton'ın yanı sıra Jesse Helm, Trent Lott, Kay Bailey Hutchisan gibi senatörlere, New York Valiliği görevinde bulunan Ed Kach, David Dinkins ve Bella Abzug'a da danışmanlık yapmıştır.

Kanaatimce ABD'de eğer 11 Eylül'de iki tane kule yıkılmamış olsaydı, IMF tarihinde görülmemiş bir şekilde Türkiye'ye 16 milyar dolarlık bir kredi verilmezdi. Bu paralan yerinde harcamazsak, bir ikinci kulenin yıkılmasını mı bekleyeceğiz? Amerika Birleşik Devletleri istediği için IMF Türkiye'ye 16 milyar dolara yakın bir kaynak tahsis etmiştir. Yani, hepsini vermemiştir ama, taahhüt altına girmiştir. Dolayısıyla Fon tarihinde IMF'nin en fazla katkıda bulunduğu ülke Türkiye olmuştur.

Şimdi, IMF'nin amacına bakacak olursak durum şudur: IMF bir öcü değil. IMF durup dururken, 183 üye ülkeye, gelin ben size para vereyim demiyor. IMF'ye giden sizsiniz. Ekonominizi doğru dürüst idare edin, IMF'ye muhtaç olmayın. IMF'nin bir tek amacı vardır: IMF, ödemeler dengesi açık veren ülkelerin bu dengesizliğini giderebilmek için kısa vadeli finansmanda bulunur. Finansman diyorum, çünkü IMF kredi vermez, parayı vermez. IMF'de her ülkenin belli bir kotası vardır, o kota Türkiye için 964 milyon SDR'dir -özel çekme hakkıdır- kabaca l milyar dolara tekabül eder. Yakın zamana kadar IMF'den bir ülke kendi kotasının en fazla 3 katına kadar imkan kullanma imkânına sahip idi. Bu şu demektir: IMF size belli bir

imkân tahsis eder, siz Türk Lirasıyla IMF'den dolar alırsınız, süresi bittiği zaman da Türk liranızı tekrar dolar ile geri alırsınız; sistem böyle çalışır.

Peki, IMF niye kurulmuştur? IMF'nin kurulmasının temel amacı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ödemeler bilançosu sıkıntısı içinde bulunan ülkelerin bu geçici açıklarını finanse ederek, bu ülkelerin dış ticaretini kısıtlayıcı 'Jnlemler almasına engel olmak. Dünya Bankası IMF'nin ikiz kardeşidir; Dünya Bankası üyeliği için IMF üyeliği şarttır. Dünya Bankası'na veya yan kuruluşlarına üye olmanız için, öncelikle IMF'e üye olmanız gerekir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan bir üçüncü kuruluş da, bunları destekleyici nitelikteki, eski ismiyle Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasfdır. 1995'ten sonraki ismiyle Dünya Ticaret Örgütü'dür. Dünya ekonomisini gerçekten bu üç uluslararası ekonomik kuruluş yönetir, bu doğrudur. Dolayısıyla, bu kuruluşlardan para almaya kalktığınız zaman -özellikle IMF ve Dünya Bankası için söylüyorum- tabiî ki bu kuruluşların ileri sürmüş olduğu şartlan da yerine getireceksiniz.

IMF'nin şartlarını yerine getirirken, IMF'yle bir destekleme düzenlemesi yapmanız gerekir. Ben özellikle sabahtan bu yana takip ediyorum, konuşmacıların bir kısmı "stand-by anlaşması" diyor, bir kısmı "stand-by düzenlemesi" diyor. Şimdi sokaktaki vatandaşa stand-by dediğiniz zaman, onlar"stand-up" denildi diye ayağa kalkarlar. Stand-bay Türkçe'de "destekleme" demektir. Çok güzel bir Türkçe terim, **destekleme** kelimesi varken stand-by denilmesini ben anlamış değilim; bu bir.

İkincisi, "anlaşma" deniyor. Anlaşma da yanlıştır. Çünkü anlaşma, "aggrement" karşılığıdır. İngilizce'de stand-by aggrement denilmez. Stand-by anlaşması doğru değildir. Doğrusu destekleme düzenlemesidir. Anlaşma dediğiniz zaman, taraflar karşılıklı olarak bir irade beyanında bulunurlar, bir hukukî yaptırımı vardır. Siz IMF ile destekleme düzenlemesi yaptığınız zaman, tek taraflı olarak bu destekleme düzenlemesinden vazgeçebilirsiniz. Türkiye IMF ile bundan önce yapmış olduğu destekleme düzenlemelerinin önemli bir kısmını tamamlamamıştır. Düzenlemede ondan vazgeçme imkânınız doğar bir anlaşma veya antlaşma olmadığı için. Antlaşma olabilmesi için, hukukî olarak tarafları bağlayıcı bir durum yaratılması gerekir, ülkelerin parlamentolarından geçmesi gerekir. Dolayısıyla böyle bir durum olmadığı için, buna "stand-by anlaşması" demek, yanlıştır. Anlaşma, bir kere kesinlikle doğru bir kavram değildir. Türkçe çok güzel bir ifade dururken, niye stand-by diye İngilizce bir kelime kullanılıyor, onu da anlamış değilim.

IMF'ye başvurduğunuz zaman, bir destekleme düzenlemesi yapılır. Sabahki oturumda Orhan Morgil ifade etti; IMF'ye kimler gider? IMF'ye genellikle fakir ülkeler gider, ödemeler dengesi sıkıntısı içinde bulunan, gelişme yolunda olan ülkeler gider, Türkiye gibi ülkeler gider. Çünkü, bir döviz sıkıntısı içindedirler. Gittiğiniz zaman IMF der ki; "seninle bir düzenleme yapacağım." Bu düzenlemede IMF'nin ileri sürmüş olduğu şartların bir tek amacı vardır; O da, size vermiş olduğu kredilerin vakti geldiğinde geri alınabilmesi için ekonominizi düzeltmenizdir. Ekonominizi düzeltmek için de IMF'nin acı reçetesini yerine getirmeniz gerekir. Bu, IMF istediği için değil -birazdan anlatacağım- kendimiz içindir. Aynı şey Avrupa Birliği için de söz konusu. Eğer ekonominizde bir bozukluk varsa, dengesizlik varsa, ödemeler bilançonuz açık veriyorsa, ekonominiz hastaysa, bu hastalığı giderebilmek için IMF de tavsiyede bulunuyor; bunları bunları yap diyor. Bunları yapmazsan iyi olmazsın diyorsa, bunu yapmak zorundasınız. Siz IMF'ye gitmeden de bunları yapabilirsiniz; size hiç kimse, IMF'ye gidin demiyor ki. IMF demiyor ki, ben sana 16 milyar dolar vereceğim, aman Türkiye gelsin. Onu isteyen sizsiniz. İstiyorsanız, o zaman IMF'nin dediklerini de yerine getireceksiniz. Ben IMF'ye gitmek istemiyorum derseniz, gitmeyin, kimse sizi zorlamıyor ki. Mesela, Sayın Erbakan muhalefet döneminde "biz iktidara gelince, bizde para çok, biz IMF'ye para veririz" diyordu. Sayın Erbakan "biz iktidara geldiğimizde, Avrupa Birliği'yle ilgili tüm anlaşmaları yırtıp atacağız" diyordu. Ama, iktidara geldiğinde hiçbirini yapmadı; gerçekçi olmak gerekir. Türkiye, 15 Nisan 2002 tarihinde IMF İcra Direktörleri Kurulu'nda onaylanan son Ek Niyet Mektubu'nda IMF kaynaklannın doğru alanlarda kullanıldığına ilişkin çalışmaları yoğunlaştırma sözü vererek, kaynaklan nasıl kullandığını açıklamıştır.

Bu çerçevede, oluşturulacak bir iç denetim mekanizması ile 2002 yılı sonu itibariyle, IMF paralannm kullanıldığı alanlar konusunda denetim yapılacak. Bu denetim sonucu hazırlanan rapor da en geç 15 Mayıs 2003 tarihine kadar tamamlanacaktır. Niyet Mektubu'nda IMF kaynaklan için yapılacak bu iç denetim yeni "yapısal kriter" olarak tanımlanmıştır. Ek Niyet Mektubu'na göre yeni taahhütlere girmişiz. Öncelikle, yüzde 3 büyüme ile yüzde 35 enflasyon eşdeğer önemdedir. Bölge Müdürlükleri'nin kapatılmasına yönelik olarak ilgili bütçe ödenekleri bütçede bloke edilmiştir. Kapatma işlemleri Haziran sonuna kadar yapılacaktır. Emekli Sandığı'nda içeriği aynı, ancak daha ucuz ilaç alımı programı Nisan sonuna kadar uygulamaya konulacaktır. Kamu Borç Yönetimi Yasası kapsamında, risk yönetimini değerlendirmesini yapacak, iç ve dış borç portföylerinin

daha iyi işbirliğiyle yürütülmesini sağlayacak bir birimin operasyonlarına ilişkin ayrıntılı bilgi Haziran ayında yayımlanacaktır.

Döviz piyasasının geliştirilmesini teşvik etmek amacıyla, vadeli sözleşmeler üzerinden alınan damga pulu vergileri kaldırılacaktır. Bankalararası döviz işlemlerinin vergilendirilmesi Mayıs ayı sonuna kadar sona erdirilecek, Mayıs sonuna kadar bankalararası piyasadaki ayrışmayı azaltmak amacıyla Takasbank aracılığıyla gerçekleştirilen işlemlerden sağlanan faiz gelirleri stopaj vergisine tabi tutulacaktır. BBDK yeniden sermayelendirme konusunda, kamu desteğinin şartlarını belirlemek amacıyla hisselerin rehnedilmesini, rehnedilen hisselerin geri alınması ve katkı sermayenin aııa sermayeye çevrilme şartlarına ilişkin olarak, TMSF ve bankaların çoğunluk hisselerine sahip ortaklar arasında imzalanacak yeni sözleşmeler hazırlanacaktır. İstanbul Yaklaşımı ile ağır şekilde borçlu olan şirketlerin borçlarının yemden yapılandırılmasına yardımcı olunacaktır.

Mevduat üzerinden alınan Stopaj Vergisi oranlan arasındaki farklar azaltılacaktır. Tüm bu taahhütleri Türkiye IMF'ye son Niyet Mektubu ile yerine getirme sözü vermiştir. Eğer bu sözlerden bir sapma olursa kıymetli konuklar, o zaman IMF'ye verilen sözler tutulmamış olur ve IMF Türkiye'ye vermiş olduğu desteği çeker.

Şimdi, Avrupa Birliği ile IMF ilişkilerine bakacak olursak -tabiî, bana tanınan süre içinde bunları ayrıntılı bir şekilde ele almak mümkün değil- çok büyük bir benzerlik olduğunu görürüz. IMF'ye gittiğiniz zaman, IMF diyor ki destekleme düzenlemesi çerçevesi içinde; özelleştirmeyi yap, eğer KiT'ler zarar ediyorsa KiT'leri kapat, istihdam fazlası varsa KiT'lerden işçi çıkar, piyasa ekonomisi kurallarına uy, ekonomide gerekli yapısal düzenlemeleri yap. Bunları yapmazsan, neticede ekonomini dilzgün bir şekle getiremezsin, getiremediğin için benden aldığın paralan veremezsin. Krediler geri dönmediği zaman, bu sefer IMF'nin kendisi zor durumda kalır.

Aynı şey Avrupa Birliği için de söz konusu. Avrupa Birliği'nin Haziran 1993 Kopenhag Zirvesi'nde kabul etmiş olduğu Kopenhag Kriterleri vardır. Bunlann şu anda Türkiye'de en çok tartışılanı siyasî kriterlerdir. Ama, bunun önemli olanı ekonomik kriterlerdir. Kopenhag siyasî ve ekonomik kriterlerini yerine getirmeyen hiçbir aday ülke Avrupa Birliği'ne giremez. Bizde son günlerde daha çok tartışılan siyasî kriterler olduğu için, ekonomik kriterler üzerinde pek durulmuyor. Yalnız, burada yapılmış olan bir hata var. Kopenhag Ekonomik Kriterlerini parasal birliğe

girmek için gerekli olan Maastricht Kriterleri'yle karıştırmamak lazım. Kopenhag Ekonomik Kriterleri ile Maastricht Kriterleri birbirine karıştırılıyor. Kopenhag'da 1993 yılında belirlenmiş olan ekonomik kriterler, 1991 yılında Sovyetler Birliği çöktükten sonra Sovyet ve Doğu Avrupa ekonomilerinin liberal piyasa ekonomisine geçebilmeleri için Avrupa Birliği'nin özellikle Merkezî ve Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomileri için getirmiş olduğu kriterlerdir. Bu kriterlere uymanız gerekir. Tabiî bunun siyasî boyutu da var. Ekonomik kriterler önemli olduğu için, özellikle onun üzerinde durmak istiyorum.

IMF diyor ki; sen benden kredi istiyorsan, bu krediyi ben sana veririm ama karşılığında benim istediğim düzenlemeleri yerine getireceksin. Getirmeyecek olursan benim kapımı çalma. Eğer programdan bir sapta meydana gelecek olursa IMF, malî imkânın bir kısmını da kullandırmayabilir. Aynı şeyi Avrupa Birliği'de aday ülkelere söylüyor Türkiye de dahil olmak üzere, diyor ki; Kopenhag'da belirlemiş olduğum kriterler bunlardır, bu kriterlere uyuyorsan gel, ben seni Avrupa Birliği'ne alırım, kriterlere uymuyorsan da benim kapımı çalma. Sizi hiç kimse Avrupa Birliği'ne girmek için zorlamıyor. Avrupa Birliği'de sizi davet etmiş değil. Avrupa Birliği açısından bakacak olursanız, bir kere onlar kesinlikle Türkiye'yi istemiyorlar. Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu araştırmalarda, mevcut olan 13 aday ülkeden en az tercih edilen ülke Türkiye'dir. Yani, Türkiye'nin AB'ne girmesini istemiyorlar. Haklı da olabilirler kendileri açısından. Girmek isteyen biziz. O zaman da diyor ki; diğer 13 ülkeyle birlikte benim kriterlerim bellidir -ekonomik kriterler için söylüyorum, siyasî kriterlerde bizim haklı olduğumuz yerler var- serbest işleyen bir piyasa ekonomisine sahip olacaksın. Avrupa Birliği'nin rekabet kurallarını yerine getireceksin, piyasa güçleri normal şartlar altında işleyebilecek, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına bağlı olacaksın, üyelik yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesine sahip olacaksın, ayrıca rekabet edebilecek ekonomik yapıda bir ülke olacaksın; Bu ekonomik kriterleri yerine getirecek olursan, ben seni Avrupa Birliği'ne alırım. Dolayısıyla, bir yerde IMF ile Avrupa Birliği'nin Türkiye'den istedikleri arasında bir örtüşme oluyor. IMF benim taleplerim belli diyor; Avrupa Birliği'ne girmek için başvuruda bulunduğunuz zaman da benim şartlanmı yerine getirdiğiniz zaman ben sizi Avrupa Birliği'ne alırım diyor. Burada önemli bir noktayı açıklamak istiyorum. Maasrischt'te belirtilmiş olan kriterler, ekonomik ve parasal birlik içindir, Kopenhag Kriterleri'yle ilgisi yoktur. Maasrticht'te belirtilmiş olan kriterler, ileride Avrupa Birliği'ne tam üye olduğunuz zaman, Avrupa Birliği'nin ekonomik ve parasal birliğine

girebilmeniz için belirlenmiş olan kantitatif kriterlerdir, onlar Türkiye için istenmiyor şu aşamada.

Türkiye Avrupa Birliği'ne 1987 yılında tam üyelik başvurusunda bulunduktan sonra -ki, bizim ilişkilerimiz 1959 yılında ortak üyelikle başlamıştır- ilişkiler hızla gelişti. Türkiye 1999 yılında Helsinki'de aday ülke ilan ettikten sonra Türkiye'nin önüne bir yol haritası kondu. Buna "Katılım Ortaklığı Belgesi" diyoruz. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde, tıpkı IMF'deki gibi Türkiye'ye diyorlar ki; şunları şunları belirli tarihlerde yerine getireceksiniz. Katılım Ortaklığı Belgesi Avrupa Birliği'ne başvuruda bulunan 13 ülkeden biri olan Türkiye için yapılmış olan bir yol haritasıdır; yani, Avrupa Birliği; şu yoldan gidecek olursan, şunları da yerine getirecek olursan belirli tarihlerde, ben seni içime alırım diyor. İkili bir ayırım yapmış: Bir, kısa vadeli öncelikler; iki, uzun vadeli öncelikler. Kısa vadeli önceliklerde, bir yıl içinde yerine getirmemiz gereken taahhütleri ortaya koymuş. Orta vadeli önceliklerde, bir yıldan üç yıla kadar olan süre içinde yerine getirmemiz gereken öncelikler var. AB, bu sizin yol haritanız diyor. Bunlara uyarsınız veya uymazsınız; ama AB'ye eğer girmek istiyorsanız bunlara uymak zorundasınız.

Katılım Ortaklığı Belgesi'nde kısa vadeli önceliklerin kapsamı şudur: Öncelikle kamu harcamaları denetim altına alınacak. IMF de onu istiyor; ekonomini düzeltmek için kamu harcamalarını da disipline edeceksin diyor. Aynı şeyi Avrupa Birliği'de istiyor. Ekonomini düzeltebilmek için kamu harcamalarını denetim altına alacaksın..

İki: Saydamlığın ve izlenmenin güvenceye alınması amacına yönelik olarak malî sektör reformunu yapacaksınız diyor. Aynı şeyi IMF'de diyor. Niyet mektubunda hükümet bunu taahhüt ediyor. IMF'nin istemiş olduklarını Avrupa Birliği'de istiyor bizden.

Üç:Yıllık malî durumu içeren bir katılım öncesi malî izleme yönetimi hazırlanmasını şart koşuyor Türkiye'ye. Türkiye en son vermiş olduğu ek niyet mektubunda da IMF'ye böyle bir programı gerçekleştireceği konusunda taahhütte bulunmuştur.

Dört: Tarım reformlarını sürdür diyor; Türkiye'de sürdürmeye gayret ediyor.

Beş: "Sosyal unsur dikkate alınarak devlet işletmelerinin özelleştirilmesini gerçekleştireceksin" diyor. IMF de istiyor bunu Türkiye'den. Yani istenenler, üç aşağı beş yukarı aynı şeyler.

Altı: "Orta vadede de, yani üç yıl içinde, özelleştirme sürecini tamamla" diyor. Avrupa'da özelleştirmeye başlayıp da, onüç ondört yıl içinde bitirmeyen bir tek Avrupa ülkesi varsa, o da Türkiye'dir.

Yedi: "Emeklilik ve sosyal güvenlik sistemlerindeki aksaklıkları gider" diyor. Sabahki konuşmada bu dile getirildi.

Sekiz: "Genç kuşağa ve dezavantajlı bölgelere özel önem verilerek genel eğitim ve sağlık düzeyinin yükseltilmesini sağla" diyor. Yani, "bölgelerarası gelişme farkını ortadan kaldır" diyor. Türkiye bunları yerine getirecek.

Kıymetli konuklar, Avrupa Birliği, Kopenhag Kriterleri kapsamında tıpkı IMF'nin yaptığı gibi belli süreler içinde Türkiye'nin yapması gerekenleri Katılım Ortaklığı Belgesi adı altında 4 Aralık 2000 tarihinde açıklamıştır. Bu Belge, tek taraflı bir belgedir. Katılım Ortaklığı, aday devletlerin üyelik hazırlıklarına yardımda kullanılacak bir dizi politika önerisinin temelini oluşturur. Ekonomik yönden işleyen bir pazar ekonomisinin varlığı, ayrıca AB içindeki rekabet baskısı ve pazar güçleri ile baş edebilme yeteneği ile Ekonomik ve Parasal Birliğin amaçlarına bağlılık dahil, üyelik yükümlülüklerini üstlenmesi yeteneğini ön plâna çıkarır. Belge'de kısa vadede - 31 Aralık 2001 tarihine kadar- yapılması gerekenler şöyle belirlenmiştir: kamu harcamalarının denetim altına alınmasına ilişkin olarak IMF ve Dünya Bankası ile üzerinde anlaşılan şimdiki enflasyonla mücadele ve yapısal reform programının uygulanmasının sağlanması, saydamlığın ve izlemenin güvenceye alınması amacına yönelik olaka malî sektör reformunun uygulanmasına süratle başlanması ve AB usulleri ve Katılım Öncesi Ekonomik Programın sunulması ile uyumlu olmak üzere yıllık malî durum bildirimini içeren bir katılım öncesi malî izleme yöntemi hazırlanması. Katılım Öncesi Ekonomik Program Türkiye'nin kapsamlı bir program yoluyla AB'ne katılıma hazırlanmasını hedeflemektedir. Ayrıca; tarımsal reformların sürdürülmesi ile sosyal unsur dikkate alınarak devlet işletmelerinin özelleştirilmesine devam edilmesi de Türkiye'den istenmiştir. Orta vadeli önceliklerde 31 Aralık 2003 son tarihtir. Türkiye'nin yerine getirmeyi taahhüt ettiği hedefler şunlardır:

Özelleştirme ile tarım ve malî sektör reformlarının tamamlanması ve emeklilik ve sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğinin güvenceye alınması ve genç kuşağa ve dezevantajlı bölgelere özel önem verilerek yerel eğitim ve sağlık düzeyinin yükseltilmesinin sağlanması. Tıpkı, IMF'ye verilen 15 Nisan 2002 tarihli Niyet mektubundaki taahhütler gibi bu defa AB, Türkiye'den önümüzdeki yıllarda yapması gerekenleri belirlemiş ve bunu bir belge haline getirmiştir.

Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesi içinde hazırlanan Ulusal Program'da Türkiye taahhütlerinin önemli bir kısmını yerine getirmiştir. Türkiye, KOB, İlerleme Raporu 8. Beş Yıllık Kalkınma Plânı ve kendi ihtiyaçları doğrultusunda oluşturduğu üyeliğe yönelik öncelikleri yerine getirmek için atacağı somut adımlan Ulusal Program çerçevesinde ortaya koymuştur. Türk Hükümeti hedeflenen siyasî, idarî ve adlî reformların gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalarını 2001 yılında hızlandıracağını AB'ne taahhüt etmiştir. Bu bağlamda özgürlükçü, katılımcı, güvenceli devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan, Anayasa ve yasa hükümlerini Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri ve AB standartlarına dayandırılarak geliştirileceği, özellikle belirtilmiştir. Bu çerçevede demokrasi, insan haklan ve hukukun üstünlüğü alanlannda iyileştirmeye yönelik çalışmaların ilgili AB müktesebatı hükümleri dikkate alınarak izleneceği de ifade edilmiştir.

İfade özgürlüğüne ilişkin Anayasa ve ilgili hükümlerin AB müktesebatı ve AB üyesi ülke uygulamalan uyannca geliştirileceği ve bu doğrultuda yapılacak çalışmalarda Avrupa İnsan Haklan Sözleşmesi'nin lO.maddesinin ve bu maddede yer verilen toprak bütünlüğü güvenliğinin korunmasına ilişkin kriterler ile laik ve demokratik Cumhuriyet ilkelerinin, üniter devlet yapısının ve millî birliği koruma kriterlerinin dikkate alınacağı açıklanmıştır.

Türk hükümeti öncelikle kısa vadede:

Anayasanın temel hak ve özgürlüklere ilişkin bölümlerinin (düşünceyi açıklama, yayma, bilim ve sanat ile basın özgürlükleri ile ilgili hükümler)

- Belirli değerlere zarar vermeksizin Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin (Terörle Mücadele Yasası'mn 7.ve S.maddelerini),

Radyo Televizyon Üst Kurulu Yasasfnın (basın yoluyla işlenen suçların kapsamı ile bu bağlamda basın yasasında yer verilen cezalar) gözden geçirileceğim açıklamıştır.

Orta vadede ise:

- Siyasî Partiler Yasası'nın değiştirilmesini,
- Polis Vazife ve Selahiyet Yasası ve Tüzüğü ile Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri ve Yönetmeliği, Sahil Güvenlik Komutanlığı Yasası ve Tüzüğü'nün gözden geçirilmesini,
- Yeni Türk Ceza Yasası'nın çıkarılmasını,
- Avrupa İnsan Haklan Mahkemesi kararlan uyannca ödenen tazminatlann kusurlu kamu görevlilerinden tahsili çalışmalarını hedeflenmiştir.

Türkiye, acaba kısa vadeli taahhütlerin ne kadannı yerine getirebilmiştir? Türkiye'nin 19 Mart 2002 tarihine kadar yerine getirdiği 17 taahhüt şunlardır:

Düşünce ve ifade özgürlüğü

- Anayasa'nın ilgili hükümleri,
- TCK'nın 159 ve 312.maddeleri,

Terörle Mücadele Yasası'nın 7. ve S.nci maddeleri,

Örgütsel Özgürlükler

Sivil toplum örgütleri ile ekonomik ve sosyal demokrasinin uzantısı niteliğindeki kurumsal yapılanmanın Anayasal güvenceye kavuşturulması

- Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Kuruluşu, Çalışma Esaslan ve Yöntemleri Hakkında Yasa,

Dernek ve Vakıflarla ilgili Medeni Yasa Değişikliği,

İşkenceyle mücadele

İşkenceyle mücadele önlemlerinin güçlendirilmesi (Anayasa),

İnsan haklan konusunda eğitim

- Polis Yüksek Öğretim Yasası,

Yargının işlevselliği

- Adil yargılanma hakkının güçlenmesi için Anayasal değişiklik,
- DGM'lerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasa,

Savunmanın yargının temel unsarlanndan biri olduğunun Anayasa hükmü olduğunun tescili,

- Avukatlık Yasası,

Düşünce din ve vicdan özgürlükleri

- Tüm bireylerin herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm insan haklan ve temel özgürlüklerinden tam olarak faydalandırılması (Anayasa),
- Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip oldukları ilkesine Anayasa'da yer verilmesi,
- Yeni Türk Medeni Yasası,

182 sayılı ILO (En Kötü Biçimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Sözleşmesinin) onaylanması

Cezaevlerindeki tutukluluk şartlan

Terörle Mücadele Yasası değişiklik tasarısının yasalaştırılması ve terörle bağlantılı suçlardan hükümlü bulunanların açık görüş yapma ve iş yurdu çalışmalarına katılmalarına ilişkin hususların gözden geçirilmesi.

TBMM 26 Mart 2002 tarihinde kabul ettiği 8 yasada değişiklik yapan ikinci tur uyum yasa paketi ile AB'ne Kopenhag Siyasî Kriterleri kapsamındaki taahhütlerin önemli bir kısımını daha yerine getirmiştir. Yerine getirilen taahhütler şöyledir:

Basın yasası: Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyet'in temel ilkeleri, millî güvenlik, Atatürkü koruma yasası ve devrim yasaları aleyhine işlenmiş suçlardan dolayı mevkutenin basımında kullanılan alet ve makinalarm müsaadesine karar verebilecektir.

Ceza indirim: Suç teşkil eden yazının yayınlandığı mevkutenin kapatılma süresinin üst sının 30 günden 15 güne indirilecek, kapatılma karanna uyulması veya başka bir isim altında yayma devam edilmesi durumunda da 3 aya kadar olan hapis cezasının üst sının 3 aya indirilirken para cezası da kaldırılacaktır.

Kapatma yerine para: Siyasî partiler kapatılmak yerine devlet yardımından kısmen veya tamamen mahrum bırakılacak, yardımın ödenmiş olması durumunda bu miktar hazineye iade edilecekitr.

Türkçe zorunluluğu: Kapatılmış parti veya sendika ile yasak bir örgüt adı altında veya amblemi ile dernek kurulmasına izin verilmeyecek, dernekler Türkçe kullanmak zorunda olacaklar.

Gösteri hakkı: Toplantı ve gösterilerin izin almaksızın yapılmasına imkân tanınırken, bunlan düzenleyecek kurullarda görev alacak kişilerde aranan 21 yaş sının 18'e indirilmiştir.

Öğrencilere özgürlük: Yüksek öğrenim öğrencilerine ancak eğitim, faaliyet ve ihtiyaçlan ile sınırlı dernek kurma hakkı verilecektir.

OHAL'de gösteri: OHAL Valisi'nin toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklama yetkisi olmayacaktır.
Kaymakamlığa vekalet: Kaymakamlara sadece mülkî idare amirliği hizmetleri sınıfından olanlar vekalet edecek, jandarma subaylarının vekalet yolu kapatılacaktır.
Bölücü derneğe yasak: 18 yaşını doldurmuş, fiili ehliyetine sahip herkes izin almadan dernek kurma hakkına sahip olacak, 312 den ceza alanlar 5 yıl süreyle dernek kurucusu olamayacaklardır.
İzin ve engelleme: Toplantı ve gösteri düzenlemek için o il sının içinde yaşama zorunluluğu aranmayacaktır.

Mevcut yasalarda kaldırılan hükümler ise şunlardır:

Basın Yasası'nın yasaklanmış bir dille yayın yapılması halinde sorumlu müdürler ile yayınlatanlar hakkındaki cezaların para cezasına çevrilmeyip ilgililerin gözaltında tutulmasına ilişkin hükmü.
DGM'de sanık-avukat görüşmesindeki sınırlama.

- Derneklerin uluslararası faaliyet yasağı.
- Dernek, vakıf, sendika, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının amaçlan dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemelerine ilişkin yasak.

Kısa vadeli taahhütler arasında yer alan "ana dilde yayın ve öğrenim hakkı" ile orta vadedeki idam cezasının kaldınlmasıyla ilgili tartışmalar devam etmektedir. AB, idam cezasının kaldırılması, ana dilde öğrenim ve yayın, OHAL'in kaldınlması konulannı müzakerelere başlayabilmek için siyasî kriterler kapsamında "olmazsa olmaz" konular olarak görmektedir.

Türkiye, IMF'ye vermiş olduğu taahhütler çerçevesinde, hızla büyüyen iç borç yükünün azaltılmasını hedef almıştır. Bunun için gerekli olan düzenlemeleri bundan sonra da yapmaya devam edecektir.. Eğer iç borçlarda söz konusu olan döndürülebilirlikte herhangi bir sıkıntı ortaya çıkacak olursa, Türkiye konsolidasyona gitmek durumuyla karşı karşıya kalır ki, o da Türkiye açısından hoş olmaz. Yapısal reformlarda, enflasyonla mücadelede, yeniden yapılanmada, Türkiye, özellikle sosyal güvenlik, bankacılık ve tanm alanları dışında olanlannda önemli ölçüde taahhütlerini yerine getirmiştir.

Avrupa Birliği'ne üye olabilmek için gerekli reformları, tam üyelik sonrasında -Türkiye için ulusal programda da var aynı taahhüt- ekonomik ve parasal birliğe katılmaya yönelik olarak oluşturulacak olan ekonomik politikaları, yapısal reformları ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesini de içeren bir Katılım Öncesi Ekonomik Programı Türkiye, yürürlüğe koymak zorundadır. Üç aşağı beş yukarı, IMF'ye vermiş olduğu taahhütler çerçevesi içinde de yaptıkları bunlardır.

Kıymetli dinleyiciler, Türkiye zaten 14 Nisan 2001 tarihinde yürürlüğe konduğu Güçlü Ekonomiye Geçiş Programında da, AB'ne ve IMF'ye vermiş olduğu taahhütleri yerine getireceğini açıklamış idi. Program da Türkiye, üç aşamalı bir strateji izlemeyi kabul ederek bunu açıklamıştır. Buna göre Türkiye, bankacılık sektörüne ilişkin tedbirler almak, faiz ve döviz kurunda istikrar sağlanamak ve makroekonomik istikran sağlayarak istikrarlı bir büyüme ortamına ulaşılmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda alınacak önlemler, IMF ve AB'ne yönelik tahhütler ile örtüşmektedir. Şöyle ki;

Dalgalı kur sistemine geçilecektir,
Yapısal reformlar yapılacaktır,
Enflasyon tek haneli rakamlara çekilecektir,
Tarımda doğrudan gelir desteği sistemi güçlendirilecektir,
Destekleme fiyatları hedeflenen enflasyonu aşmayacaktır,
Maaşlar hedeflenen enflasyonu geçmeyecektir,
Gider artışına yol açacak yeni teşkilatlar açılmayacak, yeni kadro ihdas edilmeyecektir,
Kamu bankaları yeniden yapılandırılacak, kârlılık esasına göre çalışmaları sağlanacaktır,
Merkez Bankası, para talebinin üzerinde para yaratmayacak, net varlıkların belirlenen değerler üzerinde genişlemesinin önüne geçilecektir.

Türkiye tüm bu taahhütlerini yerine getirdiği zaman, zaten IMF'ye vermiş olduğu sözlerin tamamına uymuş ve AB'nin ekonomik kriterlerini de büyük ölçüde yerine getirmiş olacaktır. Bütün bu istenenler, aslında Türk insanının refahı ve Türk ekonomisinin düzlüğe çıkması içindir. Yani, ekonomik refah artsa, ekonomik büyüme sağlansa, Türkiye daha çok ihracat yapsa, ödemeler bilançosunda sıkıntıyla karşılaşmasa, refah seviyesi

yükselse, kişi başına düşen gelir seviyesi artsa, sosyal adalet gerçekleşse, gelir dağılımı düzelse, bütün bunlar Türk insanı için kötü şeyler midir!

Bunlann olmasını istiyor IMF ve AB. Bunlan, IMF ve Avrupa Birliği istedi diye değil, kendi refahımız, kendi insanımızın mutluluğu için bizim kendiliğimizden yapmamız gerekir. Ama, şimdi zorla yapma durumuyla karşı karşıyayız.

Teşekkür ederim.

SORU VE CEVAPLAR

- Prof. Dr. Yahya Sezai TEZEL

Bana Serap Fırat Hanımefendi bir soruda, sayısal örneklerle sergilenen analizden birkaç örnek daha vermemi istiyor. Ben bu soru vesileyle, bu 5 dakikalık hakkımı başka bir şekilde kullanmak istiyorum.

Ben deminden beri, burada bugün ne yapmakta olduğumuzu düşünüyorum; Ankara Ticaret Odası Türkiye'nin önemli kuruluşlarından biri. Ankara Ticaret Odası Başkanı'mn, Yönetim Kurulu'nun, bizlerin burada ne yapmak istediğimizi, ne yapmakta olduğumuzu, iyi mi yaptığımızı kötü mü yaptığımızı düşünmeye çalışıyorum. Ben buradan kafam karışmış olarak ayrılacağım. Yani ben, Türk siyasetinde daha kaliteli bir siyasî kültürü nasıl üretebiliriz meselesini, gece gündüz, hatta rüyamda dahi yaşıyorum. Çünkü, insan olarak lâyık olmadığım, ama, Türk doğduğum için ve Türkiye'de öleceğim için içinde yaşamaya mahkûm olduğum fevkalâde kalitesiz bir siyasî sistemin içinde yaşadığımı hissettiğim için, izzetinefsim bu siyasî sistemden rencide oluyor. Demokrasiye inandığım için de, bizi birilerinin kurtarmasını istemiyorum; çünkü, birileri kurtarmaya kalktıkça, daha da beter batağa battık.

Şimdi galiba, bizim siyasetle ilgili yaklaşımımızda esasta bir yanlışımız var ve Ankara Ticaret Odası'da, bizler de bugün bu yanlışı tekrarladık kanaatine vardım. Bunu değerli Başkanımıza ve sizlere arz etmek için birkaç dakikamı kullanacağım.

Eğer Türkiye siyasî sistemi, bizi batağa batıran siyaseti üretmişse, burada hepimizin içimizde teker teker taşıdığımız bir siyasî kültür zaafı yatmaktadır. Bizim teker teker hepimizin yaptığımız bir yanlış var. Çünkü, bu adamlar, "verdimse verdim, ne oldu" diyen ya da işte "buğdayın fiyatını artırdım, ekmeğin fiyatını artırmadım" diyen insanları gökten zembille Tanrı bizim kafamıza zorla göndermiyor. Bunlar, üretim, siyasî kültür, bizim teker teker taşıdığımız ve çocuklarımıza aktarmakta olduğumuz bir kültürün hataları olduğu için, bugün benim izzetinefsimi rencide eden bir siyasî akvaryum içinde yaşıyoruz.

Bu siyasî kültürün bir temel zaafını ilk başlangıçta arz etmeye çalıştım. Gerçeklikle ilişki kurmayı biz beceremiyoruz. Bilgi üretmek, analiz yapmak ve tartışmak konusunda da bir temel zaafımız var. Benim çok sevdiğim bir beyin cerrahı hekim arkadaşım var, burada şimdi ne kadar şanslı olduğunu düşünüyorum; çünkü, yaptığı işi yaparken, günlük dilde sürdürülen genel kültür içinde bir şeyleri yapıyormuş gibi konuşmak zorunda değil. Ben bir iktisatçıyım, tarihçiyim ve sosyal bilimciyim, ben, başımıza gelen olayların bilgisini, edinilmiş bir meslekî beceriyle yurttaşlarıma arz etmekle görevliyim. Bunu yapma imkânını bana veren bir platform içinde bulunamadım. Bunu belki başka türlü yapmak lâzım; yani, masal anlattık tekrar gibi geldi, ben de size masal anlatılmasına katıldım. Bu masalcı kültürü aşmamız için, belki meseleleri ele alıp düşünme tarzımızın modalitesini değiştirmemiz lâzım. Belki Ankara Ticaret Odası, ilgilenen üyelerine, oniki ay boyunca sürecek, yirmi otuz hafta her cumartesi günü öğleden sonra şu saatten şu saate kadar birileri gelecek, bunlar konuşulacak, enine boyuna konuşmak lâzım. Bakın, 4 işlemle, bölme, çarpma, toplama ve çıkartmayla, bir topun trajektörisini hesaplayamazsınız, bunu yapmak için calculus bilmeniz gerekir. Her konu, 15'er dakikalık kısa masal sunuşlanyla irdelenebilecek bir konu olmayabilir. Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadî durumu doğru anlayıp, yaptığımız hataları yapmamayı öğrenebilmemiz, konuşabilmemiz için, belki bizim gerekiyorsa calculus bendesi öğrenmemiz gerekir ve ancak ilgilenen, emek veren, öğrenenlerin daha fazla konuşabileceği bir değişik bilgisel siyasî kültürü sıfırdan başlatmamız gerekiyor. Ben kendimi de yaşlılar kuşağına katıyorum; galiba burada bir kuşak meselesi de var. Ben biliyorum ki, yaşı 20-25-30 arasında olanların, mesela "Türkiye ekonomisinde neler oldu"yu konuşmak istedikleri modalite, bugün bizim burada sergilediğimiz modalite değil. Belki biz, belki işte en büyük masalcımız Süleyman Demire! -aşağı yukarı aynı kuşağın insanlarıyız- bir başka masalcı Bülent Ecevit, belki biz ve onlar, masalcı bir kültürün insanlarıyız.

Ben, Türkiye'nin dünyayla etkileşimi konusunu hiç konuşabildiğimizi hissetmedim. Sabahki oturumda ve şimdiki oturumda öyle şeyler söylendi ki, hepimiz iyi niyetle geliyoruz, iyi niyette hiçbir kusurumuz yok, hepimiz iyi niyetliyiz, hepimiz zekiyiz, hepimiz kendi sahasında kendisini kanıtlamış insanlarız; ama, kamusal ölçekte ortaya koyduğumuz müzakerede, nasıl bir toplum istiyoruz, Türkler ne istiyor, bu konuda galiba Türkler ne istediklerini hiç bilmiyorlar, kafaları olağanüstü karışık; piyasa ekonomi mi istiyorlar, piyasa ekonomisi istemiyorlar mı, açık ekonomi mi istiyorlar, açık ekonomi istemiyorlar mı, Türkler, her insana "yat kalk" talimatıyla, "şu filmi seyret, bu filmi seyretme; Amerikan

filmini seyredersen, damarına Amerikan emperyalizminin kültürü girer" diye otoriter, totaliter bir rejim mi istiyorlar, yoksa her insan iyiyle kötüyü seçme ehliyetiyle Tanrı tarafından donatılmıştır, dolayısıyla bırakalım insanlar neyi seyredeceklerine kendileri karar versinler, bunu mu istiyorlar. Bu konuda kafamızın anormal karışık olduğunu bir kere daha algıladım ve galiba kafası bu kadar karışık olan bir ulusal kültürün, bir kamusal alan kültürünün başındaki belalardan uzaklaşması çok zor.

Teşekkür ederim.

- Mustafa MUTLU

Sayın Üzeyir Tokgöz "devletin kurumlan arasında alacak-borç ilişkisine girerek faizlerin bilinçli olarak yüksek tutulduğunu ileri sürüyorsunuz; oysa ki, karşılıksız para basmanın enflasyonist baskıyı artırdığını biliyoruz. Bu bağlamda Merkez Bankası 'm özerkleştirme çabalarını doğru bulmuyor musunuz? Öyle ise, önerileriniz nelerdir?"

Şimdi, bir defa, ben gerçekten bu faizlerin bilinçli olarak yüksek tutulduğu konusunu düşünüyorum. Merkez Bankası korkuyor çünkü. Şu anda Türkiye'de sıcak para dediğimiz para, işte bir şekilde günlük ihtiyaçları çözümleyen para faizi yüksek de olsa. Bu paranın kaçırılması riskini Merkez Bankası ve ekonomi yönetimi hiçbir şekilde göze almak istemiyor. Reel faizler de ortada. Aylardır çok müsait ortam olmasına rağmen faizlerin ısrarla yüksek tutulması, işte Sinan Aygün'ün de yaptığı hesapla, 1 milyon doların altı ayda dolar bazında 1 milyon 703 bin dolara ulaşmasına neden oldu. Yani, dolar bazında inanılmaz, dünyada başka hiçbir ülkede olmayan bir para... Şimdi eğer böyle bir para politikası izleyen Merkez Bankası'nın siz sağlıklı olduğunu düşünüyorsanız, ben buna katılmıyorum.

İkincisi; Merkez Bankası'nın özerkleştirilme çabalarını elbette destekliyorum; ama, özerkleşme ile sorumsuzlaşmayı, sorumluluk üstlenmemeyi ayırmak lâzım. Merkez Bankamız ne yazık ki bugün sadece kendisine bir hedef belirlemiş "benim yasal tek işim var, Türkiye'de enflasyonla mücadele" diyor. Enflasyonla mücadele uğruna, işte para programına da koyduğu gibi, IMF'ye verdiği niyet mektubuna da koyduğu gibi, son derece net bir şekilde büyüme hedefini göz ardı edebiliyor. Bu Cumartesi günü neden bu kadar insan bu salonda umut arıyor, neden bir çözüm ışığı arıyor; büyüme olmadığı için. Büyüme rayında giden bir ülkede

bunlar konuşulur mu! Ama, Merkez Bankası "benim hedefim sadece enflasyonu düşürmek" dediği için, bir anlamda sorumluluk üstlenmediği için, ben bunu da eleştiriyorum.

Bir başka soru: "Tarımda çiftçilere doğrudan destek altında bir para veriliyor. Dünya Bankası bu kredileri çiftçiden tekrar alacak mı? Yoksa, topraklarımızı mı ipotek edecek?" Vahit Gürgür Bey soruyor. Bir defa, bu, Dünya Bankası'nm doğrudan çiftçilere verdiği bir kredi değil, bu yanlış anlaşılmış. Bildiğim kadarıyla devlete kullandırılan bir kredi bu Dünya Bankası tarafından ve çok uzun vadeli bir kredi. Çiftçilerin de geri ödemek gibi bir yükümlülüklerinin olmadığı bir kredi. Yani, bunun veriliş şekli kredi değil, doğrudan destek sistemi bu. Ama, devlet daha sonra bu parayı Dünya Bankası 'na ödeyecek. "Bunun ödenmemesi durumunda ipotek mi söz konusu olur" sorusuna gelince; asla böyle bir şey düşünmek istemiyoruz; çünkü, bizim sadece Dünya Bankası'ndan aldığımız 3-5 milyon dolarlık krediler değil, gırtlağımıza kadar dış borcumuz var biliyorsunuz, 115 milyar dolar dış borcumuz var. Bu 115 milyar dolan ödeyememe durumunda topraklarımıza ipotek konması gibi bir şeyi hiç kimse içine sindiremez; mutlaka bir çözüm bulunacaktır, istenmeyen, radikal de olsa, çözüm yaratılacaktır o duruma düşülmesi halinde diye düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum. **- Prof.**

Dr. Osman ALTUĞ

Efendim, sabah da konuşuldu; enflasyon hedeflemesi. Bizdeki olay şu: Kurlar, faiz, ücretler ve fiyatlar arasında dengeyi kuramadık. Dolayısıyla, artık bizim bu dengeleri yeniden kurmamız lâzım ve denge hedeflemesi sürecine girmemiz lâzım. Bu bir teknik tabirdir. Bu konularda bütün düşünenleri, "denge hedeflemesi kavramı içerisinde neler yapabiliriz"e getirmek istiyorum.

Bizim Avrupa Birliği'ne girişimizde ön taahhüdümüz var, olmazsa olmaz taahhüdümüz; o da şu: Gümrük Birliği'ne geçiş sözleşmesinin -6 Mart 1995 tarihli Paris Sözleşmesi- 47,48 ve 49 uncu maddelerinde Türkiye aynen şöyle bir taahhütte bulunmuştur: "Avrupa Birliği'ne girişimizin ön şartı olarak ülkemizdeki kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almayı kabul ve taahhüt ederiz." Süre; 1997'de bu süre bitti. Bundan sonraki konuşmalarımızın hepsi, iktisadî makamdan nutuklardır ve temennilerdir. Türkiye kayıtdışı ekonomiyi kayıt altına almadıkça, Avrupa Birliği'ne

kesinlikle giremez. Bunu üzerine basa basa söylüyorum, kesinlikle giremez. Çünkü, düzenli bir ülke, disiplinli bir ülke, kayıtlı çalışan ekonomiye sahip bir ülke, kayıtdışı ekonomiyle ortak olursa, kayıtdışı ekonominin ağırlıklı olduğu bir ülkeyle ortak olursa, o da kendi düzenini bozmuş olur. Hiç kimse de Türkiye'nin hatırına kendi ülkesindeki düzeni bozmak istemez. Amerika Birleşik Devletleri'nde Başkan halka hitaben "ey vergi mükellefleri" diye söze başlıyor; bizimkilerin nasıl söze başladığını hepiniz biliyorsunuz. Amerika'da İRS politikaları uygulanıyor, Amerikan Dahilî Gelir İdaresi.

Bir: Herkesi ve her kesimi vergi mükellefi yapmışlar. İki: Herkesin her çeşit masrafını vergi matrahından indirme hakkı vermişler.

Üç: Ekonomi hamiline yazılı değil, nama yazılı.

Dolar, bizim gibi ülkelerde efektif olarak dolaşımda; ama, Amerika'da dolan neredeyse zor görürsünüz; çünkü, her şey kartla ödenir, nakit ödemeye kalkarsanız, 100 dolar verirseniz "üstü yok" derler, bekletirler.

O nedenle, Amerika'da Başkan halka hitaben "ey vergi mükellefleri" diye başlar; bizimkiler de, biri "anam, bacım, kardeşim" diye başlar, biri "işçiler, köylüler, dargelirli muhterem mübarek kardeşlerim" falan diye başlar. O halde, artık vergi mükellefiyeti bir sıfattır, herkesi vergi mükellefi yapmak, herkesten vergi almak demek değildir, alıcı ile satıcıyı kontrol etmek demektir. Türkiye'de vergi sistemi topaldır ve aynen şöyledir: Sen az ver, sen çok ver, sen boşver... Böyle bir sistem içerisindesiniz. Tacirden, sanayiciden, işadamından, inim inim inleterek vergi almaya kalkarsınız; ama, finansal kazançlardan 50 milyara kadar sıfır vergi... İşçinin çocuk zammından vergi muafiyeti 1 milyon 345 bin lira ayda, iki çocuğu varsa 2 milyon 600 bin küsur, ama üç çocuğu varsa o da yok. Vergide eşitliği sağlamak zorundasınız. Türkiye, bütün gelir grupları itibariyle herkesi ve her kesimi vergi mükellefi yapmalıdır ve eşitliği sağlamak zorundadır.

Türkiye Anayasası 2 nci madde: "Demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti." Biz bu dördünü birden sürdürmek zorundayız. Demokratik miyiz, soracağız; laik miyiz, soracağız; sosyal miyiz, soracağız. 10 milyon insanın işsiz olduğu bir ülkede, sosyal devletin sadece S.O.S'i vardır. Peki, hukuk devleti miyiz? Birinde var, birinde yoksa, adam iş istiyor, iş bulamıyorsan, gençleri eğitip sonunda işsizlik sertifikası veriyorsan, kimi

memnun ediyorsun ki?! Sadece parakrasiyi. Evet, demek ki sistemin adı, parakrasi.

IMF politikası, konsolidasyon, moratoryum meseleleri şunlar: Bir kere, Türkiye, bu borç meselesini, ekonomisini hamiline yazılılıktan nama yazılı hale getirerek çözmek zorundadır. Devlet iç borçlanma senetlerinin tümü nama yazılı hale getirilmelidir. Bununla ilgili yasa hazırdır; ama, siyasî irade yoktur. Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 241 inci maddesi 7 Eylül 1991'den beri yürürlüktedir. O kanun tasarısını da ben hazırladım; o zaman rahmetli Adnan Kahveci'yle beraber çalışıyordum; ama, on yıl geçti, onbir yıl geçti, hiçbir hükümet, bu yasayı tatbik etmedi. Devlet iç borçlanma senetlerinin nama yazılı hale getirilmesi halinde, daha evvel affettiklerimizin çoğu "al şu kâğıtları, ver bana yeni kâğıt" diyemeyeceğinden, devlet iç borçlanma senetlerinden yan yarıya kazanç sağlamış olabiliriz.

Konsolidasyon öcü değildir. Zaten borç için neler var: Birincisi, borcu gününde ödersiniz, sorun yok. İkincisi, temdit edersiniz, alacaklı kabul ederse yine sorun yok. Üçüncüsü, tecdit edersiniz, yani borcun türünü değiştirirsiniz, alacaklı razı olursa yine sorun yok veya dersiniz ki; arkadaş, ben konkordato ilân ediyorum, oturup yeniden vade, yeniden faiz, yeniden ödeme biçimini kararlaştırırsınız. Dördüncüsü de, bunlar olmuyorsa, iflas ettim dersiniz. Türkiye Cumhuriyeti asla iflas etmez. Hiç endişeniz olmasın. Türkiye, bu sorunları çözecek Allah'a çok şükür her türlü beyne de sahiptir, öyle dışarıdan beyin falan aramamıza da gerek yoktur, bu sorunları çözebilecek durumdayız.

Şubat krizi meselesi var. Mutlak olacak mıydı? Şubat krizi olmayabilirdi. Çünkü, aynı güne 5 milyar dolar borcu koymuşlar yanlışlıkla, takvimleri yokmuş herhalde!.. Devlet yönetimi ciddî bir iş; Türkiye Cumhuriyeti'nde finans sektörü tek kale maç demektir; en büyük borçlu devlettir, her şeyi, vadeyi de belirleyen odur, faizi de belirleyen odur; aynı güne ne koyuyorsun arkadaş! Onar gün arayla 500-500 koy, yanlış da olsa, bir istikrar programı tatbik ediyorsun -ben başından beri kesinlikle bunları istikrarsızlık programlan olarak algıladım, 1999'u da, 2000'i de, 2001'i de, hâlâ da aynı görüşlere sahibim- ödemeleri aynı güne koydular, lastik patladı, bu sefer Cumhurbaşkanı'na yollama yaptılar. Yapacakian şey şuydu: Özellikle Şubat 2001'de, derhal devalüasyon yapmalılardı, faizleri piyasanın şartlanna bırakmamaları gerekirdi. % 20'lik bir devalüasyon ama derhal. Böyle yüzde 100'lere, yüzde 200'lere, günlük faizlerin yüzde 8 binlere gelmesinin sebebinde şayet kasıt yoksa, beceriksizlik vardır.

Alman dolar nasıl bir borç mekanizması? Cebinizdeki Türk Lirasını çıkarın, orada kimin imzası var; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın. O, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın borç senedidir. Dolar da, Amerikan Merkez Bankası'nın borç senedidir. Bizim cebimizdeki dolar, bizim Amerika'ya verdiğimiz borçtur. Şimdi şurada hepimiz bir toplasak, herhalde birkaç bin dolar çıkar. Demek ki, biz Amerika'ya ne vermişiz; faizsiz borç vermişiz. Mekanizma böyle çalışır. Amerika'da dolar efektif olarak çalışmaz, bizim gibi ülkelere gelir; ama, çok da ilginçtir, döviz rezervi meselesi var; 120 milyar dolar borcumuz var, 20 milyar dolar da rezervimiz var diye övünüyoruz. Rezerv, acaba bir ülkenin itibarını mı gösterir, itibarsızlığını mı gösterir? O para senin değil, borçla alıyorsun, yüzde 40'lara varan sıcak para faizleriyle alıyorsun. Onun zaten enflasyonist etkisi ortada, yılda 7,5 milyar dolar... Niye; halk dolarize olmasın... Enflasyon vergisinden halk kurtulmak için cebine dolar koyar; böylece enflasyon vergisinden kurtulur. O zaman halk dolarize olmasın diye sen dolar fiyatlarıyla oynamak için döviz rezervi tutarsın, istediğin gibi arzı ayarlarsın, talebi ayarlarsın ve döviz fiyatları yükselmez. Türkiye'de dalgalı kur sistemi falan uygulanmıyor, hikâye... Türkiye'de uygulanan sistem, halen sabit kur sistemidir ve eski programdır. Eski programda, 1999 Aralık ayında yürürlüğe giren program neydi; çıpa sistemiydi, sabit kur sistemiydi bal gibi. Şimdi bu program kesinlikle öbürünün aynı, sadece bir şeyini değiştirdiler, dediler ki; biz dalgalı kur sistemine geçtik. Milletle dalga geçiyorlar, ihracatçıyla dalga geçiyorlar. Enflasyon dolayısıyla fiyatlar, maliyetler yükseliyor, ihracatçıya diyor ki; kapat kardeşim, sen alacağın dolarla, kur politikamız dolayısıyla batarsın zaten. O zaman bu mekanizma da, işleyen mekanizma değil. Türkiye yeniden yapılanma durumunda kalır.

Bir tanesi kişisel bir soru belki; "kökte sorumlusu kim, vatandaş mı?" Kesinlikle vatandaş sorumlu. Niye; hep dolduruşa geliyor vatandaş. Hiç Türk insanının elinde harita gördünüz mü? Yolda giderken birine sorar; oralı mı değil mi, hırlı mı hırsız mı, bilir mi bilmez mi; orada duruyor ya, o adam orayı biliyordur!.. Biz de ne yapıyoruz; işte orada duruyor ya, kamera da duruyor ya, televizyon da duruyor ya, gazete de duruyor ya, bu adam bu işi bilir!.. Yahu, bu gazeteciler yalan mı söylüyor, bu adam iyi adam ki, bize pazarlıyorlar... Her pazarlanan mal, iyi mal mıdır?! Her pazarlanan kişi, iyi kişi midir?! Her pazarlanan artist, iyi artist midir?! Denemedikçe belli olmaz; biz de deneye deneye görüyoruz. O zaman, her halde vatandaşta da kusur var, tercihlerini akılcı anlayış içerisinde yapmadığı için vatandaşta da kusur var. Tabiî ki, yönetenler ister istemez, mademki direksiyona geçti, direksiyondaki şoförden her şeyin hesabı sorulur. Mademki direksiyona

geçtin, beni Ulus'a götürecektin, sen beni Sincan'a götürüyorsun; Sincan'a gelince bakarım burası Sincan, adamın gırtlağından yakalarım... Ama, biz nerede yakalayacağız; demokratik bir ülkede sandıkta yakalamak durumundayız, sorumluları bunlardır yanlış yere götürdükleri için... Ama, kılavuz meselesi ortaya çıkıyor; kılavuzu karga olanın meselesi hepimizin bildiği şey...

Bu da son soru: "Türkiye'de orta sınıf var mıdır?" Türkiye'de orta sınıf yoktur. Türkiye'de tek bir sınıf vardır; o da, millî geliri yıllık 100 bin doların üzerinde olanlar. Diğerleri, artık onlara çalışırlar. Bu sınıf meselesine girdiğimiz zaman, en uçtan en uca kadar çok çeşitli şeylerle karşılaşırız. Sınıfı neye göre tanımlarsın; gelir seviyesine göre tanımlarsın, kazanca göre tanımlarsın, işsizliğe göre tanımlarsın. O açıdan ben, alt sınıf, orta sınıf, üst sınıf falan meselesine bakmıyorum. İktisadî sistem bir organizasyondur. Bu organizasyonun görevi, üretecek, paylaştıracak ve tüketecek. Rejiminizin adı ne olursa olsun, ister komünist olun ister kapitalist olun ister liberalist olun isterseniz teokratik olun, ne olursanız olun, iş bulacaksınız; iş bulamıyorsanız, o rejim yıkılır ve bütün yıkılan rejimlerin kökeninde de, iş bulamama, işsizlik ve gelir dağılımında adaletsizlik nedeni yatar. Yugoslavya iş bulamadığı için gitmiştir, komünizm iş bulamadığı için gitmiştir. Türkiye, insanlarına iş bulabildiği sürece bu mevcut ağır aksak, kör topal da olsa yürüyen sistemi götürebilir; ama, iş bulamayınca?

Artık kayıtdışı da insanlara iş bulamıyor, sorun başlamış demektir, sonuçlar da bellidir. Ya iş bulacaksınız ya da işsizlerin işi olacaksınız. Sanayici olarak işadamı olarak cebinizdeki para kadar, repodaki paranız kadar adam değilsiniz, çalıştırdığınız insan kadar, iş bulabildiğiniz insan kadar adamsınız. En kutsal kişi, iş öğreten kişidir; ama, ondan daha güzel kişi de, işveren kişidir, hele ki, Türkiye gibi 10 milyon insanın işsiz olduğu bir ülkede. Size gelip nutuk atan sanayicilere, işadamlarına sorun; arkadaş, kaç kişi çalıştırıyorsun?.. "Valla, benim yanımda kimse çalışmıyor ama, sanayiciyim..." Türkiye'de her şey naylon kimi sanayiciler de naylon. Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği, sanayicilerden oluşuyor, işadamlarından oluşuyor ama, bakıyorsun üyelerinin yönettiği şirketlerin bilançolarına, kazançlarının yüzde 60-70'i, faaliyet dışı kazançlar, yani faiz kazançları. O zaman, naylon sanayicilikten de vazgeçelim, hakikî sanayicilerin içinden naylon sanayicileri de ayıklayalım.

Türkiye, yurt dışındaki bütün işçilerin tasarruflarını da ülkeye getirmek için her şartı irdelemek zorundadır. İnsanımıza iş bulmak, amaç budur.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

- Prof. Dr. S.Rıdvan KARLUK

Efendim, bana iki soru geldi, ben onlan cevaplandırmaya çalışayım.

Birinci soru: "200 milyar doların üzerinde iç ve dış borcu olan bir ülkenin gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında alacağı kararlarda -bu kararlar siyasî, ekonomik. ve dış politikayla ilgili olabilir- inisiyatif kullanabilir mi" diyor; imzasız bir soru. Tabiî ki, önemli ölçüde dış borcu olan bir ülkenin ekonomik ve siyasî konularda insiyatif kullanması mümkün değildir. Sorunun devamı aynen şöyle: "Mevcut hükümetin başarılı olma şansı var mıdır?" Ben bu soruyu kendf adıma değil, Ticaret Odası Başkanı Sayın Sinan Aygün'ün 15 Nisan 2001 tarihinde vermiş olduğu bir demeci okuyarak cevaplandırmak istiyorum, daha sonra kendi düşüncelerimi ifade edeceğim. Aynen şöyle demiş Sinan Aygün 15 Nisan 2001 tarihinde Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı açıklandıktan bir gün sonra: "Açıklanan istikrar programı, kamuoyunun beklentilerine yanıt verecek nitelik taşımıyor, sadece temennileri içeren bu mastır program, beklentilerin oldukça uzağında. Yarın sabaha ilişkin hiçbir önlemin yer almaması, güven ve rahatlama adına handikabın devam etmesi anlamına geliyor. Gelir artırıcı ve gider azaltıcı önlemler yok." Kıymetli konuklar, Program uygulandıktan sonra ki durumu biliyoruz. Gayri millî hâsılada yüzde eksi 9.4'lük bir küçülme meydana geldi. Cumhuriyet tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nda yüzde 15.4'lük küçülmeden sonraki en büyük daralma yaşandı. Programın başarılı olması bundan sonra büyümeye bağlıdır. Büyüme olmadan da programın başarılı olması mümkün değildir.

Kıymetli soru sahibi her ne kadar ekonomik büyüme konusunda bana doğrudan bir soru yöneltmemiş olsa da, bir ülkenin dış politikada insiyatif kullanabilmesi, o ülkenin herşeyden önce ekonomik yönden güçlü olabilmesine bağlıdır. Bunun yolu ise, ekonomik büyümeden geçer.

Kıymetli konuklar, Cumhuriyet döneminde yıllık ortalama yüzde 4.8 büyüme oranını yakalayan Türkiye, 15 yılda eksi büyüme sağlamıştır. Krizlerle kaybedilen 15 yıl olmasaydı, 2001 yılında kişi başına 2 bin 160 dolara düşen millî gelir, 6 bin 518 dolara çıkabilirdi. Türkiye ekonomisi,

1927 yılında yüzde 12.8, 1932 yılında yüzde 10.6, 1935 yılında yüzde 3, 1940 yılında yüzde 5, 1941 de yüzde 10.3, 1943 de yüzde 9.8, 1944 de yüzde 5.1, 1945 de yüzde 15.3, 1949 da yüzde 5.5, 1954 yılında yüzde 3 oranında küçülmüştür.

1954 yılından 1979'a kadar 24 yıl kesintisiz büyüyen Türkiye ekonomisi, 1979 yılında yeniden krize girerek yüzde 0.5, 1980 yılında yüzde 2.8 oranında daralmıştır. 1980'den sonra 13 yıl devamlı gelişen Türkiye, 1994 yılında yüzde 6.1 1999 yılında yüzde 6.1, 2001 yılında da yüzde 9.4 oranında küçülmüştür. Kriz yıllan dışarıda bırakıldığında, yıllık yüzde 7.8 gibi çok yüksek bir büyüme oranını tutturan Türkiye'nin bu performansı, siyasî ve ekonomik istikrar ortamının sağlanamamasının sonucu yaşanan krizlerle düşmüştür. Eğer kriz yıllarında büyüme eksi yerine sıfır olsaydı, Türkiye yıllık ortalama yüzde 6.2 oranında bir büyümeyi yakalayabilecekti. Cumhuriyet kurulduktan sonraki ilk kriz olan 1927 krizinde ekonomi kriz öncesi 1926 yılındaki durumuna, 1932 krizinde 1931 seviyesine, 1935 krizinde 1934 seviyesine, 1936'da H.Dünya Savaşı yıllarındaki 1940-1945 krizi bitiminde 1939 durumuna tam 9 yıl sonra 1948 de ulaşabilmiştir. Türkiye ekonomisi 1949 krizinde 1948 seviyesine 1950 de, 1954 krizinde 1953 seviyesine, 1955 de 1979-1980 krizinde 1978 durumuna, 1981 de, 1994 krizinde 1993 seviyesine ancak 1995 de gelebilmiştir. Kriz, kişi başına gelir açısından eğer program hedefleri tutar ve 2005-2006 döneminde ekonomi yüzde 5 büyürse ancak 8 yılda atlatılabilecektir. Türkiye'de Cumhuriyet döneminde yaşanan ekonomik krizler, ekonomik büyümeyi önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonominin kriz öncesine ulaşması 1932, 1935, 1949, 1954 ve 1994 krizlerinde 2 yılı; 1927, 1979, 1999 krizlerinde 3 yılı, 1940-45 krizinde ise 6 yılı bulmuştur. Eğer bu yıl ekonomi yüzde 3, 2003 ve 2004 yıllarında yüzde 5 büyürse, Türkiye 1999'da başlayan ve 2001'de zirveye ulaşan krizden önceki ekonomik duruma ancak altı yıl sonra ulaşabilecektir.

İkinci soru da aşağı yukarı aynı mealde: "Ekonomimizin bozuk olmasının temel nedeni, az üretiyor oluşumuzdur. IMF'nin önerdiği reçeteler ise, üretim dinamiklerimizi tümden sektörlerimizi çökertme pahasına, dinamiklerimizi çökertme pahasına, sırf finansal denge hesaplarının tutturulmasına yöneliktir. O halde, üretim ekonomisini daraltmamızı isteyen, böylece hastalık nedenimizi daha da artırmayı, amaçlayan veya en azından bunu göze alan IMF'yi ülkemiz ekonomisi düzeltmek istiyor şeklinde tanımlayabilir misiniz"diyor Kürşat Karaca Bey. Tabiî ki, ekonominin büyümesini biz de istiyoruz. IMF'nin ekonomimiz büyümesin diye bir iddiası da yok. Zaten IMF son yayınlamış olduğu 18

Nisan 2002 tarihindeki raporunda, Türk ekonomisinin büyümesi eğer gerçekleşmeyecek olursa, yani hükümetin hedef aldığı yüzde 3'lük büyüme hedefine ulaşmaması durumunda, ekonomide başka krizlerin ortaya çıkabileceğini ve borçların dönemeyebileceğini, bunun ileride başka sıkıntılara yol açabileceğini belirtmiştir. Orada şöyle bir enteresan cümle var. O cümleyi okumak isterim sizlere: "İcra direktörleri, yavaş ekonomik büyümenin uzun süre devam etmesi halinde, bunun Türkiye'nin borçlarının döndürülebilirliğini olumsuz etki yapacağı kaygısını ifade etmiştir".

Dünya Bankası temsilcisi Chhibber de, Türkiye'nin yüzde 3'lük büyümeyi gerçekleştirmemesi durumunda ekonominin sıkıntıya gireceğini ifade ediyor. Yüzde 3'lük büyüme hedefinin de zor olmasına rağmen vazgeçilmemesi gereken bir hedef olduğunu açık bir şekilde söylüyor. Dünya Bankası Türkiye Direktörü Ajay Chibber, 2002 yılında Türkiye'nin ekonomisini toparlayacağı görüşündedir. Malî sistemin istikran konusunda önemli basanlar sağlandığını, enflasyonun da hedef sınırlar içinde geliştiğini belirten Ajay Chibber Reuters Ajansfna yaptığı açıklamada görüşlerini şöyle açıklamıştır. "Türkiye'nin dezenflasyon stratejisi işlemeye başladı. Dezenflasyon için çerçeve oluşturuldu, sanınm artık büyümeye daha fazla odaklanılmalıdır. Aynca döviz kuruna da odaklanılmalıdır. Çünkü, reel kurun rekabetçiliği şu anda bir sorun. Reel kur şimdi kriz öncesi seviyelerine ulaştı. Bu da bir noktada ihracatı ve turizmi olumsuz etkilemeye başlayacaktır. Bu üzerinde durulması gereken önemli bir nokta. Eğer reel kur iyi olursa, Türkiye'nin rekabet gücü de iyi olacaktır. Şimdi kısa vadede bir güven sorunu var. 2002 yılı zor olacak, fakat 2003 ve sonrasında yani orta vadede büyüme, asıl olarak doğrudan yabancı yatınma bağlı. Türkiye'nin yıllık ortalama 1 milyar dolar olan yatınm çekme gücünü artırmalı."

Hükümetin yıl sonu için belirlediği yüzde 3'lük büyüme hedefinin de zor olmasına rağmen vazgeçilmemesi gereken bir hedef olduğunu söyleyen Chhibber, "hedefe ulaşmak için her türlü çaba gösterilmeli" demektedir. Programa yönelik risklerin de büyümeye bağlı olduğunu belirten Chhibber, "Dünya Bankası olarak büyümenin programın tamamlanması için kritik öneme sahip olduğunu düşünüyoruz. Eğer bu olmazsa diğer riskler de ortaya çıkacaktır. Daha ileri gidersek, borç yönetimi de büyümeyi gerektiriyor" diyerek fikirlerini açıklamıştır.

Dünya Bankası Başkanı James Wolfensohn Türkiye'nin ekonomisini düzeltme yönünde olağanüstü iyi adımlar attığını belirterek, "Türkiye en kötüsünü atlattı" demektedir ama,Wolfensohn'un bazı kaygılan

da vardır. Wolfensohn, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'mn 2002 yılı bahar toplantıları çerçevesinde düzenlediği basın toplantısında, "Büyümeye geçişe ve programa tam desteğin hükümet tarafından sürmesine ihtiyaç var. Ayrıca, Türkiye'nin bölgesel çatışmalardan etkilenmemesini umuyoruz. Türkiye şu ana kadar yaptığını sürdürürse, basan şansı çok yüksek. Bu, Dünya Bankası ve IMF'nin görüşü" diyerek, ekonomik krizden büyüme sağlanmadan atlatılamayacağımn altını çizmiştir.

IMF Başkan Yardımcısı Prof.Dr. Anne Krueger de, Türkiye eğer ekonomik büyümeyi gerçekleştirmeyecek olursa, yani hükümet tarafından programda hedef alınmış bu seneki yüzde 3'lük büyüme gerçekleştirilmeyecek olursa, Türkiye'nin ileride daha büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalabileceğini, 18 Nisan 2002 tarihinde IMF'nin raporu ilân edildikten sonra basına açıklamıştır.

IMF, uygulanmakta olan Ekonomik Programda son zamanlarda TL'nın yüzde 20 oranında değer kazanmasından kaygı duymaya başlamıştır. IMF son Raporu'nda, Türk Lirası'nın aşın değerlenme sorununa çözüm olarak, Merkez Bankası'mn döviz alım ihaleleri yoluyla rezervlerini güçlendirme uygulamasını sürdürmesini önermiştir. Ayrıca ekonomideki büyümeye ilişkin kaygılara yer verilerek, Türkiye'de üretimin ne zaman ve nasıl canlanacağının belirsizliğini sürdürdüğü de açıkça ifade edilmiştir. IMF Raporu'nda, ekonomik programın uygulanmaya devam edilmesi istenirken, hedeflenen yüzde 6.5'lik faiz dışı fazlanın tutrurulabilmesi için ek önlemler gerekebileceğine dikkat çekilmiştir. Rapor'da üretimde toparlanmanın zamanlama ve gücünün halen belirsiz olduğu kaydedilerek şu görüşe yer verilmiştir: "İcra Direktörleri, yavaş ekonomik büyümenin uzun süre devam etmesi halinde bunun, Türkiye'nin borçlannın döndürülebilirliğine olumsuz etki yapacağı kaygısını ifade etti. İcra Direktörleri, büyüme için yatınmlan artıracak, verimliliği yükseltecek ve reel faiz oranlannı düşürecek yapısal reformlann önemini vurguladı".

IMF Birinci Başkan Yardımcısı Anne Krueger ise, Türkiye'nin ekonomik programını uygulamada önemli basanlar elde etmesine karşılık, risklerin sürdüğünü ve büyümeye geçişin halen belirsiz olduğunu açıklamıştır. Krueger, makro ekonomik politikalann gerekli şekilde uygulanması sonucunda, hükümetin ödülünü faiz oranlanndaki kayda değer düşüş, güçlü bir ödemeler dengesi pozisyonu, Türk Lirasının değer kazanması ve enflasyon beklentisindeki düşüşlerde gördüğünü belirterek bu olumlu gelişmelere karşılık risklerin sürdüğünü ve finans piyasalannın büyümeye ilişkin belirsizliğinin devam etmesiyle ilgili muhtemel yeni şok

ihtimalini gözönünde tuttuğunu dile getirmiştir. Krueger, GSMH'nm yüzde 6.5'i olarak belirlenen faiz dışı bütçe fazlası hedefinin tutturulmasmm, Türkiye'nin borçlan ödeyebilmesinin sürdürülebilmesi açısından şart olduğunu belirtmiştir. Krueger, harcamalann azaltılmasına yönelik olarak da, kamu sektöründe ihtiyaç duyulan küçülme için kamu kuruluşlarındaki personel fazlasının inandıncı şekilde tespit edilmesini de istemiştir. Yapısal alanda daha fazla ilerleme sağlanması gerektiğine işaret eden Krueger, bankacılık sektörü reformunun, özelleştirme çabalannın ve yatınm ortamının düzeltilmesi çalışmalannın hızlandırılmasını talep etmiştir.

Teşekkür eder, saygılar sunanm efendim.

- OTURUM BAŞKANI - Prof.Dr. Rasih DEMİRCİ

Çok teşekkür ediyorum.

Birkaç cümle söylemek istiyorum. Şimdi, Türkiye'nin gerçekten son yirmi yıldan beri iyi yönetilmediğini tespit ettik bu konuşmalardan ve aynca bir şeyi daha tespit ettik; biz kabahati dışarıda aramayalım, kendimizde arayalım. IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü, şüphesiz bizim dışımızda olan örgütler ve biz ihtiyaç duyduğumuzda veya onlara gittiğimizde bize yol gösteriyorlar, tavsiyede bulunuyorlar ve bizi yönetmeye çalışıyorlar; ama, biz kendi aklımızı kullanırsak, kendi teknolojimizi kendimiz üretebilirsek, tasarrufta bulunursak ve tasarruflanmızı yatınma dönüştürebilirsek, devlet ve kamu harcamalannı verimlilik prensipleri içerisinde yaparsak ve ürettiklerimizi dışanya satabilirsek, belli bir kaliteyi yakalayabilirsek ve dünya kalitesini yakalayıp kendi damgamızla, kendi markamızla dünya ticaret piyasasında varlık gösterebilirsek, şüphesiz bizim böyle IMF gibi, Dünya Bankası gibi bir problemimiz olmayacağı da ortada.

Bu toplantıyı teşrif ettiğinizden dolayı hepinize çok teşekkür ediyorum. Aynca, Türk Ocaklan Genel Merkezi'ne, Ticaret Odası 'na ve panele katılan konuşmacı arkadaşlarımıza da çok teşekkür ediyorum; özellikle sabnnız dolayısıyla da sizlere teşekkür ediyorum.